n. radulescu-lemnaru

povestea caporalului filip

N. RĂDULESCU-LEMNARU

Povestea Caporalului Filip

povestiri

Orice asemănare a vreunui personaj din povestirile cărţii cu vreo persoană aflată în viaţă sau dispărută este o simplă coincidenţă.

COMPANIA S-A OPRIT. NE-AM ÎNTORS cu faţa către oraş, să-l mai privim o dată, de-acolo, de sub creasta dealului şi pînă către latura din dreapta, ce dădea în şesul Bîrsei.

Ca la o comandă, au început să bată clopotele bisericilor din satele vecine. Şi dangătul sunînd a jale se tălăzuia de pretutindeni peste cîmpii şi dealuri, pierzîndu-se într-o învolburare molcomă, pînă la mari depărtări.

Plecam dintr-un oraş unde începusem şcoala militară pentru ofiţeri de rezervă, pe care îl iubeam, dar care nu mai era al nostru.

Ne-am descoperit cu evlavie şi nu ştiu dacă în zbaterile inimilor sporite de vaietele clopotelor era vreunul dintre noi care să nu simtă greutatea amărăciunii.

S-a auzit comanda de continuare a marşului dată de căpitan. Bocancii răsunau din nou pe asfaltul neted : Rap-rap ! Rap-rap ! Rap-rap !

Nimeni nu scotea vreun cuvînt. Eram sigur, în schimb, că fiecare dintre cei aproape două sute de tineri aflaţi în marş se gîndea la unul şi acelaşi lucru : „Ce au popoarele, de se mănîncă între ele ? Ce au cu ţara noastră ?“

Trebuia să parcurgem drumul, aproape o sută de kilometri, pe jos. Haltele de ajustare — după cincisprezece kilometri, nu cum scria regulamentul, la fiecare oră, şi asta pentru că a doua zi trebuia să fim deja instalaţi în noua garnizoană. Şi dacă oboseala ar fi fost singurul neajuns ! Ceea ce ne frămînta şi ne descuraja era clocotul lăuntric, înfriguratul şi neastîmpăratul noian al neliniştilor cauzate de război. De un an de zile i se pusese mîna-n gît Cehoslovaciei, se cotropise Polonia, căzuseră sub forţa brutală a hitlerismului Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Franţa, iar la noi se anunţase sosirea primelor detaşamente de instructori nazişti. Nu se vorbea decît despre război. Rap-rap ! Rap-rap ! Rap-rap ! ţineau isonul gîndurilor tulburi zgomotul tălpilor cu ţinte trîntite pe catranul şoselei.

Alături de mine mergea Petrică. Fără să vreau, îi privii chipul încruntat, cu ochii adînciţi sub

osul frunții. Sudoarea i se scurgea de sub postavul capelei pînă la gulerul bluzei de doc. Păşea dîrz, privind cu ochii lui albaştri înainte. Degetele mîinii stîngi îi erau încleştate pe mînerele mitralierei.

Ştiam cît este de scîrbit de atmosfera de cazarmă, dar se menţinea tare, ca un balon captiv ancorat de pămînt printr-un cablu puternic, pornit cu duşmănie împotriva destinului însuşi. Nu se plîngea de greutatea mitralierei.

— Mă elev, schimbă ţeghea, bre ! se auzi vocea locotenentului instructor, nu te încăpăţîna, că tot o s-o porţi pînă mîine !

Moţ de origine, locotenentul păstra de-acasă cîteva expresii moţeşti, între care şi cel de „ţeghe" în loc de ţeavă.

Petrică se lăsă despovărat de ea cînd i-o luai de pe umăr. La început nu mi se părea grea. Doar nu era prima dată cînd o purtam. După cîteva sute de paşi, însă, simţeam că-mi rupe umărul. În asemenea momente, nimeni nu este dispus să-şi risipească forţele în acte de milostenie, cînd ştie că marşul îi cere forţe pentru el însuşi. Noroc că ziua era frumoasă, cerul limpede, Negoiul şi Moldoveanul ne priveau din depărtare, parcă tocmai spre a ne ademeni, arătîndu-ne cît de frumoasă e tinereţea. Ce absurditate !

Rap-rap !

Marşul continua cu aceeaşi neîmblînzită cadenţă. N-aveam ce face ! Aş fi aruncat arma undeva într-o prăpastie. Mi-o smulse de pe umăr Sofronie.

— Las-o, gălbejitule, s-o duc eu, c-o să-ţi ţinem lumînarea pe marginea şanţului !

Tăcui. Sofronie era cel mai voinic elev din compania noastră. Ştiam că nu mă are la stomac. Avea despre oameni o concepţie năstruşnică.

— Eu sînt supraom ! Voi sînteţi nişte oameni comuni ! Să nu vă plîngeţi ca muierile că am trecut cu Hitler. Se ridică o putere nouă pentru o mie de ani !

— Sînteţi nişte bieţi cabotini ! îi răspunsesem, întorcîndu-i spatele.

Acum îmi luase mitraliera nu pentru că mă văzuse doborît de oboseală, ci spre a dovedi inegalitatea forţelor noastre. În orice caz, în inimă îi eram recunoscător.

O sete groaznică mă chinuia. Bidonul mi-era plin cu apă, însă consemnul era ca nimeni să nu bea decît la popasul de odihnă. Era un ordin privind antrenarea noastră faţă de eventualitatea unor condiţii în care apa ar fi lipsit pe o perioadă de timp limitată. Absurditate ! Dar parcă războiul însuşi nu este cumulul tuturor absurdităţilor din lume ? De ce să ne mai mirăm ?

Aş fi vrut să scot pe furiş bidonul, cel puţin să-mi ud buzele. Atîta timp cît îl ştiam pe Sofronie mărşăluind în spatele meu, n-o puteam face. M-ar fi pîrît comandantului, mai ştiu eu ?! În clipa aceea îmi apăru în minte scena unui film francez în care un ostaş grav rănit, pe frontul de la Verdun, moare chinuit de sete la numai un metru depărtare de apa unui izvor. Ani de zile m-a urmărit scena nefericitului soldat.

Rap-rap ! Rap-rap ! Rap-rap !

Cu Sofronie avusesem unele nemulţumiri. Căuta să-mi demonstreze în fel şi chip că omenirea trebuie să meargă pe un drum nou. Înţelegeam prea bine aluziile lui, dar eu nu eram adeptul acestor idei. Nu mă împăcam cu ura între oameni, cum nu-mi intra în cap ideea războiului.

Ruptura adevărată, totală, se produsese numai de cîteva zile, chiar în acea lună a lui septembrie. Ne găseam cu toţii în mare deznădejde. Europa se prăvălea într-o prăpastie fără fund. Într-una din zile, am fost îmbarcat la miezul nopţii într-un autobuz, cu două grupe din plutonul căruia aparţineam, şi trimis să împiedic cucerirea Staţiei de radio Bod de către o ceată de anarhişti. Înarmaţi cu puşti-mitraliere, pistoale şi grenade, ne-am executat fără rîcnire. Nimeni nu ne lămurise ce fel de anarhişti erau aceia, de unde veneau şi ce voiau. Am ajuns în satul V. O formaţie per-

manentă, alcătuită din soldaţi bătrîni, păzea podul de peste Olt, să nu treacă rebelii către Staţia de radio. Am fost informaţi că în cursul nopţii avuseseră loc schimburi de focuri şi că fusese respinsă o ceată pestriţă de militari şi civili, care voiau să forţeze trecerea podului.

Către revărsatul zorilor ne-a atras atenţia motorul unei maşini.

Era una dintre acele maşini tip sport, fără capotă, de culoarea cafelei cu lapte. La volan se vedea chipul unei femei şi al unui tînăr. La somaţiile noastre au oprit. Atunci am văzut că în locul din spate era un alt tînăr, cu capul plecat pe umăr. În tîmplă avea o rană oribilă, care, după cum aveam să înţelegem din explicaţiile femeii, era urma unui glonte oprit în craniu. Mîna dreaptă a mortului încremenise pe garda trăgaciului unei puşti-mitraliere de fabricaţie franceză, cu încărcătorul circular, din cele ce se foloseau încă la instrucţie şi, foarte rar, în exerciţiile de la poligon, rămase din primul război mondial. Arma era sprijinită deasupra maşinii pe crăcane, în poziţie de tragere. I-am invitat la cantonul de pază al podului, considerîndu-i arestaţi.

Conducătoarea maşinii — femeia care, din prudenţă, nu avea la ea nici un act de identitate şi a refuzat să şi-o declare la obişnuitul interogatoriu

— am aflat de la însoţitorul său că era prinţesa I. M., descendenta unei vechi familii de domni şi mari dregători din Muntenia.

Dimineaţa era răcoroasă. Sîngele se închegase în jurul rănii mortului, îi năclăise urechea stîngă şi se scurgea pe gulerul cămăşii albe. L-am coborît din maşină, întinzîndu-l pe iarbă, în faţa cantonului. Era un tînăr frumos, îmbrăcat într-un elegant costum maron în dungi. Purta pantofi cu talpă dublă, cum era moda pe-atunci. I-am scos din buzunarul de la haină portofelul. În el am găsit, între altele, şi o carte de vizită: Alexandru Prejmer, student la Politehnică. Era atît de tînăr! Atît de nevinovată părea figura lui!

— Ce s-a întîmplat? am întrebat-o pe prinţesă.

— S-a tras în noi.

— Cum este posibil? Cine a tras? Unde?

— Premilitarii!

N-a dat mai multe explicaţii. Stătea dreaptă şi imperturbabilă, ca un bloc de piatră, fără să pară prea impresionată de tragedia tînărului student.

— Păcat! Bietul copil!

Către ora prînzului am primit ordin telefonic să ne înapoiem în oraş. I-am luat şi pe ocupanţii maşinii sport, pentru a-i preda Comandamentului militar. Mortul a rămas aşa cum îl aşezasem, pe iarbă, cu faţa către cer.

Abia după ce-am ajuns la școală, ne-am lămurit asupra rostului evenimentelor din cursul nopții. Avusese loc lovitura de stat organizată de legionari, sub conducerea generalului Antonescu.

În companie, unii tineri, modești și cuminți pînă mai ieri, deveniseră dintr-o dată gălăgioși și de neîmpăcat. Ceea ce mi se părea extrem de curios era faptul că, din ceasul întoarcerii mele de la V., am simțit în juru-mi plutind o atmosferă ostilă. Mi-a spus-o Sofronie, imediat ce m-a întîlnit după aceea :

— Vom avea grijă de dumneata ! Ești un trădător !

Nu eram obișnuit să fiu menajat. Avusesem o copilărie grea, tinerețea nu se vădea mai ușoară, și nu așteptam să mă poarte nimeni în puf, dar să mi se spună că sînt și trădător...

Petrică rămăsese la vechea lui atitudine. Și tot așa făcuseră și alți prieteni.

Dușmănia lui Sofronie a crescut. La două zile după această întîmplare, s-a anunțat inspecția generalului M., inspector general al infanteriei. A venit tocmai la compania noastră. La tema dată spre rezolvare — anume la enunțarea soluției tactice într-o ipoteză dată — l-a invitat pe Sofronie să răspundă. Probabil că l-a văzut mai arătos și mai țanțoș. Dar Sofronie nu a putut da răspunsul cuvenit. Generalul era recunoscut ca un

om aspru şi, în asemenea situaţii, nu numai că se făcea foc şi pară, dar consemna în documentul profesional al ofiţerului instructor faptul respectiv, ceea ce conta la aprecierea posibilităţilor de avansare. A întrebat şi pe alţi elevi. Nimeni nu s-a descurcat. Tocmai îşi îndrepta monoclul către căpitan, pus în mare dificultate, probabil spre a-i face reproşuri, cînd am cerut să răspund eu. Generalul s-a întors din nou către companie şi mi-a ordonat rece :

— Poftim !

L-am auzit la sfîrşit :

— Aceasta este rezolvarea momentului !

Bineînţeles că s-a îmbunat, căpitanul a răsuflat uşurat şi pînă la urmă toată lumea a fost mulţumită.

Prietenii mei s-au bucurat deopotrivă. Hei, prietenii mei — cincizeci şi doi numai din această companie — aveau să moară pînă la unul peste doi ani, pe cîmpul de bătaie !...

Rap-rap ! Rap-rap ! Rap-rap !

— La război îţi trebuie întîi forţă de spartan şi apoi isteţime. O inteligenţă genială într-un trup de rahitic e ca un canar de aur închis într-un coteţ de găini.

L-am auzit pe Petrică răspunzînd :

— Iar un trup de spartan fără isteţime fac laolaltă un bivol !

Sofronie a înghiţit-o.

Auzeam ca din altă lume :

— Ediţia specială, specialaaa... Invadarea Renaniei, denunţarea Tratatului de la Trianon de către Germania, asasinarea lui Dollfuss, invadarea Austriei...

Sau îmi veneau din acelaşi deşert bîntuit de viscol urletele celor doi dictatori :

— Armata germană va şterge de pe faţa pămîntului orice ţară care s-ar opune intenţiilor noastre ! striga Hitler din Berchtesgarden, pe cînd Mussolini, vorbind de Cehoslovacia la Radio Roma, îi cînta în strună :

— Ce înseamnează acest apendice în inima Europei ? Nu e o anomalie ?

Simţeam cum îmi tremură inima de groază de cîte ori îi auzeam sau le citeam în ziarele noastre ocările şi injuriile adresate popoarelor mici şi cum îmi ardea sîngele de revoltă cînd le ghiceam, sub camuflajul unor teorii filozofice, pofta nesăţioasă de a le cotropi, de a le subjuga, de a le desfiinţa ca ţări libere şi independente. Se spunea de asemenea că ciuntirea Ardealului se făcuse cu intervenţia directă a lui Hitler, a contelui Ciano, ginerele lui Mussolini, spre a face plăcerea unei con-

tese maghiare cu întinse latifundii în teritoriul cedat.

Rap-rap ! Rap-rap ! Rap-rap !

Marşul devenea tot mai greu. Oboseala mă copleşise.

Golisem bidonul. Deşi predasem raniţa şi armamentul greu la căruţe şi aveam permisiunea să purtăm arma cum ne convenea, lungimea şi ritmul marşului mă zdrobise. Oboseala se manifesta acum printr-o bolnăvicioasă stare de somnolenţă. Adormeam în mers. Mă visam într-un pat curat, dormind lejer. Mă înclinam să cad, mă loveam de vecinul din dreapta sau din stînga, apoi tresăream.

Prin sate ne ieşeau în cale femei şi copii. Nimeni nu rîdea, nimeni nu ne aclama. Într-unul din aceste sate ardelene, un bătrîn ne-a strigat de după un gard :

— Era mai cinstit să vă bateţi, decît să daţi dosul cotropitorilor !

Cine mai avea timp şi cine mai era în stare să mai cumpănească împrejurările şi să se mai potrivească paraponului lui ?

Limba mi se încleia între dinţi. Abia de o mai puteam mişca. Buzele mi se uscaseră. Tălpile şi pielea dintre degetele picioarelor erau pline de băşici care supurau.

Rap rap ! Rap-rap ! Rap-rap !

Am mers așa pînă noaptea tîrziu. Am dormit în plin cîmp, pe iarbă, acoperiți cu foile de cort. A doua zi de dimineață, am luat-o de la capăt. Avusesem grijă să-mi pun vată pe tălpi și între degete.

Mai rămăseseră de mers treizeci de kilometri. Eram ceva mai odihniți. Ni se dăduse la fiecare cîte un bidon cu surogat de cafea pentru drum. Ziua se anunța tot atît de luminoasă ca cea din ajun. Masivul Făgărașului ne privea cu aceeași neasemuită voie bună. Păsările cerului treceau pe deasupra noastră cu aceeași nepăsare. Și noi purtam în pupilele ochilor aceeași tristețe din ziua ajunului.

Pentru că se sconta să ajungem către ora douăsprezece, haltele de ajustare se făceau acum după fiecare șase kilometri.

Înainte de a intra în cetatea lui Negru-vodă, ne-a întîmpinat de către oraș un pluton german. Făcea parte din primele formații militare intrate, în înțelegere cu guvernul, în țara noastră. Faimoasele formații de instrucție. Erau, toți, scoși ca din cutie.

Au trecut pe lîngă noi bățoși, cîntînd din adîncul bojocilor. Desigur, tot așa cîntau, tot așa treceau și pe bulevardele marilor metropole europene, prăbușite sub cizma invadatoare.

Rap-rap ! Rap-rap ! Rap-rap ! răsuna pe caldarîmul veacului ecoul neconsolatelor înfrîngeri !

Şi parcă de undeva, din jurul unui oraş cotropit, aflat la poalele Carpaţilor, le ţinea isonul dangătul clopotelor, sunînd a jale şi a deznădejde.

I

PLUTONUL ERA VESEL. PEISAJUL CARE se deschidea în faţa lui nu semăna cu monotonia oraşului. Soldaţii, în majoritatea lor ţărani, se întorceau la ţară, în lumea lor şi a părinţilor lor. Buna dispoziţie circula în trupurile lor ca seva din natură, dintr-o natură în care îşi trăiseră anii copilăriei şi ai adolescenţei.

Două batalioane ale regimentului aveau să fie cantonate în satul Moara Albă, pe apa Teleajenului, formînd un detaşament pus direct sub ascultarea corpului de armată.

Noi mergeam să facem recunoaşterea şi să stabilim sectoarele de încartiruire a celorlalte companii. Nu bănuia nimeni că va veni armistiţiul din august. Se hotărîse ca, deocamdată, soldaţii şi ofiţerii să stea în Moara şi satele vecine şi să se înceapă imediat construcţia a cincizeci de bordeie în care va ierna detaşamentul.

Cum mergeam fluierînd, prin flanc, pe poteca din marginea şoselei, cu capelele puse în ţevile puştilor, sub arşiţa dogoritoare, ne ajunse din urmă un camion german care remorca o enormă platformă goală. I-am făcut semn şoferului.

Iată-ne pe toţi treizeci şi şase şi mai veseli de aşa chilipir, aşezaţi pe platformă, care cu picioarele atîrnate, care aşezaţi greceşte, care lungiţi, mulţumiţi că n-o să mai facem drumul pe jos şi că o să ajungem mai repede.

— Dă-i bătaie, neamţule ! strigă sergentul Vagaon, ridicînd capela către şoferul care supraveghea îmbarcarea prin ferestruica din spatele cabinei.

N-am făcut zece minute de cale, şi numai iată că ne ajunge din urmă un turism, tot german. Cum ne depăşeşte, coboară din maşină un locotenent neamţ şi ordonă şoferului oprirea. Roşu de mînie, a început să se zborşească întîi la şofer, apoi la noi. Am înţeles că ne ocăra :

— Ruşine pentru voi. Soldaţii noştri îşi varsă sîngele pe front, iar voi nu puteţi mărşălui nici douăzeci de kilometri ? Jos de pe platformă !

Ce era să facem ? Soldaţii se uitau la mine, aşteptînd, desigur, să mă opun. Am chibzuit că este mai cuminte să ne continuăm drumul pe jos.

Ne-am indispus imediat. Ofițerul fusese de-a dreptul răutăcios. Cînd s-a urcat în autoturism, ne-a amenințat cu degetul, cum fac părinții unui copil neascultător. Probabil că amenințarea lui îmi era adresată mie, pentru că eu eram comandantul plutonului.

— Mama ta de guşter ! se burzului de astă dată sergentul Vagaon. Eşti pe maşina lui tat-tu ?

— Sergent Vagaon !

— La ordin, domnule sublocotenent !

— Păi...

— Am înțeles, domnule sublocotenent. Da' să-l ia dracu de mangafoi !

— Să-l ia ! am răspuns.

Ne aşezarăm în coloană de marş. Pentru că la o mică depărtare se vedeau barăcile şi amplasamentele tunurilor de la bateriile antiaeriene germane, ne hotărîrăm să trecem pe lîngă ei cîntînd, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Aşa făcurăm. Nemții ieşiseră la marginea şoselei, în maiouri şi cu gamelele în mîini. Probabil că se găseau la masă, dar spectacolul merita onorat. La ultima baracă îl văzurăm şi pe locotenent. Pusese mîinile în şolduri şi ne privea rece prin ochelari. Mi s-a părut că lăsase buza în jos, în semn de dispreț.

Nu i-am dat onorul, cum s-ar fi cuvenit. Nici măcar n-am întors capetele, cînd am ajuns în drep-

tul lui. Să ne raporteze, n-are decît ! Am auzit numai vocea guturală a lui Vagaon, din capul grupei sale :

— Eşti prost ca o ştampilă !

Observasem cum se umflă de rîs soldaţii, dar continuau să privească înainte.

La marginea satului ne-am oprit. Ne-am aşezat pe iarbă. După o scurtă pauză — pauza de odihnă a ostaşului —, am scos planul satului şi am distribuit sectoarele pentru cantonament în cele două sate : Moara şi Duda, dînd îndrumări tuturora cum să se comporte cu populaţia spre a nu se ivi nemulţumiri. Am făcut cuvenita operaţie la teren.

Peste cîteva ore am trecut în control. Totul se executase cît nu se poate mai bine. Soldaţii erau mulţumiţi că scapă de atmosfera cazărmii şi erau şi mai mulţumiţi că, pentru început, programul de instrucţie se reducea la două ore pe zi, şi se făcea chiar pe izlazul comunal, în imediata apropiere a pădurii dintre sate, pe lîngă care trecea un pîrîiaş cunoscut sub numele de Leaotul. În restul timpului trebuia să ajute la construcţia bordeielor. De fapt, arhitectul lucrării era plutonierul Cocorea, de la serviciul cazarmării. Îi aşteptam să sosească a doua zi cu toate uneltele necesare şi cu dispoziţia inspectoratului silvic pentru achiziţionarea materialului lemnos din pădure.

Cînd am trecut pe la caporalul Filip, soarele cobora către strunga asfinţitului. L-am găsit stînd pe prispa unei case, cu capul între mîini. Alături, raniţa şi arma. Mi-a raportat că a nimerit la o casă cu fată de măritat. Tatăl ei era concentrat pe undeva, la o companie de pază. Cele două femei nu voiau să-l primească. Cunoşteam această mentalitate a oamenilor de la ţară, dar mi-am zis că o încercare nu strică.

Am intrat în tinda casei. M-au întîmpinat, speriate, mama şi fiica. Cuviinţa lor m-a dezarmat. M-au invitat în camera de zestre a Ifimiţei, aşa se numea fata. M-a năpădit un miros puternic de busuioc. Pereţii erau decoraţi cu tradiţionalele ştergare ţesute în război, montate în formă de fluture, alături de care se puteau vedea cartoanele cu poze lipite sau rame de lemn cu chipuri de ţară, meşterite de mîini nu prea iscusite. Interiorul avea ceva din mireasma copilăriei mele. Aşa era casa noastră.

Gospodina, vorbind în taină, ca şi cînd s-ar fi ferit să n-o audă cineva, mi-a spus că sînt singure.

— El e plecat. Eu, cu fetica asta... Abia a trecut de şaisprezece ani ! N-a ieşit nici la horă. Şi... de, gura satului vorbeşte. Militarul vine şi pleacă, da noi rămînem. Dacă era el aici, era altă socoteală. Atîta avem şi noi, că uite, mai e un neamţ

cu ochelari, mai mare peste ăilalți, și tot se uită după ea, nerușinatul ! O dată a vrut s-o ia în mașină, de-a fugit, mititica, să dea inima din ea ! Așa s-a speriat !...

Fata se strînsese lîngă trupul mamei, nu știu dacă din dragoste sau din instinctul copilului care are impresia că-l amenință o primejdie și-și caută adăpost tocmai lîngă mamă. Mă privea cu ochi de ciută speriată, umbriți de două sprîncene negre, arcuite, cu gura ușor întredeschisă, ca și cînd ar fi vrut să întrebe ceva, dar n-avea curajul. Mi s-a părut de cîteva ori că vrea să deschidă acea gură ademenitoare, cu dinți sănătoși și mărunți. Parcă ceva însă o oprea.

Mama nu renunța la temerile ei :

— Gura satului...

— Filip, i-am zis acestuia, acum este cald. Îți iei două pături de la companie și dormi pe prispă.

— Așa am să și fac, domnule sublocotenent. Sînt doar învățat să dorm afară.

Fata l-a privit cu interes. Avea și de ce. Flăcăul trecea în companie drept un băiat frumos. Ceilalți trei comandanți de grupe, toți sergenți — Jalbă, Vagaon și Mușat — îl tachinau adeseori căutînd să-i demonstreze că un bărbat frumos trebuie să se însoțească cu o fată urîtă, unul vrednic cu o fată leneșă, iar unul certăreț cu o fată domoală.

— Altfel unde ar ajunge lumea, dacă s-ar lua urîţii cu urîtele, frumoşii cu frumoasele şi colţoşii cu colţoasele ? Nu s-ar întoarce lumea cu josul în sus ?

Nu ştiu cît era de adevărat raţionamentul gradaţilor, dar mai ales Vagaon rămînea de necombătut în ideile lui.

Le-am asigurat pe gazde că Filip este un băiat care nu le poate face neplăceri. Nici n-or să simtă că acolo doarme un ostaş.

După ce le-am mulţumit, mi-am continuat drumul către alte cantonamente. Mi-a apărut deodată în minte chipul locotenentului neamţ. Va să zică i s-au aprins călcîiele...

II

A DOUA ZI AU SOSIT DULGHERII, TOT dintre soldaţii concentraţi. A început munca de marcare a materialului lemnos, de trasare a amplasamentelor fiecărui bordei, care urma să adăpostească treizeci de oameni.

Se lucra cu spor. În numai cîteva zile, primele bordeie au şi fost date gata. Cel dintîi a fost al meu. Un bordei de dimensiuni reduse, lucrat sub supravegherea lui Filip, care a avut grijă să cio-

plească cu barda un pat, iar în faţa bordeiului, o masă cu picioarele bătute în pămînt, aşa cum au de obicei, vara, bostănăriile. Deasupra uşii, pe partea de din afară, a scris pe o tablă de lemn : „Vila Robinson". Toată lumea a făcut haz de ingeniozitatea lui, mai ales cînd, totul fiind gata, s-a prezentat regulamentar :

— Să trăiţi, domnule sublocotenent, vila dumneavoastră este gata !

Acolo stăteam toată ziua.

Într-o zi, mi-a venit la ureche zvonul că Filip s-a îndrăgostit de fata gazdei. Nu m-a mirat. Ba aş fi prezis-o de la început, din primul moment al întîlnirii lor, acolo, pe prispa de lut a casei.

M-a informat Jalbă. Aceste amoruri ale soldaţilor erau frecvente în timpul cantonamentelor. Sigur, gradaţii făceau fel de fel de glume, şi Filip nu se supăra. Dimpotrivă, ştia să le mai toarne şi el puţin piper, să fie hazul mai cu rost.

— Măi Filip, îl tachina Vagaon. O iei, sau nu o iei ?

— O iau, nene Alexandre ! Ce-am să fac ? O iau !

Sergentului Vagaon Alexandru i se purta respectul cuvenit nu de pe urma gradului, ci mai ales pentru diferenţa de vîrstă : era cu cinci ani mai mare decît Filip.

— Şi dacă pleci pe front ?

— Oi pleca... aleluia ! Nu sînt destui terheci care rămîn ? Ăl-de-sus cu mila !

— Ştii povestea cu nevasta săracă ?

— Cum îi ?

— Păi, zice că era o muiere tare săracă. Şi, colac peste pupăză, îi ia şi omul în concentrare. A stat ea ce-a stat singură, pe urmă, de, ca femeia, mai de dorul bărbatului, mai de sărăcie, a început să jinduiască. Şi n-a fost greu să-şi găsească muşterii. Da' pentru că venea iarna, zice : „Barim să-mi fac rost de lemne", şi le spunea ălora de-o vizitau : „Veniţi cu o măciucă zdravănă, că am un cîine rău". Ce făcea ? În timpul giugiulelii ieşea în tindă şi arunca binişor băţul în gura podului. Cînd dădea să plece amantul, căuta băţul, nimic. „Măi, ce naiba, n-am venit eu cu un băţ ? Şi ce băţ, că era ditai prăjina !" „Ei, du-te şi fără el, că javra e sătulă, doarme la paie." Aşa a făcut toată toamna. Hop şi bărbatul de la concentrare, în concediu. Ca orice om chivernisit, cotrobăieşte prin unghere, să vadă ce mai e prin gospodărie. Se urcă şi în pod şi dă de vreo trei braţe de vlaioage. „Ce faci tu, Mărie, cu atîtea beţe ?" „Iaca, bărbate, mă gîndeam că, de s-o-ntîmpla să rămîn văduvă, să fac o fabrică de bastoane."

— Că n-am fost eu să-i trag cîteva pe spinare ! se-nfurie Filip de astă dată, pe cînd ceilalţi leşinaseră de rîs.

A fost firesc să-l întreb pe Filip a doua zi cum o duce în cantonament. Nu pentru că era datoria mea de comandant, ci pentru că îmi era cel mai apropiat dintre gradaţi. Mai era însă şi alt motiv. Îmi plăcea fata şi, dacă n-ar fi fost vorba de el, iar anumite convenienţe morale lipsite de sens nu m-ar fi distanţat de ea, aş fi fost primul ostaş amator să-i fac curte. Aşa, m-am mulţumit să aflu din gura lui unele lucruri care, fără să vreau, mă sîcîiau. Voiam să le ştiu. Mi-a povestit că chiar de-a doua zi a fost poftit să stea în camera curată. Femeile se zăvorau de cu seară în camera lor şi se deszăvorau cînd pleca el, dimineaţa.

— Numai atît ? am întrebat insistent.

— Domnule sublocotenent, ce mai...

— Te ascult !

— Mi-e dragă ! Mi-e dragă foc !

— Foarte bine ! Este o fată tare drăguţă. Ea ce zice ?

— Mă aştoaptă ! Aş muri dacă aş şti că mi-o ia altul.

L-am privit lung. Era sincer, şi sinceritatea lui îmi plăcea. Am adăugat :

— Tocmai ! Să nu faci vreo necuviinţă. Gîndeşte-te ! Ne aflăm în război.

— Să ferească Sfîntul, domnule sublocotenent.

La noi în familie aşa am pomenit, nevastă cu cununie, nu ţiitoare.

— Bravo ! Îţi urez să mă inviţi la nuntă cît mai curînd. Da să presupunem că te întorci din război teafăr — zic „să presupunem“, pentru că nici unul dintre noi nu este sigur de ce ne poate aduce ziua de mîine — şi te căsătoreşti. Ce faci ? O iei în satul tău ?

— Mă mut aici ! Eu sînt şofer la Unirea. O aruncătură de băţ pînă acolo, în orice caz mult mai aproape decît satul meu.

— Cum, de cînd eşti şofer ?

— N-am declarat, ce e drept, dar fiindcă veni vorba, nu vă mai pot ascunde adevărul. Am fost chiar pe maşina directorului, şi pe tatăl ei îl şi cunosc. Lucrează la noi. M-am ferit să declar la încorporare, de teamă să nu mă ia la vreo motorizată şi să mă pomenesc cine ştie unde. Aşa, infanterist, e mai uşor de trăit.

De obicei, mai toţi soldaţii căutau, în timp de război, să scape de front — dacă erau mescriaşi, buni sau răi, se lipeau de vreun atelier, în orice caz undeva unde nu se trăgea cu puşca — Filip rămase un gradat de parte combatantă.

— Nu vreau să mă despart de dumneavoastră. De un an de zile sînt în pluton şi m-am învăţat cu toţi ai noştri, ca acasă...

Ori de cîte ori se auzea de „vărsări" de efective la alte unităţi sau la alte companii, în cadrul regimentului, gradaţii mei treceau prin momente de nelinişte. Nicăieri omul nu se leagă mai strîns, mai frăţeşte de semenul său şi nicăieri omul nu-şi evaluează norocul şi nu-l cheamă, zi şi noapte, cu mai multă ardoare decît în război. Chiar şi în prima linie de bătaie, în cadrul fronturilor stabilizate, ostaşii, fiind obligaţi să schimbe locul de luptă — şi în asemenea situaţii modificările sînt inevitabile din cauza pierderilor suferite — obişnuiţi de zile şi nopţi întregi cu vecinii lor, cu fiecare reper aflat şi studiat în fâşia de teren încredinţată spre apărare, înfrăţiţi pînă şi cu bulgării de pămînt pe care se tîrăsc sau cu pereţii umezi ai gropii individuale în care trăiesc, fac transferul cu mare strîngere de inimă.

— Mă simt bine la dumneavoastră în pluton şi, dacă mi-o ajuta Dumnezeu să se facă pace, o să fie bine. Mă încetăţenesc în Moara. Bătrîna abia aşteaptă să mă facă ginere.

Izbucniră tunurile. Ne luasem cu vorba şi nu observasem că oraşul era camuflat sub fum. Sirenele le auzeam abia acum. Deasupra, la şase mii de metri înălţime, valuri de avioane, sclipind în soare ca nişte uriaşi peşti zburători, începură să dea drumul la bombe. Auzeam răbufniturile surde făcute de explozii.

Dacă erau zile liniştite cînd nu se iveau escadrilele americane, mai rar engleze, ni se părea că ceva din program nu s-a îndeplinit. Ni se părea o zi moartă, zi netrăită, care a trecut degeaba. Marile spectacole aeriane, cu semnificaţie atît de barbară, ne intraseră în sînge. Era un fenomen de involuţie care trăia în noi, sub cele mai autentice peceţi ale civilizaţiei veacului al douăzecilea. Cîtă ucigaşă deformare ! Ce ucigaşă deformare !

III

STĂTEAM ÎMPREUNĂ CU CĂPITANUL

Botea la preotul satului, un tip slab şi nu prea înalt, cu un smoc de barbă roşcată parcă prepusă pe maxilar, ceea ce îi dădea aerul unui sfînt bizantin, motiv pentru care îl botezarăm „mucenicul“. Neavînd ce face, începuserăm în seara aceea o partidă de pocher. Nici unul dintre noi nu era un adevărat jucător. Îl „prinsesem“ în zonele de concentrare. Încaltea, căpitanul Scutelnicu, profesor într-un tîrg moldovenesc, ca să fie sigur că nu se înşală, îşi scrisese formaţiile pe hîrtie, iar cînd avea o carte care merita cît de cît atenţie, oprea jocul :

— Hopa ! Staţi aşa, staţi aşa !

— Haide, bobocule, hai odată ! îl invita mucenicul.

— Da ce, popo, ce, pierzi tramvaiul ? Ia mai dă-mi şi mie zece bancnote de-astea albastre, dacă te ţine brăcinarul.

— Să-ţi dea tata, căpitane !

— Ce ai ?

— Uite, trei cîrlige !

— Să mai sugă, căpitane, fă-i o subzistenţă la companie ! Patru decari.

— Apoi, popo, dricar la dricar trage !

Atunci, în acele momente de uşuratică petrecere, timpanele noastre au cules din pîlnia aparatului de radio marele comunicat al armistiţiului. Întîi ne-am privit să ne dăm seama dacă nu visăm. Am aruncat cărţile. Ne-am îmbrăţişat, ne-am sărutat. Viaţa ne surîdea din nou de după o cortină de flori. Deci războiul se apropia de sfîrşit, dacă nu chiar se sfîrşise. Ieşirăm în curte. În sat se auziră chiote. Bărbaţi, femei şi copii ieşiră pe uliţe. Trecu în fuga mare un ţînc ca de zece ani cu o feştilă aprinsă, în cămaşă şi izmene, cu picioarele goale, strigînd cît îl ţineau puterile :

— Pacecee ! Pace, oameni buni ! S-a dus războiul !

Ne îmbrăţişarăm din nou, lacrimile ne veneau din adîncul nervilor răscopţi de atîta amarnică aşteptare, fără să le putem opri.

La cîteva minute am primit ordin să ne prezentăm la şcoala satului, unde se va ţine adunarea tuturor ofiţerilor detaşamentului. Ne chema maiorul Becheanu, comandantul formaţiei.

— Măi, ce mai vrea şi împuşcă-n lună ăsta, mă, că doar a auzit despre ce este vorba ! mormăi ca pentru sine Scutelnicu. Şi, devenind mai împăciuitor : Dacă e ordin, e ordin. N-ai ce-i face !

După cîte îmi amintesc, era în jurul orei unsprezece noaptea. Prin curţi se distingeau grupuri de soldaţi discutînd cu aprindere că, în sfîrşit, se ivise o nădejde să-şi pună zilele la adăpost. O asemenea întorsătură a evenimentelor produsese o erupţie a încrederii şi a optimismului pe atît de înflăcărate, pe cît erau de neaşteptate.

La şcoală, clasa era plină de ofiţeri. Maiorul Becheanu, venit de curînd la comanda detaşamentului de la una din secţiile Statului Major al Armatei, cu epiderma obrazului şi a mîinilor nepişcate de gerurile şi vînturile frontului, îmbrăcat de paradă, se plimba nervos, bătînd cu cravaşa carîmbul cizmelor înalte, lustruite pînă la refuz. Semăna cu una din acele păpuşi expuse în vitrină vreme îndelungată, lipsită de contactul direct cu mişcările aerului din afară. De aceea toată lumea îi spunea : „maiorul Coconu".

Pe seama naivității lui se făceau fel de fel de glume. De pildă, gurile rele spuneau că în prima zi cînd a inspectat caii de la mitraliere, l-a întrebat pe adjutant :

— Ionescule, caii nu au copite despicate ca celelalte dobitoace ?

Se înțelege că anecdota a circulat din gură în gură, cu codițele și înfloriturile cele mai originale.

La catedră, bățos ca o rufă înghețată, cu ochelarii împîcliți, de miop, se găsea chiar locotenentul neamț. Cum dădu cu ochii de el, Scutelnicu nu se putu abține :

— Ce e, măi, cu sfintele moaște aici, ce, nici acum nu se duc dracului ?

— Să avem puțină răbdare, răspunse Botea.

Probabil că Becheanu pricepu despre ce este vorba, pentru că se adresă tuturor :

— Domnilor ofițeri, trăim unul din momentele cele mai hotărîtoare ale istoriei noastre. L-am invitat aici și pe domnul locotenent Otto Rancke, comandantul bateriei antiaeriene din sectorul nostru. Domni-sa are înscrise pe țevile tunurilor sale șaptesprezece cercuri albe, numărul avioanelor dușmane doborîte.

Își aduse aminte însă că o adunare a ofițerilor începe cu verificarea prezenței convocaților. Făcu

în grabă întrebarea formală, dacă toţi ofiţerii sînt în sală. Continuă :

— Într-un război de poziţie, după teoria războaielor moderne, cedările parţiale şi temporare de teren nu însemnează pierderea bătăliei, ci o mişcare strategică cu un scop bine determinat. Cu efectivele armatei germane care s-au acoperit de glorie pe diversele cîmpuri de luptă...

— Au făcut-o fiartă ! nu se putu abţine Scutelnicu.

Replica surprinzătoare avu efectul pocniturii unei plesnitori de hîrtie, spartă de un copil şugubăţ la onomastica bunicului : bunica rîde de gluma copilului, bunicul însă se face foc şi pară, apreciind că pocnitura este un semn de pagubă, tocmai de ziua lui.

Becheanu se opri un moment, privi către mijlocul clasei, acolo de unde zburase ironia, dar continuă neluînd într-adins în seamă ceea ce auzise destul de clar. Ofiţerii, în schimb, îşi dădeau coate şi se priveau cu înţeles.

— Să revenim la aşa-numitul armistiţiu ! Domnilor ofiţeri, chiar astăzi am fost la Statul Major, unde am discutat eventualitatea unei răsturnări a situaţiei de care colegii mei nu erau străini şi am convenit cu o parte din ei să nu dăm ascultare

unui grup de trădători, oricine ar fi ei, ci să mergem pe drumul...

— Domnule maior, se sculă de astă dată în picioare Scutelnicu. Dacă comunicatul care a fost difuzat prin posturile de radio aparţine factorului de conducere a statului şi este repetat de Marele Stat Major al armatei, nu are nici un rost să ne situăm pe o poziţie potrivnică.

— Domnule căpitan, vă ordon să mă ascultaţi pînă la capăt. După ce voi termina eu, îţi dau cuvîntul dumitale. Domnilor ofiţeri, se preconizează organizarea unei rezistenţe inespugnabile pe lanţul Munţilor Carpaţi...

De afară izbucniră urale. Erau soldaţii adunaţi pe un loc viran din faţa şcolii.

— Auziţi, domnule maior ! reluă şi mai îndîrjit Scutelnicu.

— Aceea este turma ! Şi turma are nevoie de păstor !

— În *Biblie*, nu în viaţa unei colectivităţi organizate.

Poate că discuţia ar mai fi continuat, dar tocmai atunci a pătruns în sală Filip, cu pistolul-mitralieră în poziţie de tragere, urmat de un telefonist de la comanda detaşamentului.

— Ce doreşti, caporale ? îl luă de scurt maiorul.

— Să trăiți, domnule maior, am întors armele împotriva hitleriștilor și vă rog să mi-l predați pe ofițerul de pe catedră !

— Ieși afară ! răcni furios Becheanu.

— Nu !

Se urcă în picioare pe bancă Scutelnicu, și alți șapte-opt ofițeri îl urmară, vociferînd. Nimeni nu era de acord cu prezența lui Rancke alături de ei.

— Domnilor ofițeri ! Ordin de la corpul de armată — și Filip ridică brațul stîng, cu nota adusă de telefonist — plecăm imediat să eliberăm orașul de nemți. Vreau să-l arestez pe comandantul neamț !

— Să mi se aducă ordinul ! Marș afară, caporale, și să ieși la raportul regimentului.

— Domnule maior, în afară de faptul că în clipa de față ne găsim în război, cu nemții, am cu locotenentul neamț o socoteală personală. Vreau să-i plătesc pe loc batjocura și nelegiuirea de a-mi fi necinstit logodnica.

Vacarmul crescu ! Vestea aceasta, a doua veste adusă de Filip, ne scoase din sărite. L-am înconjurat imediat pe maior, explicîndu-i că este absolut necesar ca bateriile germane să fie neutralizate imediat.

În timpul acesta se auzi zgomotul unui motor de motocicletă : Rancke se făcuse nevăzut. Filip își mușcă buzele pînă la sînge.

IV

CHIAR ÎN NOAPTEA ACEEA AM PLE-cat către oraşul în care aveam garnizoana. Lăsam şi bordeie, şi tot. Înainte de a se lumina, eram deja instalaţi pe poziţiile indicate spre apărare. Plutonul meu primi în completare o grupă de la compania de garnizoană. Filip îmi ceruse voie să treacă cu oamenii din grupa lui în efectivul unei companii rămase în Moara Albă pentru lichidarea formaţiilor germane şi paza depozitelor de îmbrăcăminte ce nu se putuseră evacua o dată cu trupa. Nu m-am opus cererii lui.

Misiunea noastră în oraşul petrolului era dublă : în primul rînd, din cauza greutăţilor transportului, a deselor acte de sabotaj întreprinse de muncitori în ultimele zile asupra trenurilor petroliere, rezervoarele rafinăriilor, care scăpaseră neatinse sau fuseseră reparate imediat după bombardamente, nu se mai putuseră goli. Întreaga cantitate de combustibil, de la uleiuri şi pînă la benzina necesară alimentării flotei aeriene germane, şi de la motorină pînă la toate celelalte derivate ale ţiţeiului cu care se mişca aparatul armatei terestre hitleriste, se găsea acum fie depozitată în teritoriul rafinăriilor, fie încărcată în trenuri, aflate în gările vecine oraşului, gata să-şi ia drumul către zona de operaţiuni. Ei bine, trebuia făcută siguranţa acestor depozite,

pentru ca toată gama de hidrocarburi existentă să poată fi folosită de armatele noastre şi de cele ale noului aliat, pe frontul de vest. Aveam ordin să nu se piardă nici un litru de benzină. În al doilea rînd, oraşul, fiind cel mai important punct de scurgere a armatelor hitleriste către Ardeal, prin Valea Prahovei sau cealaltă vale, a Teleajenului, prin pasul Bratocea, din cele două direcţii principale, adică de către Moldova şi de către Bucureşti, trebuiau făcute prizoniere toate unităţile fasciste împreună cu tot materialul de război. Îndeplinirea acestei duble misiuni era de o deosebită importanţă, întrucît scopul ei tindea să micşoreze pe cît se putea forţa combativă a ultimelor rezistenţe invadatoare. Or, a face faţă misiunii ordonate numai cu o mie de ostaşi — atît cît totaliza întregul detaşament acum — era deosebit de greu. Căci pentru a se incendia rezervoarele unei rafinării nu era nevoie decît de un grup foarte mic de oameni, poate chiar de un singur om, care, profitînd de culturile înalte de porumb din jurul oraşului, se putea strecura neobservat pînă sub zidurile lor.

Prima misiune pe care am primit-o a fost de a mă deplasa la rafinăria Astra. Un muncitor din garda fabricii ne transmisese telefonic că din direcţia Brazi, prin porumburi, se observaseră grupuri răzleţe de hitlerişti săpînd măşti individuale. Am găsit aci o gardă din oamenii garnizoanei, întă-

rită cu un detaşament al muncitorilor din schimburi. După ce am organizat împreună apărarea, din nou am primit telefon să plec imediat la podul de la uzina de armament Concordia. Aci deja un grup de muncitori era postat pe pod şi mă aştepta. M-a primit un tînăr brun, cu o mînă legată de umăr. Mi-a spus că îl cheamă Gheorghe Brumă şi că din prima zi avusese o ciocnire cu o formaţie hitleristă care voise să ocupe uzina. M-a informat de asemenea că i se comunicase de către ceferişti că un tren inamic încărcat cu trupe, tancuri şi armament greu staţionează în gara Albeşti, cu intenţia de a intra în Gara de Sud. Şi-a exprimat temerea că scopul hitleriştilor era de a cădea în spatele comandamentului nostru, situat în clădirea Prefecturii, ca şi al formaţiilor amplasate la teren pe liziera nord-vestică a oraşului. Am surîs. El m-a privit cu vădită nemulţumire. Ba m-a şi întrebat de ce rîd. La rîndul meu i-am cerut să-mi spună pe ce se întemeiază raţionamentul său.

— E clar ! Vor să-şi asigure trecerea spre nord.

— Bravo ! Aşa este ! Dar te rog să-mi spui, cum ai dedus acest adevăr ?

— Am fost sergent în armată şi nu sînt străin de problemele războiului. În plus avem un comitet care dirijează operaţiunile. Mai tîrziu, cînd ne vom cunoaşte mai bine, am să vă dau şi alte amănunte. Deocamdată, uite, îi vedeţi pe ceferiştii de

dincolo de bariera Unirea? Demontează împreună cu oamenii noştri calea ferată. E mai sigur.

— Să trăieşti, măi frate, îi întinse mîna Vagaon. Asta este foarte bine. Atunci cînd o să vedem magaoaia oprită acolo, ştim ce ne rămîne de făcut. O să cadă ca musca în lapte, că or să vină pe jos, fără să ne bănuiască că-i aşteptăm aici cu nunta.

Brumă trată tot plutonul cu ţigări. Soldaţii erau bucuroşi.

— Să ştiţi, încheie Brumă, întinzîndu-mi chibritul să-mi aprind ţigara, că nu sînteţi singuri. Luptăm pentru o cauză comună. Trebuie să curăţim oraşul şi să-l păstrăm. Să nu mi-o luaţi în nume de rău, pentru că veni vorba, o să avem de furcă. Sîntem cam puţini, dar sperăm ca împreună să ne descurcăm.

Habar n-aveam cine era Gheorghe Brumă. De altfel nu mă interesa decît faptul împărtăşit deopotrivă de tot detaşamentul, că faţă de nevoile apărării oraşului, cu un perimetru de peste douăzeci de kilometri, mia noastră de oameni şi cele şase tunuri anticar ale locotenentului Moise Marin nu puteau să nu ne dea griji, aşa că ajutorul acestor muncitori ne cădea de minune.

Ne-am ales fiecare locul de tragere după parapetul de beton al podului, cu armele alături. Binoclurile au început să scruteze lungul căii ferate în direcţia Moldova.

Comandamentul inamic fortificat în pădurea Păuleasca, bănuind intenţiile noastre, a prins sub focul artileriei întreaga centură de nord-est a oraşului. Nu erau destule pagubele bombardamentelor de pînă acum. Trebuia să se mai adauge altele noi.

Toată partea aceea era plină de explozii, fum şi flăcări. Pe de altă parte, detaşamente de infanterie inamică, infiltrate prin porumburi, căutau să angajeze în luptă plutoanele noastre de la aceste bariere cu scopul nemărturisit de a atrage aci concentrările de forţe, lăsînd fără supraveghere şi apărare tocmai intrările în oraş de către Moldova şi de către Bucureşti.

Zile şi nopţi întregi au durat încleştările. Lupte la cimitirul Viişoara, cu morţi şi răniţi, lupte la Gara de Vest, o ambuscadă reuşită la rafinăria Unirea, unde, împreună cu Brumă, am luat două grupe de prizonieri, lupte la rafinăria Xenia. Rar îmi mai aduceam aminte de Filip. Nu mai aveam nici o veste de la el.

Soldaţii mei, frînţi de oboseală, căci erau purtaţi oriunde se ivea nevoia unei apărări urgente, risipiţi în gropi pe linia de centură a oraşului, erau din ce în ce mai îngrijoraţi. Nimeni nu ar fi fost amator să moară, mai ales acum, cînd pacea era atît de aproape.

Mulţi dintre ei nu mai aveau să vadă însă această zi atît de rîvnită.

Au venit sovieticii, i-am primit pe ostaşii din divizia Tudor Vladimirescu, trecînd cu flori în ţevile armelor, şi detaşamentul nostru, inclus într-un regiment nou, pornise către Ardeal. Printr-o dispoziţie specială eu am rămas comandantul lagărului de prizonieri hitlerişti, stabilit în două încăperi de la subsolul Palatului Justiţiei.

Mă despărţisem de pluton cu mare emoţie. Preferam să plec cu ostaşii mei. Nu a fost posibil. Nu-mi plăcea noul meu post... Îmi crea o stare de spirit neprielnică. Numai cuvîntul „prizonier" îmi provoca o repulsie pe care o simţeam ca o stare organică, o cutremurare, un frison venit o dată cu această noţiune, şi asta pentru că îmi aduceam aminte că tata a fost prizonier doi ani de zile în primul război mondial la nemţi, în lagărul Lamsdorf, căzut la Turtucaia. Toată copilăria mi-a fost chinuită de efectele povestirilor triste ale tatii din această perioadă. Nu puteam să văd oameni supuşi unor cumplite condiţii de trai, oricine ar fi fost ei şi ori de unde ar fi venit, pentru că mi se părea că a coborî un ins oarecare într-o asemenea stare de mizerie, păzit între garduri de sîrmă ghimpată sau ziduri igrasioase, însemna o întoarcere a omenirii în cea mai adioasă sclavie.

Într-o zi mi s-a adus un prizonier. Era ofiţer. Nu ştiu de ce nu avea veston. Tînăr, înalt, bine

făcut, cu obrazul de adolescent. Ochii aveau ceva din culoarea frunzei puţin pălită de prima atingere a brumei. Mi-a spus că este student la Königsberg, şi anume la Facultatea de Drept, şi că este cunoscut în cercurile studenţeşti ca un duşman al războiului, dar că între alternativa de a-şi pune în practică ideile sub regimul legii marţiale, care l-ar fi condamnat la moarte prin împuşcare, şi cea a plecării pe front, a trebuit s-o aleagă pe cea de-a doua. Lealitatea cu care mi-a făcut confesiunea, prin contrast, mi-a adus aminte de Rancke. „Va să zică, mi-am zis, există chiar în Germania hitleristă, şi încă între tinerii intelectuali, oameni care nu sînt de acord cu atrocităţile şi cu tirania."

L-am privit pe tînărul student cu compătimire. M-am posomorît pentru soarta lui. Mai avea încă mult, foarte mult, pînă să ajungă din nou la şansa de a propovădui filozofia sa umanistă. Şi, cine ştie ? ! Dacă am fi fost doi oameni nelegaţi prin vreun fel de cauzalitate, întîlniţi pe una din insulele însorite ale Pacificului, l-aş fi dezlegat de toate fatalităţile care i se îngrămădeau asupra capului, l-aş fi lăsat să plece unde vedea cu ochii, să încerce să biruie cu flacăra fanatismului său nobil principiul esenţial al mizantropiei care fundamenta ideologia stăpînirii ţării sale. Dar nu aveam această putere. L-am trimis laolaltă cu ceilalţi prizonieri

în hruba de sub Palatul Justiției. Am chemat imediat garnizoana la telefon și am anunțat comandamentul că sînt bolnav. Am cerut din nou înlocuirea. Mi s-a răspuns că peste douăzeci și patru de ore lagărul va fi preluat de către Comisia de control aliat.

Eram încă cu mîna pe receptor. Îl așezasem în furcă, dar parcă tot îl vedeam pe studentul german. Atunci mi-am adus aminte de mitingul studenților americani pe străzile New-Yorkului, organizat cu ocazia invadării Poloniei. Pe sute de pancarte scria : „Viața și așa este prea scurtă, pentru ce să fie suprimată în războaie ?“ Dar nu i-a auzit nimeni. Puțin zgomot în ziare, puțină agitație în lumea cititorilor din lumea întreagă, fără să poată împiedica răsunătoarele crize ce au urmat la numai cîteva zile după încheierea manifestației. Nimeni nu ținuse seama de această dorință morală, profund umană, care nu era numai a lor, ci a unei imense majorități a omenirii. Se învedera însă că în lume, chiar acolo unde libertatea este băgată în cămașa de forță, ideile generoase nu dispar. Dovada — studentul german.

M-a întrerupt din gînduri o ușoară bătaie în ușă. După soldatul cu baioneta la armă, au intrat alți patru prizonieri. În urma lor era Filip. Nu-mi fusese greu să-i recunosc pe doi dintre ei. Erau

Rancke şi maiorul Becheanu. Am rămas încurcat. Nu ştiam ce să cred, deşi nu era greu de dedus. Mi-am întors într-adins privirea către fereastră. Feţele nebărbierite, supte de oboseală şi coşmar, părul răvăşit, cizmele şi hainele rupte şi pline de noroi îmi făceau rău. O altă întrebare îmi sfredelea creierul : ce însemna cîrdăşia maiorului cu ofiţerul hitlerist ? Numai un exaltat, un nebun iremediabil s-ar fi putut comporta atît de anapoda într-o împrejurare care îi oferea de la bun început pacea, libertatea şi viaţa.

— Ce este cu domnul maior ? l-am întrebat pe Filip.

— Este un criminal, domnule sublocotenent. S-a dat cu ei. Ne-a făcut necazuri mari. Dumnealui şi cu bezmeticul ăsta de neamţ.

— Atunci să fie depuşi imediat !

— Sublocotenent Dragomir, el este neamţ, dar eu sînt ofiţer român. Nu mă cunoşti ? Nu-mi poţi oferi acelaşi tratament cu al unui inamic.

Manevra de ultimă oră a lui Becheanu, laşitatea cea mai nemuşinată mă scoaseră din sărite.

— Destul ! Du-i, Filip ! Sînt sătul de argumentele domnului maior.

— A tras în mine, domnule sublocotenént. A descărcat pistolul asupra mea. Noroc că am avut

în față o movilă de pietriș, și mai are curaj să spună că e român ? Atunci, noi ce sîntem ? Ne-a împușcat împreună cu Rancke trei ostași la Moara și pe plutonierul Marcu.

— Domnule sublocotenent, nu-ți permit nici dumitale, nici unui ostaș să-mi pună la îndoială onoarea. Sînt maiorul Becheanu Valentin...

Glasul, pe măsură ce vorbea, își pierdea nuanța timbrului normal. Propriu-zis nu vorbea, ci urla. Se părea că i se scămoșcază coardele vocale și emit numai un fornăit surd și neclar, sub imperiul unei mari deznădejdi. Pupilele ochilor tremurau ca apucate de friguri, buzele vinete, descuamate de sete și foame păreau ale unui muribund.

— Gata, Filip ! Du-i, să nu-i mai văd.

Am chemat doi soldați din gardă.

Rancke, cu pielea feței străvezie și cu pleoapele ochilor inflamate, abia vizibile prin lentilele ochelarilor săi, era absolut absent la tot ce se petrecea. S-a urnit ca un robot, sub paza armei cu baionetă. În schimb, Becheanu gîjîia ca un apucat :

— Criminalilor ! Tîlharilor !

Niciodată n-am văzut omul într-o atît de dezgustătoare postură : trădător dovedit, care caută să se salzeve de la osîndă prin tertipurile oamenilor de nimic.

V

FILIP A INTRAT ÎN BIROU. PROBABIL că acolo lucrase preşedintele tribunalului. În afară de două fotolii îmbrăcate în piele neagră, erau şi două canapele cu spătare înalte, lucrate din acelaşi material. Nu m-am uitat în ochii lui, deşi ştiam că el îi caută întrebător pe ai mei. Aşa făcea întotdeauna cînd avea vreun necaz.

— Şezi, Dumitre ! Scoate centura. E seară şi o să dormi pe canapea. O să avem timp toată noaptea să tainim. Bine că scăparăm de nebuni.

Am stins într-adins lumina. Îl ospătasem ca pe un musafir, îi pusesem numai cîteva întrebări despre sănătate şi îl rugasem să-mi povestească ce s-a mai petrecut în zilele de cînd nu ne văzusem, atunci cînd ne vom pregăti pentru somn. Era mai bine aşa. De cînd plecaseră ceilalţi, nu avusesem cu cine să schimb o vorbă ca lumea.

Veşti despre satul unde stătusem mai bine de două luni sigur că mi-ar mai fi şters din minte zbuciumul ultimelor zile. Oricît de triste erau întîmplările legate de micul sat, de viaţa ostaşilor sau a sătenilor de-acolo, făceau parcă parte din însăşi existenţa mea.

Vocea tărăgănată a caporalului părea un liliac care îşi caută loc prin întuneric, pe vreunul din

arabescurile plafonului. Din cînd în cînd se oprea, punctînd cu un oftat sau cu o înjurătură deznădăjduita lui poveste de dragoste, sfărîmată cu brutalitate.

— Parcă-mi pare rău că nu l-am dat cu cracii-n sus pe Rancke ! Şi pe el, şi pe maior. Dincolo de bariera Tîrgovişteі, într-o groişte de porumb. Nu ştiau nici apele... Şi cu asta, ce-aş fi făcut ? Mai puteam să-mi vindec vătămătura din inimă ? Totuna era. Nişte cîini şi nişte bandiţi. A prins-o pe Ifimiţa în pădure. Se dusese după vreascuri cu nişte fete de seama ei. Mi-au povestit oamenii. Neamţul le-a pîndit. Pînă s-au afundat bine în desiş. Le-a urmărit. Alelalte au fugit. A prins-o împreună cu un soldat de-al lui şi au tîrît-o la baracă. A venit acasă după două ceasuri cu bluza sfîşiată. N-a ascuns. I-a povestit mă-si tot. Cînd am venit de la bordeie, pe-nserat, am auzit bocete. Am deschis uşa. Doamne-Dumnezeule ! Cu lacrimi şiroaie pe obraz mi-a căzut în genunchi, rupîndu-şi părul din cap :

— Dumitre, nenorocita de mine, m-a batjocorit neamţul !

— Unde, cînd s-a-ntîmplat ? am întrebat.

— În pădure, pe la nămiezi, am trimis-o la lemne, a răspuns bătrîna.

— Şi nu putea să-i pună mîna-n gît şi să-i dea bercgata afară ?

Atît am zis, mi-am luat pistolul şi am ieşit trîntind uşa. Pe uliţă erau adunaţi oameni şi soldaţi de-ai noştri. Ştiau toţi, că fetele alelalte nu şi-au ţinut gura. Într-un sat mic vorba de rău e mai iute ca pasărea. Am tot rătăcit prin marginea satului aşteptîndu-l pe Ranckc. I-am auzit mai tîrziu motorul motocicletei, dar era departe. Am aflat că trecuse spre maior. Ah ! cum l-aş mai fi ciopîrţit pe sfaroaga aia de neamţ cu faţa ca o şuncă boită cu ardei, de mi-ar fi căzut atunci în mînă ! ! Îmi venea să urlu de revoltă. Am aflat, mai tîrziu, că a trecut cu maiorul la şcoală. A fost norocul lui. Cînd m-am întors, pe la miezul nopţii, am găsit-o pe bătrîna smiorcăindu-se. Ifimiţa plecase.. Unde ? Nimeni nu ştia. Nu m-a lăsat s-o caut, să nu se întindă vorba.

— Lasă, Dumitre, trebuie să fie la sor-mea, la Zănoaga, peste apă. O să mă duc eu mîine s-o aduc. Că taman zisese ea că se duce după nişte vătale.

A doua zi, după ce a plecat detaşamentul, nici nu se luminase bine, şi hitleriştii s-au aşezat cu tunurile pe sat. Hăuiau luncile de atîtea bubuituri. Întîi au tras în turla bisericii. Au tras, ca la poligon, zeci de lovituri, pînă au făcut-o pulbere. Erau aşchiile de scîndură, fîşiile de tablă şi cioburile de

geam în jurul bisericii de parcă le tocase cineva în chip de joacă. Asta era numai mîna lui Rancke. Apoi a luat în primire Plopul-cu-icoana. Numai el știa că noi avem acolo un observator instalat pe o platformă de scîndură.

Plopul-cu-icoana ! Mi-am adus aminte de plop. Acest arbore uriaș, din familia salicaceelor, nu știu dacă era plop adevărat. Semăna mai mult cu un baobab african. Avea un diametru de peste un metru, poate un metru și jumătate, iar ca la două palme către interior, la cîțiva metri de pămînt, printr-o scorbură lăsată de trecerea vremii, abia se mai putea distinge chipul unui sfînt. Se zice că pe vremea Zaverei trecînd pe acolo un călugăr de la Muntele Athos și adăpostindu-se la umbra lui, i-a aninat de-o creangă o icoană. Icoana acolo a rămas, lipită de trunchi. Nimeni nu a urnit-o din locul său. Carnea copacului a crescut și cu timpul a acoperit-o pe lături, prinzînd-o în trunchi. Arborele a crescut în chip miraculos și este considerat de satele din preajmă drept un arbore sfînt. Are în imediată apropiere o fîntînă. Nimeni nu știe dacă la data trecerii călugărului fîntîna era săpată, sau a fost construită după aceea. Călătorii, fie că se opresc sau nu să-și astîmpere setea, își scot cu evlavie pălăria și își fac semnul crucii. Dacă tunarii lui Rancke s-au agățat și de plopul

sfînt, desigur că mii de oameni au privit nesăbuința lui ca un adevărat sacrilegiu.

Filip continuă :

— Ce era să facem ? Nu mai încetau cu bombardamentele. Proiectilele se spărgeau în apa Teleajenului sau în luncă, unde au omorît cîteva vite și doi copii. Unele mai scăpau și peste sat. Lumea era îngrozită. Ne-am făcut un plan, împreună cu plutonierul Marcu — el rămăsese mai mare peste noi — să nu-i atacăm imediat. Să-i lăsăm să mai cheltuiască muniția și să-i mai descurajeze comunicatele, că aveau toți aparate la barăci.

Abia a treia zi, în zori, ne-am apropiat tîrîș de poziția lor. Nu știu dacă se așteptau la un atac, dar ne-au simțit cum ne-am apropiat la treizeci de metri. Tunurile erau aranjate pentru trageri terestre... Hitleriștii le-au dat drumul la toate deodată. Avusesem însă grijă să intrăm în unghi mort. Ne-au luat în primire cu armele automate, ce să mai vorbim, aveau arme, nu glumă, și muniție, știți dumneavoastră !

Trăgeau ca orbeții, unde se nimerea. Ce era să ne facem ? ! Mă ardea răzbunarea. Jurasem să nu-l scap pe Rancke. Ori el, ori eu. A căzut plutonierul Marcu. N-a fost chip să-l evacuăm. A murit ca un pui de găină. N-a zis nici cîrc. Mai pe la prînz a fost grav rănit și fruntașul Andrei. Am comuni-

cat din om în om să aşteptăm întunericul nopţii. Trebuie s-o lămurim într-un fel... Tocmai atunci auzim în spatele lor explozii de grenade, şi-l văd pe Rancke dînd fuga, aplecat, într-acolo. Vă spun drept că l-am luat la cătare, dar tocmai cînd am dat drumul la foc, boaita a dispărut după taluzul amplasamentului. Îmi venea să-mi frîng mîinile, nu altceva. Focul către noi se mai potolise. Era cineva care îi atacase de către luncă. Iarăşi strigăte şi pocnete de puşti şi grenade. Atunci am făcut un salt pînă la amplasamente. Rancke şi alţi cîţiva au rupt-o la fugă pe drumul dintre porumburi ce duce la Mălăieşti. Ăilalţi se depărtară de ei şi săriseră şanţul şoselei. Fugiseră ca potîrnichile. Bată-i să-i bată ! Cine credeţi că erau atacatorii de către luncă ? Un grup de flăcăi din Moara Albă. M-am crucit ! Un băietan a intrat în amplasamentul unui tun. Era Nelu, băiatul pădurarului, îl ştiţi, ăla care juca fotbal cu noi. A pus o şapcă de hitlerist în ţeava unui tun şi a ridicat-o spre cer, şi tunul, aşa gătit, parcă era o barză care clămpăne la pui. Cît eram de amărît, îmi venea să rîd de năzdrăvănia lui. Mi-a strigat de departe :

— Nea Dumitre, aveţi grijă de ăia, că ăştia sînt muşteriii noştri.

Toate astea le-am văzut din fugă. Mă ţineam scai de urma lui Rancke. Ducea cu el, în afară de

maior, alți doi soldați. Cînd au ajuns la Mălăiești, au dat tocmai peste bateria noastră antiaeriană de-acolo, care i-a primit cu focuri. Imediat au aruncat armele și s-au predat. Rancke și maiorul au crezut că e mai bine să se predea lor. Au cerut să fie duși la comandantul bateriei. A încercat maiorul Coconu în fel și chip să-l ducă, îmi spunea soldatul care le ducea mîncare, se tot aolea și se văicărea că nu este vinovat, că i-a fost frică să nu-l omoare soldații, și tot îl bătea la cap să-l oprească în baterie pînă s-or liniști lucrurile, să-l înainteze numai pe hitlerist. Da artileriștii din „tîrîtură" și „trădător" nu-l scoteau și-l înjurau de mama focului. În prima noapte nimeni nu m-a întrebat nimic. Nu m-a întrebat nici a doua zi. Eu așteptam. Aș fi trimis un agent să vă raporteze, dar nu știam unde să vă caute. Eram hotărît să nu-i las nici mort. Abia a doua seară m-a chemat domnul căpitan.

— Ce e cu domnul maior, caporale ?

I-am spus toate matrapazlîcurile pe care le-a făcut.

— Domnule maior, i-a zis domnul căpitan, este o chestie foarte delicată. Nu vă pot ajuta, că... mă înțelegeți ! Apoi, către mine :

— Ai, caporale, forțe să-i escortezi pe toți patru ?

— Am, domnule căpitan.

— Îi iei şi pe cei doi de la bucătărie ! Fii atent, dumneata răspunzi. Îi predai la comandament !

— De trei zile, domnule sublocotenent, umblu cu ei din unitate în unitate, pînă am ajuns aici...

Am tăcut amîndoi. N-aveam curajul să-i pun alte întrebări. Bănuiam totuşi că răşluirea prin care a trecut în acele zile îl mai eliberase de obidă.

— Aş vrea să uit, domnule sublocotenent. Aş vrea s-o scot din inimă. Acum toată lumea se bucură, dar sufletul meu e ca un mormînt. Era sfioasă şi cuminte ca un pui de porumbel. Şi cît mi-era de dragă ! Mi-a jurat că nu se mai mărită cu altcineva, chiar dacă ar şti că rămîne fată bătrînă.

Mă răsucii pe canapea. Eram dator să-i vorbesc caporalului. Îl auzii din nou :

— În fiecare seară îmi găseam sub pernă un fir de busuioc. Îmi spunea mereu că busuiocul este floarea îndrăgostiţilor şi că poartă noroc. Cum s-o pot uita, domnule sublocotenent ?

— Nu te mai zbuciuma, băiete ! Ai un pic de bărbăţie, ce naiba ! Mîine tot n-ai ce face în oraş. Te învoiesc să pleci la Moara. Sîntem oameni şi să judecăm ca oamenii. Părerea mea este să te pregăteşti de nuntă. Sînt dispus să te fac un fin.

— O, domnule sublocotenent ! Parcă mi se mai limpezeşte mintea. Să ştiţi că mă duc neapărat.

VI

A DOUA ZI, FILIP A PLECAT. NE-AM înţeles ca pînă în cursul nopţii următoare să se întoarcă.

Spre surprinderea mea, nu s-a întors. Nu s-a întors nici a treia zi şi nici în zilele următoare.

Detaşamentul meu plecase încă din primele zile ale lunii septembrie către Ardeal, fiind încadrat într-un regiment operativ. Faptul acesta îmi dădea de gîndit: n-aş fi vrut să fiu rău judecat de pluton, să se creadă cumva că mi-am pus pielea la adăpost. Cu toate insistenţele mele, abia după o săptămînă Comisia de control aliat a oraşului a luat în primire, printr-un delegat, lagărul de prizonieri, cu pază sovietică.

Mi-am găsit plutonul sub comanda sergentului Vagaon, în apropierea Clujului. Intrase de două zile în zona de front. Au făcut ochii mari cînd m-au văzut. Parcă tot nu le venea să creadă.

Soldaţii aveau un moral bun, cu toate că grijile războiului rămîneau mereu stăpîne pe sufletele lor. Noaptea treceam din om în om, pe linia de luptă, sfătuindu-i cum să folosească terenul în atac şi cum să se păzească de focul inamic în apărare, ca să nu avem pierderi.

Dar nuntă fără lăutari şi război fără morţi şi răniţi nu se poate. Într-o luptă, pe dealurile Sălajului, l-am lăsat pe Doljan, cel mai blajin dintre gradaţii şi tovarăşii mei de luptă. Peste cîteva zile au pierit soldaţii Rizea şi Ciuntu, apoi a căzut, fără speranţa de a-şi salva viaţa, sergentul Jalbă.

Doamne, cum piereau oamenii ! Se ştergeau ca norii destrămaţi pe cer de un uragan. Jalbă a căzut în fruntea grupei sale după ce a dat peste cap o poziţie fortificată hortistă, de trei ori mai numeroasă decît efectivul grupei sale. Cum mă roade şi acum, în momentul cînd pana alunecă pe hîrtie, amintirea acestor eroi, de care mă legaseră amărăciunile şi bucuriile ostăşeşti !

Nici nu băgasem de seamă că vremea se răcorise. Venea iarna, dar războiul nu se sfîrşise. Hitleriştii încă se încăpăţînau să nu capituleze, deşi era clar ca lumina zilei că orice prelungire a războiului nu le mai ajută la nimic.

Într-o zi calmă, cînd se părea că rezistenţele duşmane s-au mai împuţinat, a intrat în adăpostul meu Vagaon. Ne aflam în Ungaria, pe un rîu care se cheina Eger. Ostaşii primiseră scrisori de-acasă. Astea mi le povestea Vagaon, trăgînd din ţigară, stînd pe vine şi cu degetul arătător al mîinii drepte scobind o cochilie putredă de melc rămasă din preistorie în peretele grotei.

— Cristea Marin, ăla de face pe frizerul, a primit o scrisoare de la Moara. Scrie multe... Zice că, după ce-am plecat noi, a fost o bătălie cu hitleriştii de mama focului...

— Am auzit de la Filip de copiii morţi, de turla bisericii...

— Lăsaţi astea ! După ce ostaşii i-au pus pe goană pe ofiţer şi pe maior, spre Mălăieşti, o parte din ai lor a rămas acolo. Era un băiat al lui Costea pădurarul, ăla le-a făcut de petrecanie cu încă şapte-opt băieţi din sat. Zice că i-a băgat pe nemţi în sat cu o maşină blindată, din alea care remorcau tunurile, în care ăsta aruncase o sticlă cu gaz. Şi gazul cum s-o fi scurs la motor, că maşina a luat foc tocmai cînd vrea să treacă spre Duda. Morenii, cînd au văzut că sînt nemţi, pe ei ! I-au înconjurat şi, nici una, nici două, să le facă ce le-o face. I-au scăpat jandarmii, care i-au închis la post şi numai noaptea au putut să-i scoată din capcană.

Dar bietul băiat fusese rănit la umăr. Nu s-a găsit nimeni să-i oprească sîngele imediat. A murit în drum spre spital. Ei, mai spune şi de fata aia, de zicea s-o ia Filip. A fost găsită la cîteva zile după plecarea noastră în albia Teleajenului, oprită într-o răgălie de salcie, tocmai lîngă Belciugu. Plouase zdravăn la munte, se umflaseră apele.

— Şi Filip ? De el nici o veste ?

— Cum, nu știți ? Dezertor ! I s-a făcut actele din toamnă.

N-am zăbovit mult nici pe Eger. Frontul mergea ca un tăvălug. Dintre toți gradații, rămăsesem numai cu Vagaon. Soldați mai aveam douăzeci și șase. Avusesem pierderi în fiecare luptă. Devenise tăcut. Greu scoteai o vorbă de la el.

Pe o noapte neguroasă, cu un spic de viscol, mărșăluiam către Cehoslovacia. Sergentul Vagaon pășea obosit alături de mine. L-am auzit vorbind, parcă s-ar fi adresat cuiva care nu era prezent.

— I s-a anulat dosarul lui Filip. Mi-a spus Badea, de la mobilizare. I s-a cerut o copie după situația militară de către un batalion de vînători de munte, cu care a luptat. A căzut, în noiembrie, la forțarea Tisei. E propus pentru decorare...

Apoi a tăcut.

În față, zările erau sfîșiate de benzile jucăușe ale trasoarelor artileriei de calibru greu, încrucișate cu luminile reflectoarelor, urmate de tropotul infernal al exploziilor. Trebuia să cantonăm în primul sat, pentru refacere.

— Și nu se mai oprește și blestemata asta de vreme ! mormăi din nou Vagaon, ștergîndu-mi grijuliu, cu mănușa aspră, zăpada groasă ce se adunase pe foaia de cort.

ÎNSEMNĂRILE CĂPITANULUI COMȘA

LE-AM GĂSIT ÎNTÎMPLĂTOR LA MUzeul de istorie al orașului. Stăteau acolo într-un dosar, pe coperta căruia o mînă grijulie caligrafiase : „Luptele pentru apărarea orașului P., 1944".

Scrisul era probabil al profesorului Cosmineanu, omul acela modest, cunoscut de toată lumea, care strînge toate documentele de prin arhive și ciobu-rile găsite în pămînt, să dovedească cine sîntem și ce sîntem.

— Le am încă de atunci ! Le țin aici pentru urmași. Trebuie să se știe ce s-a întîmplat în aceste cîteva zile.

Înainte de a citi manuscrisul din dosar, l-am răsfoit nerăbdător de la un capăt la altul. Profesorul îmi spusese că aparține căpitanului Comșa, fost comandant de batalion în detașamentul de apărare a orașului împotriva hitleriștilor. Mi-a

atras luarea-aminte un pasaj subliniat cu creion roşu de la pagina 85 :

„Amintim mai jos numele cîtorva ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi care s-au evidenţiat în timpul luptelor, în mod deosebit : locotenentul activ Moisc Marin ; sublocotenenţii de rezervă Minea Anton şi Topa Simion, morţi eroic pe frontul din vest ; sublocotenenţii de rezervă Popescu Tudor, Terzea Iancu, Macavei Zeno ; sergenţii Roiu Mircea, Breazu Ion, Ionel M. Ion, Vagaon Alexandru, Jalbă Dumitru ; caporalul Chiriac Constantin ; soldaţii Alteocaian Ramiro, Leonte Ion, Popa Gheorghe, Stănescu Andrei..."

Şi lista continua cu încă alte nume de ostaşi.

Îi cunoscusem pe toţi. Trecuse atîta vreme ! Mi l-am amintit cu deosebire pe Topa Simion, un învăţător tînăr dintr-un sat dobrogean, originar din Toplita Mureşului, care, cu toate că rana nu i se vindecase — fusese rănit la bariera Tîrgovişte, în piciorul drept — a plecat cu coapsa înfăşurată în bandaje.

— Nu rămîn, dragilor ! Nu pot să rămîn, şi voi înţelegeţi de ce !

Sigur că înţelegeam. Şi plecase cu Moise.

Hei, Moise Marin, viteazul ! Înconjurat de trei părţi de hitlerişti, instalat într-un cavou din cimitirul Viişoara, a ţinut piept, singur, cu două tunuri anticar şi cu cei cinci servanţi ai săi, pînă a venit

detaşamentul muncitoresc comandat de Gheorghe Brumă, strungarul de la uzinele Concordia.

Mîna deschide întîmplător la pagina 27.

„Inamicul îşi dovedise hotărîrea de a sparge dispozitivul apărării şi a cuceri oraşul. Comandamentul batalionului II nu mai avea la dispoziţie decît plutonul sublocotenentului de rezervă Terzea Iancu, care primise misiunea de a face paza postului de comandă al detaşamentului de apărare a oraşului, stabilit la Prefectura judeţului..."

Eram în 28 august. De patru zile încheiate şi tot de atîtea nopţi luptam din greu. Cu toate că detaşamentul nostru compus din infanteriştii a două unităţi locale, un pluton de cavalerişti, o companie de garnizoană şi una de pompieri, nu avea un efectiv mai mare de o mie de oameni, rezistase totuşi încercărilor furioase şi repetate ale inamicului de a intra în oraş. Nimeni nu se clintise de pe locul unde îl fixase planul de apărare conceput de comandament.

Situaţia devenea însă cu fiecare minut mai grea. Armatele sovietice, ajunse în regiunea Focşani, goneau din urmă grupuri izolate inamice care aglomeraseră şoseaua între oraşele Buzău-Ploieşti, iar amploarea insurecţiei române, dezlănţuită la periferia nord-estică a capitalei, împingea către ştiutele căi de acces ale Văii Prahovei şi Teleajenului alte asemenea formaţii.

De la orele nouă, toată partea de nord a orașului era sfîrtecată de bătaia artileriei din cele optsprezece baterii antiaeriene inamice, amplasate pe un dispozitiv geometric adînc de zece kilometri și desfășurat pe un front și mai larg. Era acea apărare antiaeriană declarată cu emfază de comandamentul hitlerist drept inexpugnabilă, înainte de primul bombardament al aviației nord-americane.

Se aștepta din moment în moment atacul formațiilor inamice dirijat din pădurea Păulești, unde se afla comandamentul zonal al hitleriștilor, spre a asigura scurgerea coloanelor, oprite pe diverse trasee, chiar prin centrul orașului. Frontul nostru avea, în acea zi, o formă curioasă, datorită luptelor din ajun și nevoilor de apărare a unui unghi larg deschis, cu vîrful în cimitirul Viișoara și cu laturile prelungite dincolo de linia de centură a orașului. Flancul strîng, cu plutonul tînărului sublocotenent Terzea Eugen, se amplasase dincolo de rafinăria Xenia, unde se afla bateria numărul 87, comandată de sublocotenentul Zaharia Oană, iar flancul drept, cu plutonul sublocotenentului de rezervă Popescu Tudor, se sprijinea pe bateria 84 a căpitanului Modreanu la dreapta șoselei Găgeni.

Cele două baterii române, găsindu-se în inferioritate numerică, nu puteau reduce la tăcere dispozitivul inamic.

Ascultam, din adăpostul Prefecturii, marele prăpăd revărsat din atîtea guri de tun pe bietele cartiere mărginaşe ale oraşului, şi aşa destul de păgubite de bombardamentele din ultima vreme. Ploua cu fier topit.

Colonelul Spiridon se plimba nervos în lungul şi latul adăpostului, frîngîndu-şi mîinile.

— Ce ne facem? De unde oameni? Să luăm garda muncitorească de la Astra, nu putem. Au avut şi ei ieri o zi grea. Pregătirea de artilerie a inamicului nu e făcută fără rost!

Maiorul Grumăzeanu, de la pompieri, îl privea fără să zică un cuvînt. Şi ce-ar fi putut să zică? Îşi dădea destul de bine seama că deznodămîntul trebuie să se producă din clipă în clipă.

Eu primeam rapoartele telefonice.

— Între Românești şi Pucheni staţionează o coloană motorizată în forţă de două mii de oameni.

— Între satul Albeşti şi Valea Călugărească s-a oprit în cursul nopţii o coloană de maşini, motocicliști şi trupe pedestre, al cărei efectiv poate fi evaluat la trei mii de oameni.

— Plutonul sublocotenentului Popescu Tudor a atacat de flanc şi a cucerit bateria 802 antiaeriană inamică. Hitleriştii s-au retras către pădure, lăsînd în urmă trei răniţi luaţi prizonieri...

— Bravo! se înveseli colonelul Spiridon. Bine că mai auzim şi veşti bune! Dă-mi-l pe Comşa.

Alo ! Căpitane, întăreşte plutonul lui Popescu cu o grupă şi păstraţi poziţia cu orice preţ !

Această baterie ne dăduse mult de lucru. Era plasată chiar pe bisectoarea unghiului, între flancurile noastre şi nu fusese chip s-o distrugem. Cinci atacuri se dăduseră, şi abia acum, în sfîrşit, tunurile erau neutralizate, iar fortificaţiile din jurul lor intraseră în stăpînirea noastră.

Bucuria n-a ţinut mult. Gara de Sud — chiar şeful gării — mă informa telefonic că un tren blindat a ajuns în gara Albeşti, cu intenţia de a-şi continua drumul către oraş.

— Asta ne mai trebuie ! se nelinişti din nou colonelul. Cum ne mai cîrpim şi-aici ? Este vorba deci tot de o acţiune coordonată. Hitleriştii vor să ne cadă în spate şi să ne paralizeze întregul dispozitiv de apărare. Deja sînt informat că aparatele noastre de ascultare au interceptat unele convorbiri între unităţile duşmane.

Ne găseam la mare ananghie. Colonelul avea dreptate. Singura rezervă de care mai dispunea — aşa cum arată căpitanul Comşa, la pagina 27 a documentului său, găsit la muzeu — era plutonul meu, şi nici acesta întreg. Şi apoi — să-şi închipuie oricine — ce să facă un pluton de infanterie împotriva unui tren blindat ?

— Am plecat, domnule colonel ! Trebuie să oprim trenul înainte de a fi prea tîrziu !

M-a privit cu oarecare surprindere, dar a ridicat din umeri.

— Atunci, repede la maşină !

Îmbarcarea n-a durat un minut.

— Viteză maximă ! am ordonat şoferului.

Ajungînd la podul de piatră ce trece peste calea ferată în dreptul uzinelor Concordia, unde trebuia să postez oamenii, am găsit acolo o grupă de muncitori înarmaţi, în frunte cu un strungar, fost sergent rezervist. Îl chema Gheorghe Brumă. El mi-a explicat că aveau armament german, provenind din dezarmarea unei formaţii de pază, chiar şi un tun anticar.

— Este unul din tunurile pe care le foloseam la proba proiectilelor fabricate...

În zare se vălătucea fumul locomotivei. Prevăzători, muncitorii trimiseseră acarii de la Calea ferată să demonteze şinele de dincolo de bariera Unirea. A trebuit să recunosc că măsura era strict necesară şi dovedea suficient spirit de prevedere.

Am raportat comandamentului situaţia. Acum căştile telefonului le purta la urechi maiorul Grumăzeanu, deşi aveam un telefonist de meserie.

Priveam trenul cum se apropie. Hitleriştii erau precauţi. Nu se grăbeau. Parcă ar fi pipăit cu degetele fiecare palmă de pămînt.

Trenul s-a oprit. Prin lentilele binoclului se putea observa cu precizie că nu era o garnitură blin-

dată, ci un tren militar format din vagoane-platforme şi de marfă. Era supraîncărcat cu diverse tipuri de armament — uşor, mijlociu şi greu —, cu tanchete, în jurul cărora se îmbulzeau cunoscutele lor uniforme verzi. Am fi preferat să fie un tren blindat.

Au coborît din vagoane intrigaţi de oprirea trenului, apropiindu-se de locul unde calea ferată era întreruptă. I-am văzut cum tot întorceau capul arătînd cu mîinile în direcţia gării. Un avion Messerschmidt, care se îndrepta dinspre nord către tren, a fost doborît într-un lan de porumb.

Hitleriştii trec la acţiune. O patrulă de cercetare, formată din două grupe, a pornit către noi. Nu venea pe calea ferată, ci a intrat în curtea rafinăriei Unirea. Era vizibil că intenţionau să afle dacă gara este apărată şi, eventual, să ştie de ce apărare dispunem.

— Vagaon, tu înţelegi despre ce este vorba? i-am şoptit sergentului, aflat la cîţiva metri de mine.

— După ce umblă ei, domnule sublocotenent, nu se mănîncă. Să mi-i daţi pe Voinea, Trandafir şi Dobre de la Jalbă şi pe caporalul Meşină.

— Ia-i imediat, să nu te ştie nici apele.

L-am urmărit cum îşi ascunde oamenii în dărîmăturile zidurilor din jurul rezervoarelor. Pentru protecţia acestor rezervoare, împotriva schijelor de

bombe, se construiseră, în jurul lor, ziduri groase de beton armat. La Unirea, datorită vecinătăţii cu gara, căzuseră multe bombe şi unele dintre ziduri erau la pămînt.

Cele două grupe inamice înaintau. Noi — cei de la pod — aşteptam cu respiraţia încetinită. În fiecare conştiinţă ardea cu o deosebită putere unul şi acelaşi gînd: „Va reuşi sergentul Vagaon să-şi îndeplinească misiunea? Şi dacă nu va reuşi, ce se va întîmpla?“ Nimeni nu scotea un cuvînt.

Cînd formaţia inamică a ajuns în dreptul grupei lui Vagaon, risipită în dărîmături, au răbufnit grenadele. Apoi au ţîşnit ostaşii cu armele întinse, somîndu-i să se predea. Hitleriştii, văzîndu-se încercuiţi şi luaţi prin surprindere, au aruncat armele şi s-au predat.

Atacul a fost fulgerător. Grupele trimise în cercetare n-au avut timp nici măcar să scoată cuiul de la grenade.

După cîte am aflat mai tîrziu, unul singur din oamenii lor a vrut să ridice pistolul, dar la un pas în spatele lui răsărise Voinea, uriaşul plutonului, care, cu un pumn în ceafă, l-a dat grămadă.

Aşa s-a produs în amănunt ambuscada de care vorbeşte căpitanul Comşa la pagina 19 a *Însemnărilor* sale, acţiune pusă pe socoteala comandantului de pluton. Ea a fost, de fapt, bravura celor doisprezece soldaţi, iar planul şi execuţia lui au

aparţinut în întregime sergentului Vagaon. Ne-a adus şaptesprezece prizonieri şi, bineînţeles, armamentul şi muniţia atît de necesare subunităţilor noastre în aceste zile.

Deodată trenul a manevrat înapoi. Eram cu ochii pe el. A fost îndrumat pe linia de centură, care ducea tocmai către Gara de Nord, aflată în imediata apropiere a locului unde începuse atacul. Se auzea distinct un violent schimb de focuri al armelor de infanterie şi al aruncătoarelor de mine.

M-am îmbarcat şi am plecat la postul de comandă, lăsînd toată sarcina pazei podului, precum şi a arterei de către Bucureşti, grupei muncitorilor. Luasem toţi ostaşii cu mine, în afară de cei trimişi cu prizonierii. Abia apucasem să raportez colonelului întîmplările, cînd pe uşa adăpostului intră, sprijinindu-se de pereţi, soldatul Leonte Ion. Atît a exclamat :

— Domnul căpitan Comşa... ajutor... nemţii în oraş !

Apoi, sfîrşit de puteri, s-a rostogolit pe treptele scării de beton. O mare pată de sînge îi înroşise spatele în dreptul omoplatului stîng.

I-am lăsat pe pompieri şi pe medicul lor să se ocupe de rănit.

Situaţia era alarmantă şi cerea o rezolvare imediată. Eram sigur că hitleriştii din tren intuiseră situaţia sau primiseră ştiri asupra luptelor de la

nord și se grăbeau să-și mărească efectivul și deci capacitatea lor de foc, și așa net superioară.

— Domnule colonel, eu plec cu plutonul. Vă rog să aprobați ca sergentul Vagaon să plece cu al doilea camion și să îmbarce optsprezece muncitori de la Concordia. Știe el ce are de făcut.

Lucrurile se petrecuseră aidoma cum le gîndisem. Trenul a staționat în dreptul cimitirului, iar efectivul lui s-a împărțit în două : o parte s-a intercalat în rîndul celor care atacaseră orașul, cealaltă a făcut față către pădurea Păulești, cu intenția vădită de a lichida poziția plutonului românesc care ocupase bateria germană. De asemenea aveau în vedere și cele două baterii românești de pe flancurile dispozitivului de apărare, mult prea incomode pentru atacatori, întrucît ele formau acum trei puncte de rezistență puternice, interpuse tocmai între grosul forțelor inamice și eșalonul pătruns în oraș.

Ce se petrecea în cimitir ? Flancurile dușmane pătrunseseră în oraș, dar grosul trupelor era oprit de locotenentul Moise, cu două tunuri anticar și cinci servanți, amplasați într-o groapă de cavou, al cărei planșeu fusese dislocat probabil de un proiectil greu de artilerie sau de o bombă de avion. Sergentul Jalbă a așezat pușca-mitralieră pe o cruce și, în genunchi, protejat de stratul gros de mar-

mură, a început să secere flancul drept al atacatorilor.

În curînd a sosit şi Vagaon, însoţit de Brumă cu oamenii săi. Şi de astă dată bătrînul sergent a dovedit o uimitoare înţelegere a ideii strategice. S-a strecurat prin curţile unor locuinţe din strada Găgeni, apoi printr-o vîlcea caracteristică terenului în această zonă a oraşului şi, ca şi la ambuscadă, s-a infiltrat în spatele inamicului instalat în măşti individuale. Au răsunat dintr-o dată zgomotele a peste patruzeci de grenade mînuite deopotrivă de ostaşi şi de oamenii lui Brumă.

Hitleriştii, îngroziţi şi probabil socotindu-se în faţa unor temenare detaşamente de partizani, au căutat să-şi scape pielea refugiindu-se către dreapta, în cimitir, adică tocmai unde erau grupa lui Jalbă şi poziţia lui Moise. S-a produs o învălmăşeală uluitoare. Moise, cu pistolul în mînă, ieşisc din cavou şi îi urmărea pe hitleriştii ascunşi după cruci cu un curaj beznetic.

Multe zile după terminarea insurecţiei, soldaţii şi ofiţerii făceau glume pe socoteala înflăcărării lui din timpul acestui atac, care putea să-l coste viaţa.

Profitînd de faptul că trenul încă staţiona în dreptul cimitirului, hitleriştii s-au retras cum au putut, folosindu-l drept adăpost. Pe ferestre sau adăpostiţi după blindatele de pe platforme, au des-

chis un foc viu asupra noastră, încercînd să sprijine retragerea plutoanelor lor care trecuseră calea ferată şi se îndreptau către pădure. Totodată căutau să ne ţină sub tirul automatelor pînă reuşeau să pună garnitura în mişcare. Era singura lor scăpare.

Lupta continua acum dincolo, în preajma bateriilor. Un proiectil a lovit ultimul vagon al trenului, care a sărit în aer. Era un vagon cu muniţie de artilerie.

După încetarea focului, a început operaţia de strîngere şi triere a răniţilor din ambele tabere, expediindu-i cu o maşină la comandament. Opt morţi au fost îngropaţi în aceeaşi zi, într-un colţ al cimitirului.

În atmosferă încă stăruia mirosul de praf de puşcă, de moloz şi de cîrpă arsă.

Din vagonul incendiat, săriseră, la mari distanţe, pe lîngă alte scule gospodăreşti, cu totul străine de preferinţele zeului Marte, o sumedenie de stilouri ambalate în mici cutii albastre, sau de-a dreptul risipite prin iarbă. Ba erau şi cutii de creioane. Suficiente ca fiecare luptător să primească cîte unul. Le-a distribuit, zîmbind, căpitanul Comşa :

— Cel puţin să nu ziceţi că n-aţi căpătat şi voi un cadou de la nişte foşti prieteni, care, dacă ar fi putut, n-ar fi pregetat să vă pună tocul cizmei pe ceafă !

Se părea că ne trezim dintr-un vis. Scăpasem de un atac greu. Cel mai greu din zilele insurecţiei. Dar rămăsesem stăpîni pe oraş. Hitleriştii fuseseră respinşi, cu mari pierderi.

Şi parcă totul se petrecuse atît de simplu, atît de neaşteptat — obiectele, casele din jurul nostru, natura era aceeaşi —, că abia după surpriza cu stilourile ne-a venit pe buze întrebarea unde erau ceilalţi nemţi care făcuseră front către nord, căutînd să neutralizeze cele două baterii române, a sublocotenentului Zaharia şi a căpitanului Modreanu ? Care era soarta plutonului lui Popescu Tudor ? Mai rămăsese oare în amplasamentul bateriei cucerite în cursul dimineţii ?

Raportînd, la telefon, comandamentului respingerea atacului, ne-am interesat dacă acolo se primise cumva vreo informaţie. Nimeni nu ştia despre acest pluton. Cîmpia părea obosită, cuprinsă de o tăcere vrăjită. Numai din cînd în cînd, departe, la celelalte bariere, se mai auzea cîte un foc de puşcă sau o scurtă rafală de armă automată.

A doua întrebare veni de la sine : cîtă vreme trecuse de cînd începusem îngrozitorul lucru în ziua aceea de 28 august ?

— Mi-e o foame turbată, domnule sublocotenent ! mă aduse la realitate tot Vagaon. După luptă, pofta de mîncare e aşa de grozavă, de parcă aş fi cărat patru zile numai pietre la moară în spate !

I-am dat dreptate. Soarele cobora către asfinţit.

Am dat dispoziţii să se aducă mîncarea. Bucătarii aşteptau de mult cu marmitele în clopotniţa cimitirului.

Pe durata marilor încercări, timpul dispare ca dimensiune. Nu-l mai ia nimeni în seamă. Asta mi s-a întîmplat ori de cîte ori se termina vreo luptă. Dacă la sergentul Vagaon — şi am constatat şi la alţi ostaşi — stările de chinuitoare încordare, — cauzate poate de groaza morţii, poate de consumul de prea mare energie fizică — se cer compensate printr-o sălbatică poftă de mîncare, eu, după asemenea eforturi, cădeam într-o stare de deceptie somnolentă, un fel de apatie bolnăvicioasă, pe care nu hrana o vindeca, ci izolarea completă, liniştea şi odihna, somnul în primul rînd.

Înainte de a se înnopta, căpitanul Comşa fu de părere că trebuie să luăm legătura cu bateriile şi plutonul lui Tudor. Eram îngrijaţi ! Intrase între două focuri, şi faptul acesta nu vădea nimic bun.

Tot Vagaon s-a oferit să cerceteze terenul. Şi-a luat cu el cinci ostaşi.

Peste o oră se întorcea cu răspunsul : patru soldaţi erau morţi în amplasamentul bateriei. Îl recunoscuse numai pe soldatul Alteocaian Ramiro, după bocanci şi trupul scund. Pe ceilalţi nu-i putuse identifica din cauza întunericului. La nici unul nu găsise vreun fel de act. În schimb, efectivele antiaerienelor nu avuseseră pierderi, decît uşor răniţi. Una singură, cea cu numărul 87, avea un grav rănit.

În faţa lor, la diferite distanţe, erau presărate leşurile hitleriştilor.

— Domnul căpitan Modreanu mi-a spus că au fost încercuiţi şi că domnul sublocotenent Popescu a fost luat prizonier cu pluton cu tot. Pe el îi duceau doi nemţi pe o pătură, încheie Vagaon.

Nu mai avusesem timp să mă gîndesc la Tudor în timpul atacului. Dacă bateriile putuseră coopera direct cu plutoanele cu care erau în contact, el rămăsese izolat. A fost o pradă sigură pentru inamic. Iar dacă îl duseseră pe pătură, însemna că era rănit. Mai uşor, mai greu ? Cine putea să ştie ?!

— Băieţi, ne strînse Comşa către miezul nopţii. Mîine dimineaţă atacăm barăcile. Vrem să ştim ce este cu oamenii noştri dispăruţi, cu Popescu. Nu-i putem lăsa la inamic.

Am adormit cu Vagaon lîngă o cruce.

— Domnule sublocotenent, mîine, după atac, am să iau îngeraşul ăsta din vîrful monumentului, să-l duc acasă la copii. Să aibă şi ei o amintire, că noi avem destule !

Începu să sforăie în curînd, ca după o zi de coasă, sau, cum zisese el, „după patru zile de cărat pietre la moară".

Nu se luminase de ziuă cînd m-a trezit Eugen.

— Nene, dormi ca un butuc de măcelărie !

— Ce-i tu tine ?

Şi privii crucile din jur, dezmeticindu-mă.

— Ce să fie ? Am adus ostaşii lui Tudorică.

M-am ridicat. Lîngă paraclisul cimitirului fuseseră depuşi cei patru morţi. Numai trei erau de-ai noştri. Al patrulea era un neamţ tînăr. Se părea că nu pusese briciul pe faţă.

— Uite, nene, ăsta e războiul ! Oameni nevinovaţi, care mor tocmai cînd trebuie să trăiască ! Alteocaian, ieri de dimineaţă, a venit la mine : „Sînt fericit, domnule sublocotenent. Mi-a născut soţia un băiat. Am să-i pun numele Pax !"

L-am privit lung. Parcă îi venea să plîngă.

Micul Eugen ! Era fratele meu cel mic. Ca să scape de război, după bacalaureat, intrase în Şcoala militară. Acum, proaspăt sublocotenent, ca ofiţer activ, era comandantul de companie din care

făcea parte Tudor, sublocotenent de rezervă bătrîn. (Peste cîteva luni, Eugen s-a întors din Pusta ungară cu ambele picioare ciuruite de gloanțe.)

Continua să privească cele patru cadavre.

Îi cunoșteam firea. Căutai într-adins să schimb vorba :

— Ce facem cu Tudor ?

— Nu știi ordinul ? O să încercăm să-l găsim.

— Să mergem la căpitan.

Atunci îl văzurăm pe Comșa. Venea dinspre Xenia.

— Băieți, Popescu este grav rănit într-o baracă din pădure, împreună cu doi ostași. Hitleriștii sînt în plină evacuare. Oamenii valizi ai plutonului lui au reușit să fugă. De la ei dețin informațiile.

Din ordinul comandamentului atacăm imediat.

Am pornit atacul cu sprijinul celor două baterii antiaeriene, al căror foc s-a concentrat pe liziera pădurii.

Ceea ce ne surprindea era faptul că de unde ne așteptam să se repete canonada din ajun, acum ne bătea un singur tun de pe undeva de pe la poalele dealurilor Ocoșești. Amuțiseră bateriile de la Crîngul-lui-Bot, Boldești, Scăieni, Strejnic, de pe cîmpul Găgenilor.

Deci era adevărat ceea ce ne spusese Comșa. Ne veniseră, de altfel, la ureche unele zvonuri despre

țăranii de la Tîrgșor și despre un grup de la Flotila de aviație, care cuceriseră aerodromurile hitleriste.

Cînd am ajuns aproape de pădure, și-a luat zborul un avion Gigant, cel mai mare tip de avion de pe vremea aceea, fabricat în Germania, care putea transporta o companie cu efectiv de război și cu armamentul respectiv.

— Toată noaptea a circulat bîzdîgania asta, m-a informat Vagaon.

S-a îndreptat către oraș. Artileria l-a luat în primire. Deodată a izbucnit o flacără la unul din motoare. Avionul n-a căzut. A traversat orașul la mică înălțime, de la nord la sud, continuînd să ardă, prăbușindu-se lîngă stația Dîmbu. Opt ani de zile i-a zăcut scheletul metalic în cîmp.

Am intrat în pădure. Ultimele camioane își luau tălpășița către Mărgineanca, în speranța că acolo n-o să găsească vreo piedică. Cîteva împușcături rare de bună întîlnire, pînă au dispărut după o cotitură a drumului, au fost singura faptă de arme din ziua aceea.

În goana ultimului camion, grăbit să se descotorosească de noi, la o zdruncinătură a căzut din el un geamantan, care a rămas deschis în mijlocul drumului. Să tot fi fost acolo un sfert de metru cub de monede de hîrtie din cele de cinci mii de lei abia puse în circulație. Știam de mult că hit-

leriştii puseseră mîna pe banii românești și emiteau hîrtii moarte, fără acoperire.

L-am găsit pe Tudor cu ceilalți răniți într-o baracă. De pe patul de suferință ne-a primit bucuros. L-am îmbrățișat pe rînd.

Nu ne-am spus nici un cuvînt și nici nu știu dacă rîdeam sau plîngeam.

Vremea trecea peste noi nemiloasă și grea, cum trece apa unui fluviu peste pietrele cataractelor, le spală, le ferăstruiește, dar pragul lor rămîne la locul știut, înregistrînd numai vînzolirea valurilor în curgerea lor necontenită.

Și era în ziua de 29 august a anului 1944.

COTA SE GĂSEA PENTRU A TREIA oară în mîinile noastre. Cu greu o smulsesem, în ajun, din ghearele hitleriștilor, care, cu mari pierderi, se retrăseseră într-o pădure din preajma Mureșului. Dar nici noi nu stăteam mai bine. Mai rămăseserăm doar douăzeci și cinci de oameni. „Plutonașul" — cum îi spunea sublocotenentul Terzea, comandantul nostru — ieșise cu fața curată timp de zece zile, de cînd înaintam. Acum, însă, îndrăcita de cotă ne venise de hac.

— Mitraliera, pune înălțătorul la trei sute ! se auzi deodată comanda sublocotenentului.

„Plutonașul" se resfirase ca un cocor cu aripile întinse. Grupa întîi era la dreapta, a treia la stînga, iar capul cocorului îl forma grupa a doua — chiar pe vîrful cotei — comandată de sergentul Doljan. Imediat în spate, sublocotenentul cu telefonistul și agentul. De ce comandase sublocotenentul schim-

barea înălțătorului ? Faptul acesta mă făcu să cercetez mai încordat terenul. Nu observasem pînă atunci că la distanța reperată de mitralieră se ridica o linie continuă de pămînt proaspăt săpat, mascat cu neîndemînare.

— Ioane, fii atent, avem inamic în față ! îi șoptii tovarășului meu care se afla la cîțiva pași, în stînga.

— Văzut ! Da tot o să-i scărmănăm noi cojocul ! îmi veni răspunsul din groapa vecină.

Nu mai era nici o îndoială că hitleriștii, pe care îi văzusem bine cum se retrăseseră în pădure, primiseră forțe proaspete, care fuseseră amplasate în timpul nopții, pregătite de atac, chiar sub nasul nostru.

Nimerisem într-un sector greu. Cel puțin de ne-ar mai fi slăbit pînă a doua zi. Vegherea din timpul nopții și mai ales bătaia blîndă a soarelui de dimineață ne îmbiau la un pui de somn care ne-ar fi priit de minune. Dar inamicul parcă ne-ar fi ghicit gîndurile, că se și auziră pocnetele înfundate ale aruncătoarelor de mine și după cîteva clipe o ploaie de proiectile se abătu năprasnic asupra cotei.

— Atenție la șanțul din față ! răsună printre bufnituri vocea sublocotenentului.

Totul era limpede : inamicul nu se putea obișnui cu gîndul că pierduse cota, de unde noi suprave-

gheam acum toată mişcarea lor de trupe din sectorul unei divizii, şi-şi aduseseră forţe pe o bază apropiată spre a ne ataca din nou, într-un timp care să-l scutească de pierderi, întîrziind astfel cît mai mult forţarea Mureşului.

Bombardamentul continua cu mînie. Se părea că munţii se prăvălesc şi ne îngroapă în adăposturi. Dar entuziasmul şi hotărîrea noastră de a înfrînge orice rezistenţă a hitleriştilor nu se puteau domoli cu bombardamente. Ne aflam pe pămîntul Ardealului ! Şi apoi, de-astea mai văzuserăm noi destule ! Nu eram nişte pui de vrabie !

Artileria noastră, la rîndu-i, informată de intenţia inamicului, îşi vărsa focul prin cele douăzeci de guri de tun asupra poziţiilor duşmane din pădure.

— Soldatul Voinea Marin, ia locul telefonistului !

Eu ? Eram eu soldatul Voinea, sau altul ?

— Soldatul Voinea ! Ia locul telefonistului !

Mă dezmeticii. Era comanda lui Doljan. Înţelesei despre ce este vorba.

Sării din groapă şi mă furişai ca o şopîrlă înapoi. În aceeaşi clipă mitraliera deschise un foc vijelios. Toate armele noastre intrară în funcţiune. Ridicai capul să văd ce se petrece înainte. Din şanţul rău ascuns din faţă ţîşniră atacatorii, care de

data aceasta, nu mai erau grupaţi într-un singur val, ci în două, eşalonate în adîncime.

Prin ploaia de proiectile am ajuns la postul de comandă. Telefonistul şi sublocotenentul Terzea zăceau cu feţele la pămînt. Vii, sau morţi? La drept vorbind, nici nu era timpul să mă ocup de aceasta. „Viaţa, sau cota!" mi-am zis.

Învîrtii manivela telefonului, să raportez batalionului situaţia, dar legătura era întreruptă. Ce puteam face?

Doljan luase comanda plutonului.

— Tot plutonul rezistă fără gînd de retragere!

Am înşfăcat aparatul şi m-am repezit către spatele poziţiei, spre a ieşi din zona bătută, cu intenţia de a restabili acolo legătura.

La un moment dat, tirul aruncătoarelor se mai domoli, dar îi luă locul meliţatul mitralierelor, urmat de ţiuitul gloanţelor care mă împresurau. Toată cota era parcă răscolită de o turmă de mistreţi care şi-a făcut de joacă după o ploaie de primăvară. Firul era însă de negăsit. Suflul unui proiectil de calibru greu mă doborî la pămînt. Se spărsese undeva la poalele cotei.

Cercetai terenul împrejur şi... minune: la un pas în faţa mea, într-un loc unde miriştea era mai puţin bombardată, zării cablul. Cît ai clipi, legătura fu restabilită. Tocmai atunci auzii comanda aspră a lui Doljan:

— Trăgătorul mort ! Caporalul Stoican la mitralieră !

Şi iarăşi răpăială, strigăte, icneli...

Ca un sclipăt de fulger îmi licări în minte faţa bronzată a fruntaşului Sima, trăgătorul de la mitralieră, dar nu era vreme de pierdut.

— Alo, Frasinul ! Alo, Frasinul !...

— Sto, şto ? Siceas, tavarisci !

— Alo, tovarăşi sovietici !

— Siceas, găvărit perevodcic. Alo ! Cine sînteţi voi ? răsună în receptor o voce.

— Aici Rîndunica !

— Sînteţi cei de la cota unde s-a pornit contraatacul ?

— La cota 574 ! Ne atacă hitleriştii cu forţe puternice !

— Rezistaţi ! Trimitem îndată ajutor !

Un val de încredere şi o bucurie neaşteptată îmi inundă sufletul. Fără să mai ţin seamă de primejdie, o rupsei la fugă către locul unde se afla Doljan.

— Rezistaţi, băieţi ! Rezistaţi ! strigai din toate puterile.

După asta nu ştiu ce s-a mai întîmplat...

Cerul era atît de alb, de parcă o mînă meşteră îl spoise cu var. Dar parcă nu era cerul, ci plafonul unei încăperi.

Mă trezisem dintr-un vis greu și lung și nu mă puteam dumiri dacă trăiam cu adevărat. Mi se păru că aud un foșnet în jur. Am întors capul. O tînără cu șorț și bonetă tot atît de albe ! „Spital ! îmi zisei, privind-o lung. Ce s-or fi făcut ceilalți ?“ Nu-mi putui răspunde, căci mîna fetei îmbrăcată în alb mi se lipi de frunte. Cu același semn discret, însoțit de un zîmbet prietenos, îmi opri vorbele pe buze.

Simțeam mijlocul băgat în cătușe de fier. Închisei ochii. Încercai să-mi amintesc ce se petrecuse după ce fugisem către sergentul Doljan, dar nu reușii.

Către seară, medicul mi-a povestit cum din întîmplare pusesem aparatul la firul comandamentului unei unități motorizate sovietice, cum ajutorul trimis sosise la noi cînd lupta ajunsese la baionetă, apoi cum împreună se năpustiseră asupra hitleriștilor, punîndu-i pe fugă pînă dincolo de apa Mureșului.

Drumul Clujului fusese deschis !

Acum era liniște, prea multă liniște. Exploziile, vălmășagul, lătratul armelor automate care îmi răsunaseră în urechi zi și noapte parcă nu fuseseră de cînd lumea.

Din patul lui de lîngă fereastră, îl auzii pe Doljan :

— Măi juvete, bine că ai găsit firul unei unităţi aliate, că dacă îl găseai pe-al hitleriştilor, rămîneam şi noi fără cotă, dar şi ţie ţi-ar fi crescut grădiniţa pe piept şi te-ar fi cîntat ciocîrliile...

Şi Doljan rîse închizînd ochii, aşa cum se întîmplă unora iarna, cînd ies din casă şi văd înainte o întindere de zăpadă luminată de soare.

VAVILIA

TRENUL ASPIRA ABURII CÎMPIILOR ÎN miez de noapte. Pasagerii moţăiau. Unul cu capul pe masa compartimentului, altul sprijinit pe umărul vecinului, horcăind îngrozitor, o femeie bătrînă cu obrazul îngropat în tîrhatul boccelei ţinute pe genunchi. Culoarul era înţesat de călători.

Atmosfera mă nemulţumea. Îmi aducea aminte de război. Aşa se întîmplă de cîte ori călătoresc cu trenuri aglomerate. Mă poartă amintirea spre anii plecărilor. Mă cuprinde o nelinişte amarnică. Şi parcă este un făcut: uit mereu bucuriile întoarcerilor. De aceea acum sînt sub obsesia plecărilor.

Pleoapele refuză să se împreune. Noroc că în compartiment nu sînt singurul pasager treaz. În faţa mea este o fată. N-o incomodează lumina impură a becului împîclit. Ţine de trei ceasuri o

carte în mîini. Trebuie să fie o carte de şcoală, după îmbrăcătura albastră. Fata se uită în carte. Citeşte, ridică privirea către bec ca într-o invocaţie, buzele i se mişcă fără să şoptească ceva, întocmai ca o pasăre care bea apă. De bună seamă, învaţă. Ce învaţă ? Şi cum poate să înveţe în tren ?

Treaba ei ! Ce mă interesează pe mine ? În orice caz este clar că memora pasaje din paginile cărţii. Am închis ochii intenţionat, să n-o deranjez. Mă sileam să adorm. N-a fost posibil să mă mint. Somnul se încăpăţîna să vină. A venit în schimb conductorul de tren, însoţit de un ceferist în supracontrol. Fetei, cînd să-şi scoată documentele de călătorie din servietă, i-a alunecat cartea de pe genunchi, rămînînd deschisă pe duşumeaua vagonului, întocmai ca o pasăre care, lovită de un vînător dibaci în inimă, cade pe sol cu aripile întinse.

Suprafaţa calotei, am citit. Curios ! Era o carte de geometrie... Îmi vine o idee stranie.

— Ce faci cu cartea asta ? am întrebat-o imediat ce echipa de control s-a strecurat pe culoar.

— Învăţ !

— Eşti corijentă ?

— Nu ! Dau admiterea !

— Şi te chinuieşti chiar aşa, în tren, în loc să dormi ?

— Aş dormi, dar nu mă lasă grijile !

Mi-a venit să rîd. Poate chiar am zîmbit. Griji ? La o vîrstă atît de tînără ?

— Dacă vrei, pot să te ajut ! Tot nu dorm.

Fata făcu ochii mari. Mi se păru că obrajii se îmbujorează. Mă privi stingherită.

— Nu te jena ! Trebuie să fac ceva. Mă plictisesc îngrozitor. N-am la mine un ziar, o carte, cu toate că nici astea nu mi-ar folosi la nimic. În tren nu pot citi, nu mă pot concentra.

— Vai de mine ! rîse ea, puţin încurajată. Este un obiect greu.

— Cărticica asta ? E o banalitate !

— Nu-i adevărat ! Este o materie dificilă ! E lucru ştiut...

Firul conversaţiei se legă. Nu fu greu să evolueze către misterele din filele cărţii.

Şi aşa începurăm lucrul. Fata — îmi spusese că o cheamă Vavilia — părea din ce în ce mai mirată, din ce în ce mai antrenată. Răspundea pe nerăsuflate la întrebările mele. Îi făcui o observaţie amicală :

— Ascultă, Vavilia, nu se răspunde ca un robot.

Ea rîse de comparaţia mea.

— Mai întîi, cînd ţi se pune o întrebare, nu te speria de ea. Adună-ţi gîndurile, cheamă-le şi alcătuieşte răspunsul. Adică le pui în ordine, cum pui soldaţii de plumb în linie, îţi potriveşti, deci,

în minte ideile şi numai după ce te convingi tu singură că ceea ce ai de spus este adevărat, formulezi răspunsul.

— Dar dumneavoastră de unde ştiţi ?

— Am fost coleg cu Pitagora !

— Cu care Pitagora ?

— Păi, au fost mai mulţi ? Eu cunosc numai unul.

— Asta-i bună ! îşi dădu drumul rîsului Vavilia.

Pasagerul care horcăia cu gura larg deschisă, arătîndu-şi ştirbiturile dizgraţioase, deschise ochii, femeia îşi schimbă celălalt obraz pe boccea.

— Cîţi ani aveţi ? continuă Vavilia cu vocea mai potolită, spre a-i menaja pe somnoroşi, abia reţinîndu-şi rîsul.

— Fă socoteala, doar eşti matematiciană !

— 2500 de ani ? Vă place să glumiţi, tovarăşe.

Deveni dintr-o dată serioasă şi mă privi cu vădită neîncredere.

— Nu cumva sînteţi profesor ?

— Strungar în fier la Uzina 1 Mai !

— Şi un strungar în fier cunoaşte toată materia pe dinafară ?

— Am înfruntat chinurile tartarului pînă am învăţat-o, la seral.

— Mai bine eraţi profesor !

— Eu ? Uită-te la mine ! Eu strunjesc oţelul, tovarăşă. Fac turle de sonde şi piese de extracţie petrolieră. Le trimit apoi peste ţări şi mări. Şi dacă trebuie să învăţ şi chinezeşte, învăţ, n-am ce face.

— E drept ! Nu puteaţi fi profesor, pentru că făceaţi glume cu copiii. Şi atunci...

— Şi profesorul ? Profesorul nu face glume ?

— Nu ! Profesorul, şi mai ales profesoarele, în special profesoarele de matematică, trebuie să fie ca nişte...

— Ce-ai spus ? Cum, adică ?

— Ca nişte sfincşi !

— De unde ai mai scos şi drăcovenia asta ?

— Cum de unde ? Vreţi să spuneţi că nu este aşa ?

— Tata murise în închisoare... îşi începu Vavilia povestea. Nici nu mi-l mai amintesc prea bine. Cînd l-au ridicat, eu abia aveam şase ani. Am rămas cinci copii : patru fete şi un băiat. Ce era să facă mama într-un sat, cu cinci copii ? Cu ce era să-i crească ? Zece mîini să fi avut, şi tot nu s-ar fi descurcat. Atunci a venit tanti la noi. Ea este farmacistă.

— Lixandro, să mi-o dai mie pe Vavilia, i-a zis mamei. O iau la oraș. Face acolo clasa a VIII-a. Poate o dau mai departe.

Mama, ce era să zică ? Poate că s-ar fi lipsit și de doi copii, nu numai de unul. Zicea și boda-proste că s-a găsit cineva să-i dea o mînă de ajutor. Am făcut clasa a VIII-a la oraș. E adevărat că copiii de la oraș sînt mai dedați cu lumea, mai isteți decît ai noștri de la țară. Poate să fie și mai buni la carte, că de, la noi stăm mai slab cu profesorii. Unul vine, altul pleacă, nu-i trage inima să se stabilească la țară. De asta m-am simțit cam greu la început între ei. În scurt timp, însă, m-am deprins. Era un diriginte de limba română, un om potolit și răbdător. Și cum m-a văzut, m-a încurajat :

— Ei, lasă, că dacă mai trece vremea, te dai tu după tîrgoveții ăștia ai noștri !

Și este drept că am dus-o bine. După ce am terminat clasa a VIII-a, m-am prezentat la examenul de admitere la liceu, în anul trecut. Aici am dus-o greu. E o poveste cam tristă. N-am spus-o nimănui. Și dacă aș ști că v-aș mai întîlni mîine, nu v-aș spune-o nici dumneavoastră. Nu știu de ce mi-e frică s-o și povestesc. Nimeni nu mă crede. Noua profesoară de matematică m-a luat în primire din prima oră. După ce mi-a pus cîteva întrebări, a început :

— Ce cauţi aici ? De unde ai venit ? Cum ai ajuns la liceu, şi încă chiar la liceul nostru ?

Şi după ce a terminat cu ascultarea, mi-a pus trei, încheind :

— Eşti o dobitoacă !

Este o femeie frumoasă, tînără, deşteaptă, dar neîndurătoare. Înaltă, cu părul negru revărsat pînă în marginea ochilor, fără să zîmbească vreodată, intră în clasă ca o vijelie, trînteşte catalogul pe catedră, îl deschide cu aceleaşi gesturi repezite şi începe ora. De atunci, din prima oră, i-am luat frica. Cînd o vedeam apărînd, îmi ploca mintea la plimbare. Nu mai ştiam unde mi-e capul. Simţeam cum uit tot, absolut tot ce ştiam mai înainte, şi vă asigur că învăţam şi pricepeam cîte ceva. Îmi ştergeam pe furiş broboanele de sudoare de pe frunte. „Doamne, de n-ar observa profesoara !“ îmi ziceam. Golul din craniu devenea tot mai chinuitor, cu atît mai mult cu cît eram conştientă de existenţa lui. De asta v-am întrebat adineaori dacă sînteţi profesor. N-am auzit pe nimeni pînă acum că-mi spune să-mi orînduiesc gîndurile „ca pe soldaţii de plumb la joc“. Dimpotrivă, profesoara mă lua repede. Nu-mi dădea pas să-mi aşez „soldaţii la rînd“, adică gîndurile. La celelalte obiecte, dar absolut la toate, îmi dispăreau emoţiile, la ora de matematică, însă, nu mai eram eu. Cum suna de ieşire din oră, sim-

ţeam cum mi se dezmorţesc muşchii, cum îmi revine respiraţia şi cum sînt în stare să stau cu fruntea sus la celelalte obiecte. Colegele se adunau în jurul meu, unele mai prietenoase, altele mai ironice.

— Ei, ţi-a mai făcut inima treişpe-paişpe ?

— Nu ! mă apăram eu. M-am obişnuit.

— Dacă munceşti, n-ai de ce să te temi.

La început, şedeam singură în bancă şi, bineînţeles, într-o bancă din fundul clasei. Peste vreo două săptămîni a venit o nouă elevă, ai cărei părinţi se mutaseră în oraş dintr-un tîrg al judeţului. Cel puţin aşa spunea ea. O chema Odeanu Lidia. Tatăl ei era ceva pe la sindicate. Şi fiindcă singurul loc liber era lîngă mine, mi-a devenit colegă de bancă. Ne-am împrietenit repede. Era o fată veselă, cu care mă înţelegeam de minune. Lidia n-a stat la noi decît două săptămîni. A plecat tot din cauza matematicii. Profesoara ne dădea de scris cîte zece-cincisprezece probleme şi exerciţii. Şi nu numai că erau grele, dar elevii cei mai buni lucrau la ele ore întregi. Ceilalţi se mulţumeau să le copieze unii după alţii. În ziua în care aveam matematica, încă din prima oră, caietele lor circulau în toată clasa. Unii părinţi ziceau :

— De ce nu staţi de vorbă cu dirigintele ?

Dar dirigintele era chiar ea. Şi cine ar fi avut curajul ? La una din aceste lecţii, cei mai mulţi dintre elevi au venit cu lecţiile nescrise. Problemele fuseseră grele. Le rezolvaseră numai cîţiva colegi. Atunci Lidia zice :

— Copii, nu vă fie teamă. O să o rog eu pe tovarăşa profesoară. Îi arăt că nu am putut să le rezolvăm acasă şi o rugăm să ni le explice dumneaei la tablă, că aşa făcea profesorul nostru.

A intrat profesoara. Lidia, curajoasă, s-a ţinut de cuvînt.

— Da ? a răspuns profesoara nemulţumită. Îa poftim tu la tablă !

I-a dat una din problemele acelea. Lidia n-a ştiut. A şi spus de la început că nu ştie. A încasat şi ea un trei. A trecut la loc, şi-a luat frumuşel ghiozdanul şi a salutat-o politicos :

— Tovarăşă profesoară, vă rog să mă scuzaţi, mă întorc la Urlaţii mei, că mult le-a părut rău cînd am plecat. Acolo profesorul nostru nu ne-a refuzat niciodată, cînd i-am cerut să ne dea o îndrumare.

Profesoara a făcut ochii mari, a privit-o lung, în clasă s-a făcut linişte de mormînt şi Lidia ne-a salutat zîmbind, apoi a ieşit din clasă. Profesoara n-a scos nici un cuvînt. Ca şi cum n-ar fi auzit nimic. Un trei aveam şi eu, luat la prima ascultare. Nu ştiu cum s-a făcut, că şi a doua

oară am luat tot nota trei. Îmi era ruşine de profesorii ceilalţi. La nici un obiect nu aveam vreo notă de cinci. Se întîmplă întotdeauna ca profesorii, cînd pun o notă la un obiect, să se uite şi la celelalte rubrici. Cînd am luat nouă la română, profesoara s-a uitat nedumerită la mine :

— Dar cu matematica ce este, Cătineanu ?

A trebuit să tac. Nu ştiam ce să răspund. Şi nu era singura care îmi punea astfel de întrebări, deşi — îmi dădeam seama — întrebarea dovedea numai bunăvoinţă. Ba chiar prietenele şi prietenii, dintre colegii mei, cu care mă înţelegeam din ce în ce mai bine, mai ales utemiştii, mă întrebau :

— Ce e cu tine, Vili ? Ai note bune la toate materiile, numai la matematică stai ca Grivei în fîntînă !

Mi-era groază să le spun adevărul. Dacă ar fi aflat, m-ar fi luat în rîs. Sau chiar dacă nu m-ar fi luat, nu aveam curajul să le mărturisesc acea frică teribilă faţă de o femeie, care se transmitea şi asupra obiectului. Numai tanti mă înţelegea. Ea a căutat să stea de vorbă cu tovarăşa profesoară, să-i arate că e un complex de inferioritate, mă rog, că, dacă m-ar ajuta un pic să mă dezbăr de această frică, totul ar merge bine. Profesoara a ţinut-o însă pe a ei, că sînt leneşă. La lucrările scrise pe trimestrele întîi şi al doilea luasem nota şapte. Rubrica oralului însă dădea nu-

mai trei. Cînd s-au adus tezele pe trimestrul al doilea şi profesoara a văzut că am luat tot şapte, ca şi pe întîiul, m-a crezut că copiez. Nu mă credea cînd mărturiseam că îmi rezolvam acasă singură problemele, care nu erau de o greutate deosebită.

A sosit trimestrul al treilea. De unde pe celelalte două eram ascultată în primele ore, acum am fost lăsată printre cele din urmă. Am înţeles că, în urma convorbirii cu mătuşa mea, tovarăşa profesoară ţine să mă menajeze oarecum. A venit ora de teză. M-a supravegehat cu străşnicie. Făcea ce făcea, se plimba printre bănci, apoi pe la spate îşi arunca ochii în teza mea. A fost o lucrare mai grea. Am reuşit să iau nota cinci. La analiza lucrărilor mi-a spus că dacă o operaţie, şi anume un semn nu era inversat, puteam lua o notă mai mare. A început să mă sîcîie întrebarea : „De ce nu mă ascultă la oral ?“ Colegele şi colegii mei, unii dintre ei aveau cîte două note, eu nici una. Cu tot curajul pe care mi-l făceam singură, cum că tot o să ţină seamă de starea mea emotivă, nu mă puteam regăsi. Şi cu cît se apropia sfîrşitul anului, cu atît neliniştea creştea. Într-una din aceste ore m-a anunţat :

— Cătineanu, vezi că în ora următoare te ascult ! Pregăteşte-te !

Am strîns din dinţi şi am hotărît să dau dovadă că eram totuşi o elevă muncitoare.

Trebuie să fiu sinceră şi să recunosc că mi-am dat seama că vrea, în adevăr, să mă ajute. Poate că era mai bine dacă nu mă anunţa. Aveam matematica peste două zile. Ei bine, din acel moment, nu aveam în mintea mea decît momentul prezenţei mele la tablă. Două nopţi n-am dormit decît puţin către ziuă. Am învăţat toată materia, mi-am rezolvat toate problemele, mi-am refăcut caietele. Nu ştiu dacă rămăsese ceva pe care să nu-l fi repetat. M-am înveselit. Eram stăpînă pe mine, că mi-am zis : „Nu se poate ! Voi lua notă de trecere !“ Şi-nchipuiţi-vă, nota mea de trecere era un patru în oral, pentru că pe celelalte două trimestre aveam media cinci, iar acum pe al treilea aveam cinci în teză. În tot timpul acestor două zile, „notă de trecere“ la matematică era un fel de refren obişnuit al casei. La masă, pe stradă, înainte de culcare, biata tanti îmi spunea :

— Nu-i nimic. Sînt sigură, Vili, că vei lua notă de trecere !

În ziua hotărîtă, după ce m-am îmbrăcat, m-a podidit sîngele pe nas. Învăţasem şi rezolvasem probleme toată noaptea. Aveam şi recapitularea materiei. Se înţelege că m-a prins ora şcolii în pat. „Nu-i nimic, mi-am zis, ora întîi am gimnastica, n-o să ţină hemoragia o veşnicie.“

Mi-am făcut curaj. După primele îngrijiri, tanti a plecat la farmacie, sfătuindu-mă să nu mă mişc

din pat cel puțin două ore, că o să dea dînsa telefon la școală. S-a făcut opt, opt și jumătate, nouă fără un sfert. M-am ridicat din pat. Sîngele se oprise. Mă simțeam în stare să ajung la timp la ora de matematică. M-am îmbrăcat în grabă și am alergat la autobuz. Nu m-am așezat bine pe bancă, și sîngele s-a pornit din nou. Am înroșit două batiste, sub privirile curioase ale pasagerilor. Mi-era așa de rușine, mă simțeam atît de nefericită, dar ce era să fac ?! Vream să ajung la școală cu orice preț. Iată-mă la ușa clasei. Sunase de cîteva minute de intrare. Am deschis-o cu curaj.

— Unde-ai fost, chiulangioaico, la ora de educație fizică ?

— Tovarășă profesoară...

— Nimic ! Treci la lecție ! Lasă-ți laibărul pe tine, nu-i nevoie să apari în toaletă de seară.

Acuzațiile veneau ca un crivăț care îmi biciuia obrajii, ca o avalanșă care mă îngropa de vie. Lipsa de încredere, tonul batjocoritor, umilințele mă striveau. Stăteam la tablă cu fîșul pe mine — plouase în cursul nopții, și dimineața era cam răcoare — cu ghiozdanul în stînga și cu creta în dreapta, dar cu maxilarele încleștate. Nu numai că nu auzeam nimic, că totul se învîrtea în jurul meu ca într-un vis urît, dar nici n-am fost în stare să ridic creta către tablă. La sfîrșit am auzit glasul profesoarei ca venit din altă lume :

— Eu vreau să te ajut, şi tu faci pe încăpăţînata, nu vrei să răspunzi! Crezi c-o să-ţi dau pentru demonstraţia ta de obrăznicie media? Treci la loc, doi!

Zadarnic a încercat tanti să dovedească, chiar în ziua aceea, cauza tăcerii mele, nimic nu m-a putut reabilita. Am rămas corijentă. Am învăţat toată vara. Credeţi că mai aveam vreun pic de încredere, de curaj? Dar, zic, tot trebuie să mă prezint la corijenţă.

— Nu-i nimic, Vili! O corijenţă ajută. Abia înveţi mai bine. Un coleg al meu a îndrăgit filozofia dintr-o corijenţă. Şi azi e profesor de filozofie! se lupta tanti să mă salveze cel puţin acum, în ultimul moment.

Înainte cu cîteva zile, unchiul adică soţul lui tanti, a fost de părere să cerem direcţiei liceului să dau examenul de corijenţă cu un alt profesor, motivînd acel „complex de inferioritate" care se manifesta numai în prezenţa profesoarei. Tanti s-a opus. Se temea să nu facă o necuviinţă. Ei, şi-a venit şi ziua fatală. Profesoara, în timpul lucrării scrise, a trecut pe lîngă banca mea. Eram convinsă dinainte că va veni.

I-am auzit paşii cum s-au oprit în spatele băncii. Simţeam cum îmi sfredeleşte lucrarea cu ochii. Era ceva care mă speria. Clipele curgeau încet. Nu ştiu cum să spun! Aş fi vrut să mă lase cu gîndurile

mele. Depărtîndu-se, i-am auzit vocea, aceeaşi voce care mă îngheţea :

— Vezi, că mi se pare că ai uitat şi ce brînză mai ştiai. Să n-o scrînteşti din nou !

Nu mi-a trebuit mai mult. Am simţit atunci cum mi se îngrămădeşte în inimă tot şirul umilinţelor din timpul anului. Aceeaşi lipsă de încredere. Convingerea pe care şi-o făcuse încă din prima oră că nu vreau sau nu pot să învăţ matematica parcă mă hipnotiza. Mi-am pierdut din nou capul. M-a cuprins un fel de disperare amară. Am început să plîng. Mîinile îmi tremurau. Nu mai ştiu ce fel de lucrare am făcut. La oral n-am vrut să mă mai prezint. Tanti m-a încurajat ca de obicei, m-a certat, m-a ameninţat că mă trimite înapoi la ţară. Preferam să plec şi la ţară, şi să fac orice nebunie, numai să nu mai dau ochii cu profesoara. Nu o uram. Nu ! Am spus, era o femeie frumoasă. Disprețul ei, lipsa de înţelegere, poate modul că mă trata ca pe scaunul de la catedră mă desfiinţau. M-a lăsat repetentă. Acum, conform regulamentului, voi da din nou examenul de admitere, însă îl voi da la altă şcoală...

Nu observasem că se lumina de ziuă.

Trenul gonea, gonea ca o nălucă, spintecînd dimineaţa.

ȚIGARA

FUSESE O ZI CALDĂ. PRIN FERESTRELE deschise se auzea zgomotul valurilor mării lovite de dig. Și pentru că era ultima seară — a doua zi trebuia să părăsesc stațiunea — invitasem la mine cunoscuții din două camere vecine. Începusem cura în aceeași zi și ne întorceam împreună. Petrecerea la mare ne apropiase oarecum. Numai două persoane erau mai puțin cunoscute : o profesoară pensionară și o studentă, venite în vilă numai de cîteva zile.

Cum stăteam de vorbă la o cafea, studenta aprinse țigara și trase un fum cu o adevărată dexteritate bărbătească. Cînd o scoase din gură, pe carton rămăsese urma rujului cărămiziu de pe buzele ei. Conversația continuă. Se discutau, ca la mare, lucruri fără importanță. Banalități. Îl observai pe Diomid — cu care mă împrietenisem — cum își depărta scaunul de masă, ferindu-se să nu inhaleze

fumul. Observă şi fata şi, bineînţeles, zîmbi cu maliţiozitate :

— Vă supără fumul de ţigară ?

— Este un toxic de care mă cam păzesc.

— Curios !

De astă dată rîse bine dispusă, cu dezinvoltura oamenilor siguri de ei, cărora nici un obstacol întîlnit în viaţă nu li se pare de neînfrînt.

— Bărbaţii în general sînt fumători, şi dumneavoastră ?!...

— Sînt, într-adevăr, fumători. E un viciu.

— Poate ! Vedeţi, l-am luat din anul întîi. Eram aşa de cotropită de griji în timpul examenelor, aveam atîta de învăţat...

— Nu este nevoie să vă justificaţi, rîse de astă dată Diomid, parcă tot cu aceeaşi maliţie ca a fetei. Cred că este o autoînşelare. O ţigară nu micşorează şi nici nu măreşte cantitatea de efort sau capacitatea de concentrare în timpul limitei de vîrf a activităţii noastre. Este o iluzie, care ne stăpîneşte numai prin caracterul ei de puternică contagiune infiltrată în moravurile noastre tocmai pentru faptul că nu numai „în general bărbaţii" — cum aţi spus dumneavoastră — dar chiar şi femeile fumează. Asta nu-i anulează stigmatul de viciu.

— Sînteţi puţin cam drastic şi cam didactic.

Studenta îşi scutură scrumul ţigării în scurmieră, bătînd ritmic cu arătătorul în cilindrul fumigen, aşa cum fac cei mai versaţi fumători.

— Nu. Sînt de bună-credinţă ! Să vă spun drept, fumul de ţigară, mirosul de tutun, nicotina fermentată în gura unei femei — iertaţi-mi sinceritatea — mai ales a unei femei tinere, nu este în avantajul ei.

— Vă referiţi, desigur, la acţiunea nocivă ? interveni profesoara pensionară.

— Mă refer şi la acţiunea nocivă, dar de...

— Ei, acum, pentru că aţi început, nu vă opriţi la jumătatea drumului, spuneţi tot ce aveţi de spus, că nu vă pedepseşte nimeni, rîse din nou studenta, cu aceeaşi voie bună.

Şi cum prestanţa ei — era o fată frumoasă — modul în care îşi etala nivelul de emancipare plăcea tuturor, toată lumea făcu haz de intervenţia ei curajoasă. Zic curajoasă, pentru că Diomid şi ceilalţi bărbaţi, ca şi restul musafirilor, nu numai că erau mai în vîrstă, dar prin competenţa lor ar fi putut sesiza cu uşurinţă un compromis intercalat în discuţie sau, să zicem, o depăşire a măsurii care, în mod natural, ierarhizează valorile chiar în colectivele cele mai restrînse. Fata nu se temea însă că va face o gafă.

— Diomid, ai cuvîntul. Du ideea pînă la capăt. Mariana — o cunoşteam mai de mult pe fată — vrea să audă şi restul argumentării tale, îl invitai în calitate de amfitrion.

— Nu merită, măi copii ! Pentru o gură de femeie tînără, pentru ingenuitatea ei, mirosul de tutun este o adevărată profanare.

N-a mai rîs nimeni. Mariana, cu ţigara oprită la jumătatea drumului dintre scrumieră şi gură, îl privea pe Diomid cu o vădită nedumerire. Aluzia era prea directă. Nu era severă, cum înclinase să creadă la început. Nu era nici măgulitoare. Logica ei, oricît s-ar fi silit cineva s-o treacă cu vederea sau s-o înăbuşe cu bună-ştiinţă, ieşea ca untdelemnul deasupra apei. Era notorie ! Oare nu-i mai spusese ei acelaşi lucru un coleg la care ţinea foarte mult ? Şi asta, cînd ? Cu doi ani în urmă.

— Cine s-a apucat de fumat, greu se poate dezbăra, că de asta i se spune buruiana dracului ! puse paie pe foc profesoara. La mine, cînd vin cucoanele, trebuie să ţin o zi întreagă ferestrele deschise. Nu poţi respira de mirosul de mahorcă. Pînă şi perdelele miros.

— E o problemă ! conchise Mariana, gînditoare.

Cum îşi termină ţigara, deşi o stinsese, tot mototolea şi buchisea mucul de porţelanul scrumierei.

— N-aş vrea să trec drept un ipocrit.

Aşa îşi începu povestea Diomid...

Eram într-o excursie-circuit. Călătoream pe o cale ferată care odinioară îmi fusese foarte dragă. Oare cîți ani sînt de atunci ? Îmi făcui imediat calculul. Trecuseră paisprezece ani ! Ani de război, apoi de lipsuri, de luptă aprigă pentru refacerea economiei și a altor neajunsuri grele puse pe seama stabilirii echilibrului unui popor care vrea să trăiască. Se apropia gara amintirilor, a unor emoții, ehei, de mult îngropate sub maldărul anilor ! Ce-ar fi să cobor ? Cine mă împiedică oare ? Am coborît. Peronul era același. Același, cîntarul automat de lîngă gangul de ieșire, aceleași, pietrele cu suprafața pătrată ale pavajului, aceleași broderii din fontă înnegrită de fum atîrnau ca niște ciucuri la marginea acoperișului. De pe acest peron plecasem odată cu îmbrățișări, cu lacrimi și cu un buchet de flori în brațe ! De pe acest peron fluturaseră batistele pînă ce trenul nu s-a mai văzut ! Imediat ce am ajuns pe strada din dosul gării — perpendiculară cu celelalte străzi ale orașului — am privit castanii înverziți, casele cu pereții coșcoviți, parcă nimic nu s-ar fi schimbat. Ceva mai departe, însă, acolo sub sprînceana dealului de deasupra zăvoiului, se ridicau blocurile, alcătuind, atît pe cît se putea observa, un cartier compact de construcții impunătoare. Le privii cu luare-aminte. Căutam intenționat să nu mă gîndesc la clipa revederii. Suportam cu greu emoția. O iubisem pe Aura

cu o înflăcărare sălbatică. Poate a fost o iubire nebărbătească, poate o nebunie izvorîtă din nebunia vremurilor. Mi-adusei aminte nopţile albe, deliberările, îndoielile, frica de cele ce se pot întîmpla, ruşinea ! Aura avea un soţ. O familie în care nici cea mai uşoară adiere de vînt nu tulbura pacea şi buna înţelegere. În prada acestor gînduri, am traversat micul centru. Dispăruseră dughenele sărăcăcioase de bidinele, var, căpestre etc. În locul negustorului de articole casnice şi gospodăreşti, se ridica acum un magazin impunător, cu diverse raioane. Revăzui ziua cînd am trecut prin faţa prăvăliei, patronul cu faţa rotundă ca o lună plină, plesnind de grăsime, cu nelipsitul şorţ petrecut pe după ceafa roşie ca un şorici de porc opărit. Aura l-a întrebat :

— Cum vinzi bătătoarele de preşuri mari, domnule Chirchidel ?

— Avem de trei feluri, domnişoară : mari, mici şi mijlocii. Poftiţi să v-alegeţi.

— Are nevoie domnul sublocotenent de o duzină !

Ne porniserăm pe rîs tocmai de inutilitatea întrebării. Aura purta o rochie albă, vaporoasă, fără mînecă. Părul brun îi flutura pe deasupra urechilor, iar volănaşele de pe piept se zbăteau ca spuma mării sub convulsiunile hohotelor. Am trecut podul rîului. Aceleaşi unde tulburi ca un imens

mozaic umblător de semicercuri, pornite în călătoria lor neobosită. Barele de fier ale podului fuseseră vopsite de curînd. Iată şi fosta cazarmă, unde urmasem cursul de mine antitanc. Mă oprii. Imediat după clădire urma strada ei. Dar acum acolo erau blocurile. Am mers totuşi mai departe. Numai strada se mai păstrase, şi nu sub numele ei de atunci, ci sub acela al unei flori : Strada Panselei. Constatai cu părere de rău că nu-mi rămîne alta de făcut decît să mă întorc la gară. Peste două ore aveam un alt tren în aceeaşi direcţie. În centru, recunoscui casa unde fusesem cartiruit de garnizoană, la doamna Rumilia. Privii ferestrele de la etaj. Dispăruseră perdelele de culoare verde-închis. Acum erau nişte jaluzele gri. Am urcat scara de lemn la etaj.

— Cine sînteţi dumneavoastră ?

— Sînt un muntean ! răspunsei, rîzînd, ca în faţa unei vechi cunoştinţe, a cărei revedere îţi face pe drept cuvînt plăcere.

— Vai de mine ! N-oi fi Dionisd ?

— Chiar eu !

— Să trăieşti, măi muntene, să trăieşti !

Dar deodată Elena mi se desprinde din braţe şi se depărtează, privindu-mă cu ochii mari, speriată.

— Să fie adevărat ? Tu ? Ai înviat ? Toţi ai noştri te ştiau mort. Şi asta, he-hei, încă de atunci !

— De unde ai mai scos şi bazaconia asta ?

N-apucarăm să ne dăm bine la vorbă, că uşa se dete de perete şi mă trezii cuprins ca într-un cleşte între două braţe vînjoase.

— Diomide, nepoate, bine-ai venit ! Să trăieşti şi să fii sănătos ! Află, băiatule, că eu am fost singurul care nu te-am crezut mort.

— Dar lămuriţi-mă, oameni buni !

— Lasă asta. O s-avem vreme. Mai întîi, reluă Ion Breţcu, să stăm jos şi spune, ce vînt te aduce pe la noi ?

— Am venit să vă văd !

— Ei, bată-te să te bată ! Foarte bine ai făcut. Cei doi soţi îmi erau vechi şi buni prieteni tocmai din perioada aceea a cursului de o lună, pe care-l făcusem în oraşul lor pe vremea războiului. Elena era fiica doamnei Rumilia. Să tot fi avut pe atunci douăzeci şi doi-douăzeci şi trei de ani ! După paisprezece ani arăta încă destul de bine. Numai doamna Rumilia murise imediat după încheierea păcii.

Colonelul mă chemase la cancelarie. Era un om încă tînăr, care se bucura de faima unui om extrem de sever. Nici astăzi nu mă pot dumeri de ce în educaţia militară de pe vremuri era atît de uzitat spiritul prusac, al feţelor încruntate, reci,

al vocilor tunătoare, aproape dușmănoase, al pedepselor date cu duiumul pentru cele mai neînsemnate și nevinovate abateri... Și astăzi, după atîția ani, ori de cîte ori trec pe drumul fostelor cazărmi, vocile grave, fețele pietrificate, vocabularul cazon, întruchipate în fantome par a mă pîndi de după fiecare colț de zid. De aceea evit pe cît se poate aceste străzi. Colonelul mi-a trecut în revistă ținuta. Era obiceiul lui.

— Da ! Da, pe loc repaus !

M-a informat că sînt trecut pe un tabel de către divizie spre a urma un curs de cunoașterea și mînuirea materialului anticar, cu o durată de treizeci de zile, la un centru de instrucție din orașul R. Să spun drept, nu mă declarai de acord cu el și, cum probabil îmi citi pe față dezaprobarea, se ridică de la birou.

— Te pregătești de plecare.

— Domnule colonel !

— Nimic, nimic, sublocotenent Rainea. E vreme de război. Pleci unde te trimite țara. Fără mofturi și fără obiecții.

Și am plecat. Așa am ajuns, condus de un sergent de la garnizoana orașului, la doamna Rumilia. Chiar în aceeași zi i-am cunoscut pe Ion Bretcu și pe Elena. M-am instalat într-o cameră de la etaj, unde ocupau și ei un apartament. De bună seamă că, potrivit dispozițiilor, înainte de a

fi fost cartiruit trecusem pe la centrul de instrucție. Eram douăzeci și cinci de ofițeri din toată țara. A doua zi a trebuit să luăm parte la o paradă militară. În micile orașe, asemenea manifestații constituie evenimente de o deosebită savoare. Tîrgoveții abia așteaptă un divertisment care să rupă monotonia. Și astăzi circulă în aceste orașe gluma :

— Ieși afară, mamă, să vezi cum trec soldații !

Era strîns, în piață și pe bulevard, tot orașul. La tribună, printre oficialități, ieșea în evidență o tînără cu florentină, îmbrăcată într-o rochie deschisă, deosebit de amuzată la trecerea coloanei. Cînd am ajuns în dreptul ei, și-a oprit evantaiul la gură, urmărindu-mă cu privirea, ca și cum ar fi spus :

— Dar tu cine ești ?

După festivitate, fără să vreau, am remarcat o vie agitație la locuința lui Bretcu. Așa am cunos-out-o pe Aura. Era chiar doamna cu florentină. Seara, familia Bretcu a ținut să organizeze o mică petrecere în grădină. Avea o grădină întinsă pînă în apropierea rîului, cu fel de fel de pomi, în special cu pruni. Aura a venit cu Arnold, soțul ei. Nu prea îmi amintesc multe din seara aceea. Știu atît că am dansat sub lumina difuză a becurilor spînzurate prin crengi pînă după miezul nopții.

Bretcu a căutat să facă atmosfera cît mai familiară, spre a mă simți bine în mijlocul lor. Ca să mă deosebească de restul musafirilor, m-au botezat chiar din acea seară „munteanul", și așa mi-au zis tot timpul cît am rămas în orașul lor. Numai el mi-a zis „nepotul".

În seara aceea am dansat cu Aura. Nu am dansat, ci am plutit ! Ne-am pierdut, pur și simplu, ca două frunze desprinse dintr-o creangă, ridicate în atmosferă de un vîrtej vrăjit. Ne dirija melodia unui vals, care din seara aceea a rămas laitmotivul beatitudinii noastre. Nici măcar nu știu cum se chema valsul. Știu că uitasem tot. N-a fost nevoie să ne spunem vreun cuvînt. Cînd dansul înceta, îi priveam genele lungi, lăsînd să se vadă marea fără fund a unor ochi verzi. Cred că am iubit-o încă de cînd am văzut-o la paradă. Au urmat glume, vorbe de duh, cîntece alternate cu clinchete de pahare, pînă către orele două. Am adormit fericit. A doua zi l-am cunoscut pe Mîndriceanu, alt sublocotenent de rezervă, venit de la o unitate de tancuri din Tîrgoviște. Fiind cazat tot la doamna Rumilia, l-am cooptat în ceata noastră. Din acea zi, în fiecare seară, patru familii tinere și noi doi eram invitații lui Arnold. Astăzi nu-mi pot explica cum de puteau niște oameni în toată firea, tocmai cînd situația țării era la ananghie, să se dedea la petreceri care nu se

potriveau nici cu vremurile, nici cu sobrietatea lor exterioară. Era poate consecința unor prăbușiri psihologice. Fără îndoială, era caraghios să vezi zece-doisprezece oameni, bărbați și femei, fără să fie turmentați de băutură, cum la un moment dat, după desert și, bineînțeles, după o ușoară grizare — căci nici unul dintre noi nu era ceea ce se cheamă un băutor — cînd se dădea tonul „cinci minute balamuc", să înceapă o orăcăială infernală, fiecare scoțînd o gamă de afonisme cum se pricepea, încheiate cu rîsete și urări de voie bună. Era un mod de petrecere, pe cît de naiv, pe atît de tonifiant. Urma apoi dansul și astfel petrecerea dura pînă la ora unu. Atunci gazda bătea cu furculița sau cuțitul în pahar și pronunța cu vocea sacadată, ca într-un ritual păgîn :

— Melchisedecilor, adunarea a luat sfîrșit. Luați-vă catrafusele și spălați putina.

Nimeni nu avea intenția să calce dispoziția. La ora șase eram în picioare. Plecam în tovărășia lui Mîndriceanu la autobuzul școlii și de acolo pe valea rîului, la instrucție. Începea o altă scenă a comediei. Participanții la curs erau toți ofițeri de rezervă întorși de pe front, deci sătui de mizerie, și tocmai de aceea nu luau în serios inițierea în noile metode de luptă. Ei doreau altceva, doreau pacea, viața tihnită. Mai întîi maiorul lector, pe care nu știu cine-l botezase Turbincă, era un as

al cacofoniilor. Lecţiile teoretice, ca şi exerciţiile practice se ţineau pe malul rîului. Acolo, cei douăzeci şi cinci de ofiţeri, grupaţi în semicerc în jurul său, ascultau explicaţiile :

— Domnilor ofiţeri, carul de luptă este o dotaţie a armatei moderne, care trebuie neutralizată, pentru că carul...

Cum expresia cacofonică era scoasă în evidenţă printr-o flexiune teatrală, toţi cursanţii se înfundau de rîs. Şi nu era singura care se repeta de zeci de ori în cursul aceleiaşi expuneri. Atunci simţeam un ghiont în coastă, trimis de Mîndriceanu, însoţit de un mîrîit strecurat printre dinţi :

— Auzi, măi, tembelul ! Auzi, că carul...

Greu mă puteam stăpîni să nu-mi dezgărdinez maxilarele de rîs. Mîndriceanu, deşi îl imploram ca la explicaţie să nu se mai aşeze la spatele meu, chiar dacă la începutul temei se aşeza în altă parte, făcea ce făcea, şi după cîteva minute îi auzeam mîrîitul şi tuşitul cu semnificaţia ştiută în ceafa mea. Asta însemna : „fii atent, urmează bomba". Şi în adevăr, toată lumea era numai ochi şi urechi nu la importanţa războinică a explicaţiei, ci aştepta cu sufletul la gură „bomba" catapultată de balistica lexicală a maiorului Turbincă. Toate năzbîtiile petrecute în timpul zilei, la instrucţie, erau povestite de Mîndriceanu seara, la

masă. După una din aceste mese, Elena, aflîndu-se ca din întîmplare lîngă mine, mă întrebă ferindu-se de ceilalți :

— Măi Muntene, tu o iubești pe Aura ?

Întrebarea mă surprinse. Totuși m-am recules și, oarecum jenat, i-am răspuns :

— Este o întrebare, sau o constatare ?

— Și una, și alta.

— Nu ! Ți se pare ! Nici nu m-am gîndit la așa ceva.

— Te urmăresc de mult.

— Mă rog, și dacă ar fi adevărat, ar fi un păcat ?

— Nici vorbă că nu !

— Sînt un om normal ! Dacă-mi dă inima brînci, n-o s-o bag în fiare !

— Naiba să te ia !

— În orice caz, vă datorez stimă tuturor, inclusiv familiei Arnold și n-aș vrea să se nască unele comentarii. Dansezi ?

O luai pe Elena la dans, cu gîndul că n-o să mă mai descoasă. Gura ei continua însă să mă foarfece :

— Muntene, eu, cum se spune la noi la contabilitate, îți dau un sfat sub beneficiu de inventar. Să nu aluneci ! E păcat de tine. După Aura mulți ochi au plîns. Te-ai întrebat ce căuta în tribună la paradă ?

O privii perplex. Ea continuă :

— Colonelul ! În zadar, însă. Nici nu vrea s-audă de el. Este insensibilă. Şi cred că este absurd pentru un bărbat să-şi facă iluzii.

— Dragă Elena, este o deosebire de concepţie, să nu te superi. Dacă ai observat ceva, tăcere ! Să ştii numai tu. Ei bine, o iubesc pe Aura şi pentru asta nu-i cer nici o plată. În momentul cînd va afla, eu trebuie să mă retrag din mijlocul vostru. De altfel şcoala nu ţine prea mult.

— Asta ar fi foarte rău. Ai confirma bănuielile altora.

— M-am întors dintr-un loc de unde nu s-a întors nici unul din prietenii mei. Poate mîine voi pleca din nou şi voi rămîne şi eu acolo. Atîta timp cît mai trăiesc, am dreptul să mă bucur de viaţă, fără să-i pretind vreo compensaţie. E simplu, nu ?

— Ai perfectă dreptate !

— Nu vreau să fiu un laş. Este o femeie măritată. Arnold este tot atît de binevoitor ca voi toţi. Face, oare, să pozez eu drept o haimana, care strică raporturile dintre nişte oameni cumsecade ?

— Puţină prudenţă este necesară.

— Tocmai de aceea. Să evităm complicaţiile inutile.

La cel de al doilea patefon — la dans se foloseau de regulă două patefoane — s-a pus valsul

preferat. Aura i-a făcut Elenei un compliment graţios, m-a prins de mînă şi ne-am pierdut ca întotdeauna în beţia dansului, cum se pierd două molecule de apă în vînzolirea valului mării. Nu ştiu dacă rîdeam sau plîngeam, dacă eram în cer sau pe pămînt. Aura era în braţele mele. Eram tînăr, prea tînăr şi prea fericit ca să mă întreb ce se va întîmpla după aceea, a doua zi, sau în zilele următoare. Nu mi-a pus nici o întrebare.

— Să vă spun ce-a făcut azi mieluşelul ăsta de Rainea !

Mîndriceanu, în picioare, cu paharul în mînă, nu putea vorbi. Îl cutremura un rîs teribil. Îi curgeau lacrimile, vinul îi tremura în pahar şi nu se putea stăpîni.

— Să vă spun, strategul ăsta...

— Şi spune odată, se înfurie Aura.

— Azi a venit generalul în inspecţie. Şi maiorul Turbincă n-are de lucru, să-l asculte pe el, că e mai... mai cocoş...

Şi iar începe rîsul. Toţi comesenii se molipsiseră şi rîdeau din toată inima, fără un motiv anume.

— Zi, măi teologule, odată !

Pe Mîndriceanu îl prinsese războiul în anul trei la Teologie.

— Să vedeţi ! Azi a fost generalul în inspecţie. Era vorba de mina-praştie. O mină antitanc, care

se leagă cu o sîrmă de două tortiţe şi se manevrează de doi servanţi ; o trag din adăpost, aşa încît tancul să treacă peste ea şi să explodeze. După ce îl întreabă maiorul Turbincă, generalul a văzut că Diomid o cam încurcă. „Pardon, zice, domnule maior, daţi-mi voie să-l întreb eu pe domnul sublocotenent. Ia spune, domnule sublocotenent, ai auzit de mina-praştie ?“ „Da, domnule general !“ „Deci, ai auzit ?“ „Desigur, domnule general !“ „Ei, ia spune dumneata ce este o mină-praştie.“ „Domnule general, mina-praştie este o mină plată.“ „Da, şi ?“ „Şi se leagă cu o sfoară.“ „Cu o sfoară ?!“ s-a mirat generalul. „Cu sîrmă !“ a întors-o Diomid. „Domnule sublocotenent, s-a răstit generalul enervat, cu sfoară, sau cu sîrmă ?“ „Domnule general, şi cu sfoară, şi cu sîrmă.“

Nu mai este nevoie să vă spun că s-a rîs aproape o oră şi că multă vreme de atunci, în loc de bună ziua la următoarele întîlniri, bărbaţii îmi spuneau :

— Şi cu sfoară, şi cu sîrmă.

Diavolul de Mîndriceanu ştia să pipăreze atît de bine povestirile, încît toată lumea se dispunea numai cînd deschidea gura. A uitat să spună că generalul i-a ordonat maiorului să trimită ordin observator regimentului, imputîndu-i că trimite la cursuri ofiţeri neinteresaţi în pregătirea de război.

A doua zi Elena m-a invitat la ea acasă. Era singură.

—Te-am chemat, Diomide, să-ţi vorbesc.

Diomide mi se spunea numai atunci cînd era vorba de chestiuni serioase.

Poate că m-am posomorît, şi ea m-a observat.

— Nu te speria ! Calculul meu făcut acum cîteva zile s-a dovedit greşit. Cu atît mai rău ! Trebuie să găsim o soluţie. Auna este îndrăgostită de tine.

— De unde ştii ?

— A venit la mine astăzi. Îndrăgostită este puţin spus. Mi s-a destăinuit cu disperare. Ştie că şi tu o iubeşti. N-a fost nevoie să-i confirm eu. Îşi dă seama de piedicile care vă stau în cale. Intuieşte cu maximă luciditate faptul că iubirea nu vă oferă decît dezavantajul nefericirii, mai ales în împrejurările actuale. Nu vrea să bănuiască Arnold, cu care duce de trei ani o căsnicie armonioasă. Şi tocmai de aici izvorăsc remuşcările. Trebuie să fii foarte atent, chibzuieşte şi fă ce ştii, să nu se întîmple vreun bucluc. Ar fi păcat de amîndoi.

M-am neliniştit. Ştiam că Auna mi-era dragă, n-aş fi vrut s-o compromit. „Iubire, iubire, iubire !“ îmi venea să strig ziua în amiaza mare, să mă audă munţii şi pădurile din jur. Seara, dansînd, i-am şoptit :

— Aura, sînt fericit !

Drept răspuns, i-am simţit palma apăsîndu-mă drăgăstos peste omoplat. Tăcerea nu mai avea nici un rost. Eu, cel dintîi, trebuia să fac primul pas şi s-o încurajez dovedindu-i întregul meu ataşament. Să-i redau, cel puţin în parte, liniştea. Ştiam că în orele de dimineaţă era singură. M-am învoit de la program, motivînd reactivarea unei răni căpătate pe front. Am găsit-o acasă. Între lacrimi, îmbrăţişări şi sărutări, mi-a destăinuit toată patima ei, fără să-şi ascundă temerile. Ce era să-i spun ? O iubeam cu deznădejde, tocmai pentru că situaţiile atît de contrarii în care ne găseam, lipsa oricărui element menit să lase manifestarea liberă a dragostei ne sileau pe amîndoi să trişăm, să înşelăm buna-credinţă a tuturor, numai pentru a putea fura cîte o scînteie din marele foc.

— Măicuţă dragă, ce-o să ne facem ?

— Să nu punem întrebări, dragostea mea ! Ne vom iubi, şi atîta tot. Ne vom iubi şi ne vom păstra iubirea.

— Şi n-ai să mă uiţi niciodată ?

— Niciodată !

„Măicuţă dragă !“ Îmi sună şi astăzi în ureche acest dulce refren cu o nediminuată forţă de evocare. Modul de a mi se adresa includea în sinea lui, pe lîngă sentimentul de iubire, şi pe acela al unei delicate protecţii materne. Îmi adormea oarecum

amintirea aceea a celor peste treizeci de prieteni cu care absolvisem, în anul 1940, Şcoala de ofiţeri de rezervă, acum morţi pe front. De atunci aproape zilnic ne întîlneam la ea acasă. Ca să-mi facă plăcere a renunţat la fumat. Atingerea unei ţigări de buzele ei mi se părea însă o împietate. Chiar în ziua în care fusesem de părere, destul de stîngaci, că tutunul nu este o necesitate, a dăruit unui nepot frumosul ei portţigaret aurit. Degeaba neam îngrijit să nu fim descoperiţi. Cei din jurul nostru nu erau orbi. Că au dedus mai mult sau mai puţin decît era în realitate, nu are importanţă. Principalul este că s-au alarmat. Întîi şi-au dat coate, apoi au discutat şi mai apoi au luat atitudine. Un fel de rezervă convenită, a cărei ostentaţie nu-mi fu greu să o bag de seamă.

Temerile n-au ţinut mult. La scurtă vreme după coaliţie, Aura m-a informat :

— Am avut azi o răfuială cu toţi. Le-am spus atît, şi la bărbaţi şi la femei : Vă rog să nu mă bîrfiţi. Mă căutaţi numai cînd vă pasc necazurile, în rest vă pricepeţi să cîrtiţi. Aflaţi că nu mi-am pierdut capul !

Rîse privind pe fereastră.

— Adevărul e, măicuţă dragă, că bietul meu cap nu ştiu pe unde se mai află. Dar n-am ce să fac ! Poate păcătuiesc faţă de Arnold, el e un om corect. Nu-mi pot explica ce se petrece cu mine.

Nopți întregi m-am părpălit ca peștele pe grătar, să-mi pun gîndurile pe vechiul lor făgaș. N-am reușit ! Doamne, Doamne, n-aș vrea să ne pierdem !

Am aflat de la Elena, mai tîrziu, că Aura avea undeva pe valea Dunării o moștenire de la o rudă îndepărtată, grec de origine, o întindere de pămînt de la care primea arendă în patru rate anuale și că acesta era un fel de reazem financiar al prietenelor ei. Deci, cînd le-a atras atenția asupra unor inconveniente ivite pe neașteptate, lucrurile s-au liniștit. Nu-i vorbă, că Bretcu mă tachina de cîte ori se aghesmuia, împingîndu-mă către colțul camerei, sub cuvînt că vrea să ciocnim numai amîndoi un pahar.

— Nepoate, ține-te bine, nepoate ! Noi înțelegem ! O să dispari mîine-poimîine, că așa e militarul, dar să abatem fumul de la foc încolo, pe locuri pustii. Să nu se știe că e foc ! După asta, o să se potolească, așa se întîmplă. Orice nebunie este vindecabilă.

Și începea să cînte cît îl ținea gura :

Ard-o focul dragostea,
Cînd mă lasă, cînd mă ia.

Și zilele treceau. Se apropia despărțirea. Trebuia ca amîndoi, în fața celorlalți, să părem cît mai indiferenți, deși iubirea noastră nu mai constituia o taină nici chiar pentru Arnold, mereu îndatoritor

și amabil. Într-o duminică din august, s-a anunțat la radio un distrugător bombardament al aviației americane asupra capitalei și a unor centre industriale. Ne găseam tocmai într-un zăvoi de pe marginea rîului. Cred că era întîi august. Vestea mi-a provocat o emoție puternică. A fost ca un șoc ușor de remarcat. Toți știau că în unul din centrele anunțate erau părinții mei, de aceea m-au privit cu sinceră compasiune. Aura s-a ridicat fără ezitare și s-a apropiat de mine.

— Nu te speria, dragul meu ! N-o să fie nimic. Ai să găsești totul în ordine.

Martorii acestei scene nu puteau să nu-și dea seama că grija ei afectuoasă era izvorîtă dintr-un sentiment ceva mai intim decît al prieteniei. Noroc că Arnold, dintr-o pornire cavalerească sau din calcul, s-a asociat la încurajările soției lui, și asta mai estompă bănuielile. Ne-am întors acasă tîrziu. Nici ea, nici Arnold nu m-au lăsat să plec. Ca în fiecare seară, masa zgomotoasă a fost luată tot împreună, cu obișnuitele glume, cu „cinci minute balamuc", cu anecdotele lui Mîndriceanu și încheiate cu dansul după cunoscutele plăci de patefon. Am dansat din nou cu ea. Din nou i-am simțit trupul lipit de al meu, părul răsfirat mîngîindu-mi obrazul, brațul strîngîndu-mă cu aceeași căldură. Tot timpul m-a copleșit cu atenția

cea mai gingaşă. Şi din nou pluteam. Pluteam, unde ? Nu mai puteam să ştiu ! Iar dacă aş fi vrut să ştiu, mi-ar fi fost imposibil să leg două idei una de alta. Şi, tot aşa, au trecut cele treizeci de zile. Cum ne-am despărţit ? Greu de povestit. Ah ! Plecările de trenuri, care duc departe dragostea, de cîte ori nu ne produc răni greu de tămăduit ! Rănile frîntelor iubiri ! Am plecat din mica gară cu un tren de după amiază, condus cu alai de toată ceata. Aura m-a privit cu ochii înlăcrimaţi, dar cu zîmbetul pe buze. M-am trezit singur pe culoarul vagonului, strîngînd în braţe un buchet de garoafe albe. Mă priveau cu ochi curioşi pasagerii din două compartimente vecine. Iubirea se făcea puzderie sub zgomotul surd al roţilor de tren, întocmai ca-n cîntecul cunoscut.

N-am rezistat decît trei zile. Trei zile de iad. Nu vedeam şi nu auzeam decît chipul şi glasul ei. Starea mea de deprimare a stîrnit multe glume şi multe aluzii, unele destul de nepotrivite, ale camarazilor de regiment. A doua zi i-am dat un telefon. I-am auzit timbrul fermecător venit de la cîteva sute de kilometri prin firul miraculos, mi-a priceput dezolarea, m-a încurajat, mi-a spus multe vorbe drăgăstoase, dar ce satisfacţie poate să dea do-

rului prăpăstios o convorbire telefonică, în afară de aceea asemănătoare cu o bură de ploaie căzută peste focul dintr-un codru întreg şi care, după cum se ştie, în loc să-l stingă, îl aprinde mai tare ? Abia după ce am terminat convorbirea, mi-am dat seama că suspina. Asta a fost marţi. Joi, comandantul batalionului, al cărui aghiotant eram, a plecat la Bucureşti, să-şi vadă familia. Lipsea douăzeci şi patru de ore. Mi-a lăsat în sarcină toate treburile cancelariei batalionului. Nici nu se putea un prilej mai binevenit. L-am chemat pe Dima, sergentul furier, în care aveam toată încrederea, i-am spus că voi lipsi o zi şi să facă în aşa fel să nu se bage de seamă plecarea mea din regiment. În vreme de război o astfel de încălcare a regulamentului aducea după sine o condamnare de douăzeci şi opt de ani de închisoare. Mai grea mi se părea însă închisoarea sufletului meu. Am plecat să o văd. Dacă momentul despărţirii de cîteva zile fusese dureros, revederea a fost un adevărat poem al fericirii. Eram din nou împreună. Aura, luată pe neaşteptate — stătea ghemuită în vîrful patului, într-un capot de mătase multicoloră — nu putea să-şi stăpînească bucuria. Grijulie ca întotdeauna, s-a interesat ce am făcut în cele trei zile, cum am călătorit, dacă nu sînt obosit, dacă mi-e foame. M-a rugat să rămîn peste noapte la o prietenă a ei. În toiul acestei strălucitoare efu-

ziuni drăgăstoase, mi-a pătruns în nări adierea unui miros de tutun. Pe o scrumieră continua să ardă o ţigară. Era pe jumătate consumată. Nu pot înţelege ce s-a petrecut în sufletul meu în acel moment. Nu mi-am explicat nici atunci, nici la cîteva luni după aceea, nici chiar astăzi, după trecerea atîtor ani. Parcă s-a dărîmat în inima mea o statuie construită cu migală şi ardoare într-un nesfîrşit şir de ani! Ea m-a văzut cum m-am oprit, privind lung către firişorul albastru de fum ridicat deasupra ţigării. Parcă mi-a citit gîndul. A izbucnit în plîns. Un plîns al pierderilor irepara-bile. Nu o văzusem niciodată într-o aşa stare de disperare. Zadarnic m-am rcules, am luat-o în braţe, i-am spus tot ce putea născoci mintea şi limba unui bărbat aflat într-o nemiloasă în-curcătură, plînsul devenea din ce în ce mai chinu-itor. Îmi dădeam seama că făcusem o nerozie. Cu o perspicacitate şi o luciditate diabolică, Aura a înţeles că într-o miime de secundă se spulberase un vis, acel vis care însemna pentru ea tinereţea şi viaţa însăşi. Dar nu cumva exageram? Să fie acesta sfîrşitul marilor iubiri? Şi pentru ce? Pen-tru prima dată de cînd o cunoşteam începui să mă neliniştesc. Stăteam ca pe mărăcini. Regretam că am venit. Nu puteam înţelege dacă noile mele simţăminte se puteau numi ingratitudine, laşitate, sau revărsarea vijelioasă a unei dezamăgiri pe care

nu reuşeam s-o îmblînzesc şi s-o constrîng să se supună legilor raţiunii. În orice caz, sufletul îmi era năclăit de o stare stranie: deocamdată nu încetam să fac toate eforturile spre a o linişti. Mi-am dat abia atunci seama cît de complicat este mecanismul unui suflet de femeie şi cît de puţin o cunoscusem pe Aura. Mă temeam de oamenii de pe stradă, pentru că hohotele erau atît de violente, încît în mod sigur treceau dincolo de baricrele ferestrelor şi uşilor. De plecat, nici vorbă nu putea fi. Cu greu s-a potolit. Atunci, printre şuviţele de păr răvăşite pe obraz, m-a privit îndelung.

— Dragul meu Diomid! Ce crudă decepţie ţi-am pregătit!

— Nu-i nimic, draga mea fetiţă! Nimic! Nu exagera!

— Aştept o prietenă.

Privi pendula din perete.

— Trebuie să vină din moment în moment. Scrie-mi imediat ce ajungi!

Eram avertizat că întîlnirea noastră s-a sfîrşit. Ne-am despărţit chiar în acel moment. Se silea să zîmbească. Mi-a fost imposibil, atunci ca şi acum, să pricep ce calcule sau ce simţăminte se ascundeau în dosul acestei invitaţii politicoase, dar irevocabile. Ajuns la gară, m-am suit în trenul abia

sosit, fără să mă interesez în ce direcţie mergea. Simţeam nevoia să plec, să fug, să nu mă opresc niciodată. Remuşcările cele mai amarnice m-au chinuit tot timpul drumului. Şi, ciudat, nu erau remuşcările pe care marea pasiune le atribuie iubitei, ci sentimentul milei caritabile, lipsită de devoţiunea amoroasă.

Orbecăiam într-o mlaştină tulbure şi istovitoare. Să fi avut un muc de ţigară efectul unui uragan? Aşta era o curată nebunie! Iată ceea ce nu am putut înţelege niciodată. Nu o mai iubeam pe Aura? Era doar femeia care mă robise, femeia iubită, dorită de zeci şi sute de bărbaţi. M-am dat jos într-o gară. Paşii m-au dus la bufet. Am cerut de băut. Mi-a cîntat nu ştiu pînă cînd un lăutar bătrîn şi orb pe o vioară cu două coarde. M-am trezit a doua zi pe seară la comandamentul garnizoanei Sibiu. Mi s-a spus de către ofiţerul de serviciu că fusesem găsit în stare de ebrietate pe stradă. La regiment nu m-au trimis la Curtea marţială. Au socotit, drept comutare a pedepsei, trimiterea pe front. Tocmai venise ordin de la partea activă să se trimită un comandant de pluton. Am plecat, măcinat zi şi noapte de aceleaşi tenebre. Nimeni dintre ai mei n-a ştiut că fostul adjutant al unui batalion de parte sedentară era acum comandantul unui pluton de pe prima linie de luptă.

Revenisem, aşadar, în oraşul amintirilor după o absenţă de paisprezece ani. Convorbirea a trecut repede de la o idee la alta. Doar se ştie că atunci cînd oamenii se văd la intervale mari de timp sînt dispuşi să-şi înfăţişeze, dintr-o singură răsuflare, dacă s-ar putea, tot ce s-a petrecut de cînd s-au despărţit. Breţcu avea tîmplele bine încărunţite. Elena nu se schimbase decît foarte puţin. Pentru că venisem la ei cu un anumit scop, nu ştiam cum să aduc vorba. Întîi am întrebat, căutînd să par cît mai rece, ce mai fac ceilalţi prieteni, fără a cita pe vreunul din ei.

— Nepoate, te-aş ruga să mă ierţi numai cîteva minute. O să-ţi mai povestească Elena. Luăm masa împreună şi-om vedea ce-o mai fi ! Am nişte treburi gospodăreşti în tîrg, că de azi sînt gazdă, înţelegi matale cum devine cazul...

Am fost bucuros că Breţcu îmi dădea răgaz să discut cu Elena ceea ce vream să aflu.

— Diomide, începu Elena, pentru că vrei să ştii ce face Aura, sau mai bine zis ce a făcut după plecarea ta, am să-ţi spun. A suferit ! Asta a făcut. A suferit îngrozitor ! La cîteva zile, Arnold i-a cerut amănunte. Ea nu a negat. A trebuit, se înţelege, să-i făgăduiască că o să se silească să aducă în căsnicie pacea de mai înainte. Lucrurile mergeau bine. Ea părea că s-a resemnat. Ne întîlneam ca de obicei. Îmi spunea adesea că nu

vrea decît să știe că tu ești în viață. Mai mult nu dorea. Dar au venit scrisorile, scrisorile returnate.

Zicînd acestea, Elena scoase dintr-un sertar un plic mare, al cărui conținut îl răsturnă pe suprafața biroului. Pe lîngă scrisori, căzură și cioburile unei plăci de patefon. Recunoscui imediat resturile plăcii cu valsul nostru favorit.

— Iată cele două scrisori returnate, cu nota biroului mobilizării.

Cele două plicuri cu adresa mea scrisă de Aura, a cărei grafie o cunoșteam, rămăseseră încă nedezlipite din momentul restituirii. Pe fiecare dintre ele, aceeași mînă scrisese cu cerneală violetă : „Ofițerul plecat pe front". Și iată și marca lovitură. Citii adresa cu antetul regimentului : „Vi se face cunoscut că sublocotenentul de rezervă Rainea G. Diomid a căzut pe frontul din Tatra". Țineam încă în mînă scrisorile și cioburile plăcii distruse. Din plic căzuse și o fotografie. A început să-mi bată inima, să mi se aprindă imaginația, să mă văd în urmă cu paisprezece ani. Era fotografia aceea, luată cu ocazia cununiei. Un tînăr ce urma să se libereze din armată, înainte de a primi ordinul mult așteptat, l-a primit pe cel de trimitere pe front. Și a făcut tot ceea ce face orice băiat credincios față de drăguța lui : s-a cununat cu ea, să

pecetluiască dragostea printr-un act oficial. Dacă o fi să nu supravieţuiască focului, să se ştie cel puţin că au fost soţ şi soţie. Au apelat la soţii Arnold, cu care se învecina fata, să le fie naşi. Aura, cu învoirea soţului, a dorit să cunune tînăra pereche cu mine. Cercetai cu nostalgie cartonul dreptunghiular. Era acolo toată ceata petrecăreţilor de odinioară : toaletele de seară, florile, feţele voioase ale femeilor şi ale celorlalţi nuntaşi. Aura zîmbea.

— Este finul tău ! mi-l arătă în fotografie Elena pe mire. S-a întors teafăr. Este factor poştal aici şi are trei copii. Uite-l şi pe Mîndriceanu...

Asta a fost de ajuns, să-mi amintcască ce s-a întîmplat luni, după nuntă. Am pierdut maşina garnizoanei. Am alergat doi kilometri pe jos, cu Mîndriceanu după mine — era mai mic de stat, deci îl lăsasem în urmă — spre a fi prezent la apel. Tocmai în momentul cînd maiorul Turbincă a pronunţat numele meu, ajuns la marginea careului, am strigat ostăşeşte :

— Prezent !

Tot detaşamentul s-a pornit pe rîs. Atunci maiorul s-a întors, m-a privit pe deasupra ochelarilor şi m-a întrebat :

— Domnule sublocotenent Rainea, nu cumva dumneavoastră aţi fost nun mare şi aţi întîrziat la rachiu ?

— Exact, domnule maior ! am răspuns mirat cum de aflase Turbincă acest amănunt.

— Vezi că ţi-ai uitat cocarda la buzunarul vestonului. Treci în front.

În grabă, la plecare, nu-mi scosesem insigna de nuntaş. Chiar în acea seară, întîmplarea a constituit numărul de senzaţie al lui Mîndriceanu. Elena continuă :

— Atunci a început marea tragedie. Mai întîi se întreba de ce nu are nici un rînd de la tine, dar, după ce a venit vestea morţii tale, s-a prăbuşit definitiv. Zi şi noapte de lacrimi, de melancolie şi de izolare, de slujbe la mînăstiri, ca într-o zi Arnold să-i spună că el nu mai poate suporta „atmosfera asta de cavou" şi că se consideră dezlegat de orice obligaţie conjugală. S-au despărţit, fără zgomot, şi mai tîrziu am aflat că el trăia cu o colegă de birou de multă vreme şi că n-a aşteptat decît prilejul unei despărţiri din care să iasă basma curată. Aura n-a protestat.

— Şi acum ? am întrebat.

— Acum stă la un bloc. Este secretară la o şcoală generală din oraş. Poate că fără această hîrtie bizară...

Elena luă de pe birou înştiinţarea funestă a regimentului.

— Lucrurile ar fi avut alt curs...

În mod indirect mă soma să vorbesc.

— Sînt de părerea ta. Dar n-a fost o mistificare, adevărul s-a restabilit abia după încheierea păcii. Pe un platou din Munţii Tatra există un cimitir românesc. Între sutele de morminte a fost găsit unul pe crucea căruia era trecut numele meu. Cum s-a întîmplat? Comandantul de companie mi-a cerut carnetul de ofiţer, să-l trimită pentru operarea unor mutaţii la biroul mobilizării. În drum spre comanda batalionului, unde trebuia să-l depună, l-a prins un bombardament de aviaţie. Omorît fiind şi aflat la două săptămîmi de oamenii unei alte unităţi, s-a găsit la el un singur act : carnetul meu de ofiţer, după care a fost identificat. Aşa că multă vreme pe crucea unui mormînt a figurat numele meu. În timpul luptelor nu-i arde nimănui să se preocupe de nişte lucruri care în atari împrejurări contează foarte puţin.

— Vai, Diomide ! Ce poveste teribilă ! Va să zică...

— Va să zică, am fost mort oficial. Cu acte în regulă.

— De-ar fi ştiut biata Aura, nu ar fi vărsat atîtea lacrimi !

Elena părea să mai spună ceva, dar a deschis uşa, abia respirînd, Breţcu.

— Hai, hai, copăcel-copăcel ! Urcă, urcă ! Sînt douăzeci şi cinci de trepte, bată-le, şi dacă nu mai ai antrenament, tovarăşă, n-am ce-ţi face !

Din josul scării urca o femeie în doliu. A păşit pragul. Noi am amuţit. Noua-venită nu băgă de seamă emoţia noastră, a celor trei. Şi-a şters sudoarea de pe frunte, apoi s-a oprit lîngă birou. I-am văzut pupilele cum i se dilată, batista cum îi scapă din mînă, bărbia şi muşchii feţei cum încep să tremure. A deschis gura, cu buzele convulsionate :

— Diomid !

I-am prins ambele mîini într-ale mele, sărutîndu-i-le în neştire. Nu puteam vorbi ! Ne priveam numai cu ochii în lacrimi. M-a apucat de braţ protectoare.

— Măicuţo, fii cuminte ! Vino să stai aici ! Elena, să-i dăm puţină apă rece.

— Ţi-am spus eu ţie, măi fată, să termini cu călugăria, că de muntean nu se lipeşte fierul blestemat ! completă Breţcu, cu două lacrimi la rădăcina nasului...

Trecuse de miezul nopţii. Marea îşi înteţise zgomotele. O uşoară cutremurare a perdelelor dovedea că afară vîntul cutreieră faleza, ca-n fie-

care seară în orele tîrzii. Un oblon deschis scîrţîia monoton la o fereastră a ultimului etaj.

— Şi pînă la urmă ? ! nu se abţinu să nu întrebe Mariana.

— Mă aşteaptă mîine în Gara de Nord. Este soţia mea.

FATA DIN PICUZI

I

NEPOFTITUL INSTALAT ÎN FAŢA MEA se ivise tocmai în momentul cînd deschisesem uşa să plec după nişte treburi mărunte. Aproape că mă împinsese cu umărul, făcîndu-şi loc la intrare, ceea ce mă uluise pur şi simplu. Îi trecui încă o dată în revistă trupul uriaş, îmbrăcat într-un pardesiu prea scurt pentru el, faţa osoasă, încadrată într-o barbă roşcată, presărată ici-colo cu fire sure, şi toiagul neobişnuit, sprijinit de pervazul ferestrei. Părea mai degrabă un pelerin al sectelor religioase din lumea Orientului, decît un om al locurilor noastre. De ce ţinuse să stea numaidecît de vorbă cu mine ? Drept să vă spun, nedumerirea mea era din ce în ce mai adîncă. Tot felul de gînduri mă frămîntau. Cine putea fi acest personaj atît de bizar, care se furişează în casa mea o dată cu umbrele serii, fără să-şi mărturisească cel puţin identitatea ?

Rămăsei în picioare, aşteptînd să văd ce se va întîmpla. De felul meu nu sînt un fricos, dar n-aş putea spune că în momentul acela nu încercam neliniştea acestui sentiment neplăcut.

— Să nu vă supăraţi ! Aş vrea să stau...

Asta era prea de tot ! N-am avut însă tăria să-l refuz. Îi arătai numai cu un gest al capului jeţul de răchită. Abia atunci observai că avea un picior de lemn. Se aşeză greoi, întinzîndu-şi proteza pînă aproape de picioarele mele.

— Vă rog să mă iertaţi ! adăugă ca o scuză, aruncîndu-şi privirea în lungul ciotului de lemn. Ei ! oftă scoţîndu-şi ochelarii. E mult de atunci ! Aveţi dreptate să nu mă mai cunoaşteţi !

Ca atraşi de un magnet, ochii i se opriră pe tabloul din perete, înfăţişîndu-l pe Andrei după trecerea examenului de bacalaureat. Gestul păru aşa de natural, ca şi cînd ar fi ştiut dinainte de existenţa lui. O uşoară roşeaţă îi coloră obrajii veştezi.

— Păcat, bietul meu prieten !

De data asta simţii o sfîşiere lăuntrică amestecată cu mînie şi nu mă mai putui stăpîni :

— Cine eşti, omule, şi ce vrei de la mine ?

Răspunse netulburat, ca şi cum ar fi vorbit cu tabloul de la care nu-şi lua ochii :

— Hei, domnule Gheorghe Steiu, sînt Dumitru Alionte !...

Şi continuă cu glasul coborît, vădit emoţionat :

— Sau umbra lui Dumitru Alionte, cum vreţi să-mi spuneţi...

Nu ştiu cum arătam la auzul acestui răspuns. Simţeam că faţa mi se împietrise, limba şi buzele refuzau să scoată vreo articulaţie, iar ochii îmi ardeau în orbite, înmărmuriţi de această apariţie de pe alt tărîm a „umbrei lui Dumitru Alionte", cum se categorisise singur, colegul şi prietenul cel mai bun al lui Andrei, mort şi el de peste douăzeci de ani. Prin contrast îmi licări în minte chipul celuilalt Alionte, al flăcăului chipeş şi năzdrăvan, care se făcuse cunoscut în oraşul nostru pentru că la o prinsoare purtase în spate, pînă la statuie şi înapoi, poarta de fier de la intrarea liceului, preţ de două sute de kilograme greutate.

— Cu greu v-am dat de urmă ! După distrugerea cartierului nostru, nimeni nu mai ştia unde v-aţi stabilit. Războiul n-a despărţit numai copii de părinţi, soţi de soţii, ci şi pe prieteni i-a risipit, ca făina orbului !...

DIN CAUZA MARELUI NUMAR DE CONcentraţi, pavilioanele regimentului deveniseră neîncăpătoare. Cum furtile războiului, cu toate grijile şi necazurile pe care le tîrau după ele ajunseseră şi la noi, Statul Major ordonase ca partea activă a regimentului să fie scoasă din oraş şi cartiruită la marginea tîrguşorului M., de la poalele Istriţei. Se construiseră acolo, în grabă mare, cincisprezece barăci, mărginite de un izlaz comunal, folosit acum drept cîmp de instrucţie. Veştile ce soseau de peste hotare erau din ce în ce mai neliniştitoare : armatele lui Hitler invadaseră cu aproape un an în urmă o mare parte a ţărilor apusene, drapelul cu zvastica flutura pe edificiile importante ale Parisului, ca o sfidare, iar de curînd căzuse pradă poftei hulpave a cotropitorilor Iugoslavia.

În ziua aceea, eram ofiţer de serviciu. Mi-aduc aminte că nu găsisem scările de incendiu la locul lor, cum prevedeau instrucţiunile, şi chemasem la ordin sergenţii de zi ai companiilor. Probabil că strigam cam tare la ei, căci fără să vreau, aruncîndu-mi ochii peste cîmp, între gară şi barăci, am văzut nouă uniforme cum se grăbeau să se aranjeze prin flanc. Atunci abia mi-am adus aminte de ordinul dat de comanda regimentului de a primi şi cartirui pe cei nouă elevi-fruntaşi, trimişi pe

baza unei dispoziţii speciale de Şcoala militară pentru un stagiu de două luni de zile la regiment.

După plecarea sergenţilor, rămas singur în faţa pavilionului de comandă, mi-am îndreptat din nou privirea către noii-sosiţi. Înaintau în pas cadenţat prin covorul verde al grîului înalt de o şchioapă. Din cînd în cînd, mărşăluitorul din capul coloanei se întorcea spre restul grupului, apoi îşi relua mersul la locul său. Am înţeles că dădea ultimele îndemnuri în vederea prezentării.

Iată-i aliniaţi în faţa mea, pentru raport, mlădioşi ca nişte tineri mesteceni, prezentîndu-se solemn, aşa cum obliga ceremonialul regulamentar. La al treilea elev, am simţit cum mă biciuie fără cruţare emoţia cea mai crudă : era micul Andrei. Nu l-am îmbrăţişat, cum s-ar fi cuvenit ! Eram în serviciul ordonat, şi faptul acesta nu era îngăduit de rigorile poziţiei în care mă aflam. Cum stătea în faţa mea, cu mîna înţepenită pe cozorocul şepcii, îi priveam jocul neliniştit al pupilelor, puse şi ele la grea încercare. I-am întins mîna maşinal, silindu-mă, la rîndul meu, să nu-mi trădez slăbiciunea. Cînd, după terminarea primei formalităţi, mi-am luat locul în faţa lor şi, salutînd, mi-am spus numele, întregul şir, surprins, şi-a îndreptat privirea, pe cît o permitea situaţia, spre el, ca şi cînd ar fi zis : „Frate-tău face pe grozavul chiar în faţa ta, deşi nu-i decît un sublocotenent de rezervă !“

M-am întors scurt şi am intrat în corpul de gardă, fără să mă uit înapoi.

Nu-l cunoscusem bine pe Andrei. Îl lăsasem acasă copil şi ne revedeam după doisprezece ani în cazarmă.

I-am cartiruit în oraş. M-a rugat să-l cazez la un loc cu Alionte. Am intervenit ca şi la companie să fie împreună. Prietenia lor mă încînta. Contam pe bărbăţia lui Alionte. Era un braţ care îl veghea. Andrei era mai firav, şi apoi, închipuiţi-vă, o familie în care cel de-al şaptelea şi ultimul copil nu trezeşte dragostea şi grija deosebită a părinţilor şi a fraţilor mai în vîrstă ! Simţeam că revederea în vremuri tulburi îmi redeşteptase nu numai acea preocupare generoasă de a-l păzi de primejdii, ci şi o neîmpărtăşită duioşie fraternă, răsărită de sub pulberea anilor unei îndelungate despărţiri. Şi apoi contactul cu el simboliza întreaga mea copilărie, întreaga mea legătură cu locul de unde plecasem cu mulţi ani în urmă. Dar faptul că trăisem atît de mult timp departe unul de altul mă făcea să fiu stîngaci, nepriceput, cum s-ar spune mă fîstîceam sub avalanşa propriei mele simţiri, ca un copil timid şi neîndemînatic. Nu găseam nici vorbe, nici purtarea potrivită care să spargă gheaţa dintre inimile noastre. Vremea ne înstrăinase.

Aceeaşi reţinere o manifesta şi el. Adeseori, cînd îl întîlneam, dintr-o obişnuinţă impusă de regimul

Școlii militare, își corecta ținuta, saluta cu aceeași zvîcnire mecanică a brațului, ceea ce, bineînțeles, mă făcea de multe ori să zîmbesc. Vorbea puțin. Aproape monosilabic. Viața militară, atmosfera de război, starea de permanentă tensiune inspirată de loviturile brutale date de armatele lui Hitler țărilor libere îl copleșeau. Înțelegeam din privirile lui gînditoare, din o anumită gesticulație, din zîmbetul dureros ce-i înflorea uneori în colțul gurii că nu se poate adapta spiritului monstruos al măcelului dintre oameni.

De la o vreme, în fiecare sîmbătă pleca acasă pentru o zi, chiar în duminicile de consemn în cazarmă. Am obiectat o dată că asemenea încălcări nu se potrivesc cu comportarea unui ostaș, mai ales cînd acel ostaș este un viitor ofițer și că îl pot expune la riscurile unor pedepse aspre.

Atunci m-a privit cu seriozitate și și-a dat drumul gîndurilor :

— Cine și de la cine are dreptul să-mi îngrădească într-atît libertatea, încît în ziua mea de odihnă să nu pot schimba atmosfera de cazarmă ? Copacii în codri sînt liberi, patrupedele și păsările în junglă sînt libere ! Numai omul zace în cătușele propriei lui născociri care se cheamă civilizație. Dacă aceasta se mai cheamă civilizație !

III

DUPĂ TERMINAREA CELOR DOUĂ luni de stagiu, au plecat la Şcoala militară pentru continuarea studiilor.

Dar iată că într-o zi calmă de pe la mijlocul verii următoare, i-am primit din nou pe tinerii mesteceni, de astă dată cu cocorii de adjutanţi pe epoleţii uniformelor.

Familiarizaţi cu mine din prima perioadă petrecută laolaltă, nu s-au mai aliniat milităreşte, cum făcuseră cu un an în urmă, ci s-au prezentat cu strigăte de bucurie :

— Să trăieşti, nene Geo ! Eşti zeul norocului, să ne cartiruieşti tot matale ! Eu vreau tot la madam Carbon !

Se brodise tot o zi în care răspundeam de treburile administrative ale regimentului : eram iarăşi ofiţer de serviciu. Vremurile însă nu mai erau cele ştiute. La numai cîteva zile după plecarea lor, izbucnise războiul. Şi acum ne aflam în plin război.

Andrei a primit comanda unui pluton, tot într-o companie cu Alionte. Părea mai însufleţit. Carapacea gheţoasă a timidităţii se subţiase, dar nu se topise. Trăia tot sub imperiul unui zbucium greu de ghicit. La glumele mele, tot stîngace, pe

seama timidității lui, zîmbea îngăduitor sau da răspunsuri în doi peri.

Îi priveam în fiecare dimineață, din locul meu de pe platoul de plecare la instrucție, talia zveltă și modul cum dădea onorul comandantului de regiment, apoi se îndrepta cîntînd către sectorul de executare a programului, de unde se întorcea în preajma prînzului, obosit și prăfuit, preocupat să nu dea ocazia vreunui reproș din partea cuiva. Instruia un pluton de recruți. Aceștia, tineri ca și el, cîntau cu toată însuflețirea un cîntec popular bine cunoscut, căruia pînă atunci nimeni nu-i dăduse vreo atenție deosebită, dar pe care plutonul lui l-a împămîntenit cu adevărat în viața sărăcăciosului orășel. Parcă îmi sună și acum în urechi melodia lui obsedantă :

Cucule cu pene sure,
Ce lași lenea să te fure ?
Ce tot cînți colea pe leasă,
Ori ce jale te apasă ?

Cîntecul trecuse ca o epidemie din pluton în pluton, se revărsase asupra tîrgului, îl cîntau copiii de școală, băieții de prăvălie, îl fredonau fetele și femeile tinere din dosul porților sau de după perdele, în rarele treceri ale regimentului pe caldarîmul burdușit al străzilor. Tonalitatea de melopee cu însingurata ei nostalgie rurală exprima exact starea de spirit a ostașilor.

Într-o dimineaţă, batalionul lui Andrei n-a mai apărut la raport. În baza unui ordin primit în cursul nopţii, întregul efectiv plecase sub stare de alarmă pe front. Fusese vărsat unui alt regiment al Corpului de Armată, deja îmbarcat. Asemenea transferări de trupe erau frecvente în perioada războiului, mai ales între unităţile destinate dislocării.

De ce nu venise Andrei să-şi ia ziua bună de la mine? A simţit zbuciumul meu din prima zi a revederii şi a vrut să mă menajeze? Ne găseam foarte aproape unul de altul şi nu era greu de făcut acest lucru! La cîteva luni de la plecare a venit teribila veste...

Şi acum, după atîta vreme, învie Alionte să-mi reînnoiască remuşcările. Remuşcări care m-au torturat mereu.

Nu era numai gestul în sine! Era diabolica propagandă pusă la cale de comanda regimentului, citarea pe armată printr-o formulă de care nimeni nu auzise pînă atunci: „Trădare prin sinucidere!"

În urma acestei veşti, restul familiei m-a renegat. M-au privit toţi ca pe un vinovat. Fraţii şi surorile, toate neamurile au pus totul pe seama inspiraţiei mele nefaste de a-l ajuta să meargă la o companie cu prietenul său, pentru că celelalte batalioane n-au mai plecat pe front, ci au rămas în paza zonei petrolifere.

Alionte continua să privească portretul din perete.

Parcă mi-ar fi ghicit gîndurile.

— Ar trebui reabilitat post-mortem !

— Ce vrei să spui ? exclamai din ce în ce mai buimăcit.

Se răsuci nervos cu scaunul lui ca un apucat şi piciorul de lemn lovi cu putere duşumeaua :

— Nu ! Andrei nu s-a sinucis ! A fost ucis mişeleşte ! Colonelul Cheleanu l-a ucis. El a fost autorul mistificării şi avea tot interesul s-o facă. De teamă, canalia !

Interlocutorul meu sorbi cu lăcomie apa din pahar. Observai că mîinile îi tremură.

— Iertaţi-mă ! Mi-am pierdut măsura ! Opt ani în liceu mi-a fost coleg de bancă, doi ani de Şcoală militară am fost în acelaşi pluton şi, cu bunăvoinţa dumneavoastră, am fost repartizaţi la regiment în aceeaşi companie. Nu-l pot uita ! Nu ! În fiecare noapte, mii de nopţi, coşmarul nu se mai termină. Cine l-a ucis pe Andrei ? Cine l-a ucis pe Stamin ? Pe Arboreanu ? Pe Săvescu ? De ce ? Unde este justiţia, umanismul veacului acestuia ?...

Am închis ochii. Deci şi Alionte spusese : „cu bunăvoinţa dumneavoastră".

Mă prăbuşeam ca într-un abis. Amănuntul avea ceva din severitatea unei sentinţe. Îmi reedita absurdele acuzaţii ale familiei. Parcă îmi răsucise o

lamă de cuțit în inimă. Îmi făcuse o rană. Și rana sîngera. Sau poate era vechea rană zgîndărită aoum de tristele evocări ale musafirului acesta care începuse să devină incomod. Să fi avut ei, oare, dreptate ? Să-mi fi lipsit mie perspicacitatea de a stabili înlănțuirea logică a cauzalității și să se fi eliminat din concluderea adevărului tocmai ceea ce constituia greșeala mea, adică intenția de a-l proteja nu din dragoste, ci din trufia de a-i demonstra bunul meu nume fața de comanda regimentului ?

Punerea acestui amănunt din nou pe tapet mă aruncă ca pe o frunză în furtună, în jocul nemilos al îndoielilor. Eram sau nu vinovat ?

IV

— ȘTIU CĂ NU L-AȚI CUNOSCUT PE Andrei ! Era unul dintre acele multe exemplare de vizionari anonimi, cărora nu le place să facă paradă de ideile lor. Dar le trăiesc intens, viguros și nu renunță la principiile lor decît o dată cu încheierea socotelilor. Cînd și le demonstra, era de nerecunoscut. Timiditatea îi dispărea ca prin farmec, se transfigura, limba i se dezlega și ne punea

în fața unor argumente a căror forță se impunea de la sine. Ofițerii instructori înghițeau în sec și se uitau la el într-un fel ciudat. Opiniile acestea exprimate oriunde și fără echivoc, în vremea cruzimilor hitleriste, erau nepotrivite cu aplombul zgomotos și găunos al amatorilor de glorie militară.

— Oamenii, popoarele, spunea el, nu se nasc spre a-și face unii altora neajunsuri. Ipocrizia ascunsă sub petalele de trandafir ale unor uzanțe inventate tocmai spre a masca samavolnicia, lăcomia celor mai tari în dauna neputincioșilor, furtul de teritorii, înrobirea unor popoare sau grupuri de oameni de către alte popoare sînt urmele tipice ale moralei lupilor. Și războiul este tocmai paroxismul acestor barbarii.

S-ar părea că aceste idei enunțate de un băiat de vîrsta lui sună a sloganuri romantioase, dar ele nu reprezentau altceva decît temeiul gîndirii unei generații care vrea să trăiască, generație antirăzboinică, care a dormit în anii adolescenței cu cărțile lui Barbusse și Erich Maria Remarque sub pernă. Hei, cîte discuții, ce controverse erau între el și tabăra războinicilor, de multe ori chiar în ora de drept a Școlii militare ! Îl sfătuiam adesea să fie mai prudent, dar nu-l puteam face să înțeleagă că se situa pe o poziție potrivnică ordinei de stat de atunci. De aceea în memoriu i se strecurase califi-

cativul „suspect". În noaptea plecării pe front era întunecat la faţă. L-am întrebat :

— Nu te duci la fratele tău ?

— La ce bun ? mi-a răspuns. Ca să ne facem sînge rău unul altuia ? Este inutil ! Şi apoi sper să-l revăd !

Trenul ne-a dus pînă aproape de Zaporoje, pe Nipru. Acolo am debarcat, la o staţie oarecare. Mai aveam pînă la front cinci sute de kilometri, pe care trebuia să-i facem pe jos. A început tragedia marşurilor. Zi şi noapte mărşăluiam neîntrerupt, pe drum, pe cîmp, prin păduri, peste smîrcuri, fără să ne întrebe cineva dacă sîntem odihniţi sau obosiţi, sătui sau flămînzi. Nu ne speria atît foamea, cît ne chinuia neodihna. Cînd se ordona sfîrşitul etapei de marş, cădeam ca arborii retezaţi de la rădăcină. Ne dobora somnul pe unde ne aflam. Tîrziu, către miezul nopţii, cînd liniştea se aşternea pretutindeni, se auzeau din depărtare răbufnirile tunurilor. Zbuciumul devenea mai amarnic, ziua de mîine mai nesigură şi fiecare se înciuda în sinea lui : „Unde mă duc ? De ce mă duc ? Pentru cine mă duc ?" Nu era vorba de laşitate, ci de altceva mult mai greu de înţeles : era refuzul de a îndeplini hotărîrea oarbă, nebunească a unor exaltaţi. Cine n-a trăit zvîrcolirile unor asemenea zile, nu ştiu dacă va înţelege proasta noastră stare sufletească de atunci. Într-una din

aceste zile ni s-a pus tresa de sublocotenent. Cei mai mulți colegi din seria mea intraseră în Școala militară de ofițeri nu spre a face război, ci o carieră publică ca oricare alta, pentru că nici unul dintre noi nu se putea întreține într-o facultate. Sărbătoarea, marea sărbătoare care altădată ne fascina, s-a petrecut după cincizeci de kilometri de marș, într-un cîmp năpădit de bălării, pe o ploaie torențială. Eram, literalmente, uzi pînă sub secul piciorului. Ceremonia s-a încheiat cu discursul lui Cheleanu. Un fel de panegiric ridicul, presărat cu expresii bombastice: „rolul mesianic al ostașului, eroism transcendent, etcetera, etcetera", de nu știai dacă trebuie să rîzi cu gura pînă la urechi, sau să îi plîngi de milă. La drept vorbind, dacă ar fi trebuit să plîngem, trebuia să ne plîngem propria noastră soartă. La două zile după avansare, sînt numit adjutant al regimentului. Eram deci mîna dreaptă a colonelului comandant. La început, alegerea m-a încîntat. Curînd însă mi-am dat seama că numirea nu era făcută fără un anumit scop. Cu toată drasticitatea ordinelor, într-unul din popasurile făcute pe malul Donețului, într-un sătuc, pe nume Picuzi, fără știrea colonelului, dornic să simt cum se mai doarme într-un pat, m-am cazat singur la casa unei femei văduve. Era așezată sub

un dîmb, chiar pe malul rîului. Acolo am cunoscut-o pe Catea. Era fiica văduvei. Am dat fuga să-l caut pe Andrei. El susţinea că nici o fată din toate pe cîte le văzuse, de la începutul războiului, nu se putea bucura de renumele de femeie frumoasă. Eram curios să ştiu ce mină va face văzînd-o pe Catea. L-am găsit înconjurat de orchestra pe care şi-o improvizase în pluton. Am uitat să spun că toţi muzicanţii mobilizaţi fuseseră grupaţi sub comanda lui. La fiecare popas de odihnă se adîncea în gînduri sau îşi îneca aleanul cîntînd împreună cu ei. Avea o voce plăcută de tenor. Un timbru care te răscolea. L-am invitat la mine. Mi-amintesc bine scena care s-a petrecut. Nu sînt un superstiţios, nici adeptul teoriilor fanteziste ale predestinării, dar cînd Catea şi Andrei au ajuns unul în faţa altuia, s-a petrecut ceva care m-a pus pe gînduri. Ea a rămas nemişcată ca o statuie. Obrajii i s-au îmbujorat pînă în lobii urechilor. Andrei, uluit, a făcut ochii mari, parcă să-şi dea seama bine dacă ceea ce vede este făptură aievea. Păreau că se cunosc de multă vreme şi că se întîlnesc după o îndelungată căutare. Apoi, fără nici o vorbă, fata a rupt-o la fugă prin grădinile fără garduri. Deşi înţelesesem foarte bine ce se petrecuse în inimile lor, m-a cuprins un rîs zgomotos

și, să fiu sincer, malițios. Este știut că femeile de cele mai multe ori strică prietenii trainice între bărbați. Aș fi vrut ca fata să-mi rămînă mie. O cunoscusem cel dintîi și o îndrăgisem de la prima vedere. Începusem să regret că l-am invitat. Andrei m-a privit fără să-mi spună un cuvînt, apoi s-a întors către cortul lui. Mi-am dat seama că făcusem o prostie și m-am luat după el. L-am strigat, dar n-a vrut să răspundă. S-a așezat din nou între cîntăreți.

— De la început, băieți !

Cînta acum purtat parcă pe aripile unui vis. Îl acompaniau doi acordeoniști. M-am așezat lîngă el. Faptul că mi-a făcut loc pe raniță dovedea că nu-mi poartă ranchiună. L-am privit mai atent. Era același băiat pe care îl cunoscusem cu zece ani în urmă, cu care nici măcar o singură dată nu avusesem vreo supărare. Îl înțelegeam. Iubirea urca în sufletul lui generoasă ca seva prin capilarele plantelor în anotimpul primăverii. Parcă eu însumi eram cucerit de atmosfera îmbietoare pe care o trăia. Am început să cînt cu el așa cum o făcusem de multe ori în trecut. În curînd cercul ascultătorilor din jurul nostru s-a mărit. Au venit soldații de la celelalte plutoane. Ceva mai departe, neîndrăznind să se apropie, cîțiva copii de vîrste diferite priveau curioși la petrecerea noastră. Tîrziu

am băgat de seamă că într-un grup de fete era chiar ea, Catea. Nu-şi lua ochii de la el. Obrazul îi era scăldat în lacrimi. O, ce bine ar fi fost dacă am fi ocolit satul acela, dacă întîmplarea nu ne-ar fi scos-o în cale ! În noaptea aceea am adormit greu. M-am zbătut pe toată părţile. Într-un târziu mi s-a părut că aud zgomot afară. Am privit pe fereastră. În bătaia lunii, le-am văzut siluetele. Erau acolo, pe dîmbul din faţa casei, cu faţa spre unda rîului, proiectaţi pe fundalul adormit al ce-
rului stepei ca într-o carte poştală. Se ţineau de braţ. I-am privit îndelung cu un amestec de ciudă şi compătimire. Mă bucuram pentru Andrei că, înainte de a cunoaşte botezul focului, cunoscuse botezul dragostei. E greu de povestit ce s-a petrecut la despărţire. Regimentul îşi urma drumul lui către zilele ce aveau să vină. Mi-a rămas de atunci în conştiinţă convingerea că peste noianul tuturor convenţiilor impuse de legi sterpe, stereotipe, plăsmuite între pereţii capitonaţi ai cancelariilor mari-
lor oficialităţi vremelnice, pentru interesul castei lor, există în inimile noastre, ale mulţimilor cu sufletele nedeformate de rafinamentul civilizaţiei, un domeniu de înţelegere generală şi perpetuă, nesesizată în împrejurări obişnuite, care îi leagă pe oamenii de pretutindeni într-o forţă de neînlăturat.

V

MARŞUL ETAPEI URMĂTOARE NU S-A deosebit de celelalte. Însărcinat cu supravegherea îndeplinirii ordinelor pe întregul regiment, eram singurul ofiţer inferior care avea dreptul la cal. Andrei se legăna pe norii catifelaţi ai iubirii sale. De cîte ori treceam pe lîngă el, în sus şi în jos, îmi zîmbea prietenos.

Îl priveam cu satisfacţie cum mergea în faţa plutonului său, încadrat de doi sergenţi mai bătrîni. Părea că toate îngrijorările se topiseră ca prin farmec. La primul popas m-a căutat la comandă.

— Dumitre, am nevoie de un cal !

— Ce s-a întîmplat ?

— Dă-mi calul tău pentru două ore !

— Ce vrei să faci ? Vino-ţi în fire !

— Pînă va începe deplasarea, voi fi înapoi !

— Cum, n-ai atîta bărbăţie să rezişti unei amăgiri trecătoare ?

— Nu, este de prisos să-ţi mai explic ! Nu vreau să am ! Voi pleca pe jos !

Am înţeles că nu-l pot opri. Mi-am făcut calculul că în noua localitate stăteam douăzeci şi patru de ore. De obicei în timp de campanie comandanţii au alte griji în afară de aceea de a face apelul

ofițerilor. I-am dat calul. Am calculat, de asemenea, că putea veni înapoi în cîteva ore. N-a vrut să ia pe nimeni cu el. A început însă la scurt timp să mă roadă neliniștea ! Începui să am remușcări. Cum de n-am putut să-l opresc ? Cine garantează, într-un teritoriu unde noi eram cotropitori, viața unui ostaș plecat singur într-o aventură ? Neliniștea se transformă în panică, mai ales cînd la popotă colonelul Cheleanu mă luă prin surprindere :

— Ce face sublocotenentul Steiu ?

Întrebarea lui m-a prins ca într-o capcană. Continua să mă privească sfredelitor cu ochii batjocoritori, ca și cînd m-ar fi acuzat de o mișelie. I-am răspuns totuși, silindu-mă să-mi rețin bătăile inimii :

— Cîntă ori mai degrabă visează cu întreg plutonul său, domnule colonel !

Ceilalți ofițeri au făcut haz pe seama răspunsului meu. Numai Cheleanu a tușit cu înțeles, coborînd ochii în farfurie, în timp ce eu simții cum mă inundă sudoarea pe tîmple. De bună seamă că Andrei era suspectat ! Colonelul Cheleanu era un om mărginit și crud. Un înfumurat. Nu se poate spune că era victima unei educații războinice. Nu. Nici măcar pe aceea nu o avea. Se lăsase însă prins de fanatismul mixturii fascisto-legionare, socotea că s-a ivit o cotitură care îi este favorabilă și vrea să o exploateze, pe cît s-o putea, și în folosul său.

Despre ostaşi, ca şi despre subalterni, avea idei cu totul ciudate.

— Soldaţii, laolaltă cu micii comandanţi, spunea el, sînt picioarele regimentului, pe cînd ofiţerii superiori în frunte cu comandantul unităţii reprezintă creierul lui !

Nici nu se putea exemplifica mai concret prostia, decît cu această judecată tipic cazonă. Am fost uimit în după-amiaza aceleiaşi zile, cînd comandantul m-a invitat la o partidă de şah. Nu-l ştiam jucător, iar eu nu eram nici cel puţin un amator vrednic de băgat în seamă. Închipuiţi-vă, trăiam în directa sa subordine de peste două săptămîni, dar nu-mi făcuse cinstea niciodată măcar să întreţină o convorbire cu mine, în afară de cele cu caracter militar-administrativ. „Ce urmăreşte, oare ?“ mi-am zis. M-am hotărît să fiu cît mai prudent. Începeam, în adevăr, un joc diabolic, în condiţii psihologice inegale. După cîteva partide, în care el avusese iniţiativa, s-a oprit din joc.

— Ce-ar fi să bem cîte un coniac ?

— Prea bine, domnule colonel, pentru mine dorinţa dumneavoastră este ordin.

— Aşa trebuie să fie ! adăugă fără să zîmbească.

Mi-am dozat rezistenţa cît am putut mai bine. Cheleanu era un mare băutor de coniac. Am început să alternăm jocul cu clinchetul paharelor.

La orice ciocnitură, ochii lui, uşor injectaţi de alcool, mă priveau iscoditori, ca şi cînd ar fi dorit să citească dincolo de perdeaua privirii mele. Pregătit sufleteşte asupra intenţiilor lui, devenisem volubil, mutam la repezeală piesele, rîdeam cu prefăcută dezinvoltură. Totuşi, de la o vreme simţeam că mă înăbuş. Nu atît de băutura greţoasă, cît de revolta împotriva propriei mele situaţii. După a nu ştiu cîta partidă pierdută, m-a fixat din nou :

— Pe cît eşti de mare la trup, pe atît eşti de prost în strategie.

— Aveţi dreptate, domnule colonel, sînt un slab jucător !

— Nu de asta este vorba ! Socot că Steiu e mai tare ca tine !

— Sublocotenentul Steiu habar n-are, domnule colonel !

Şi dădui peste cap un nou pahar, cu încăpăţînarea cu care sinucigaşii înghit cupa de otravă. El nu a băut. Mă privea numai.

— Eşti sigur ce spui, sublocotenent Alionte ?

— Absolut sigur, domnule colonel !

— Deci n-ai nici o informaţie despre teoriile lui ?

— Să vă spun drept...

— Nu ştii nimic despre faptul că otrăveşte conştiinţele soldaţilor cu defetismul său subversiv, des-

pre antimilitarismul lui perimat, nu știi nimic despre cele două ploduri de evrei de la stația de debarcare, de lîngă Zaporoje ?

— Domnule colonel, despre copiii de la Zaporoje, cred că fiecare dintre noi ar fi procedat la fel.

— Fiecare trădător !

— Nu ! Fiecare om de onoare. Noi nu luptăm cu populația civilă. Este o dezonoare pentru un ostaș să ridice viața unui om lipsit de apărare, mai ales cînd acesta este un copil !

— Da ! După teoriile îmbîcsite ale unor schizofrenici tembeli, nu după teoria războiului modern. Ai idee de *Mein Kampf* ?

— Nu am idee, domnule colonel !

— Ești un arierat !

În minte mi-a răsărit după-amiaza de pe malul Niprului. Poposisem într-o pădure de luncă. Ieșise puțin soarele, după o ploaie de două zile. Un detașament de SS-iști adusese un grup de cetățeni pentru a-i executa în pădure. Andrei, să nu mai audă împușcăturile, și-a făcut de lucru printr-un lan de grîu întins cît vezi cu ochii. Sub un nuc stingher, a găsit doi copii dormind. O fetiță și un băiat. Fetița s-a deșteptat și, începînd să plîngă, l-a rugat să-i lase să plece. I-au povestit amîndoi, printre sughițuri, că părinții fuseseră împușcați, iar ei, profitînd de neatenția escortei, se furișaseră

prin rîpi, în grîu. Andrei a vorbit apoi cu artelnicul companiei, care mergea după alimente în satul vecin, să-i ascundă sub prelata de carne şi astfel să-i ducă acolo, unde viaţa era mai sigură... De unde ştia colonelul această întîmplare? Reluă:

— Te chemasem cu un anumit rost, dar nu mai am nevoie de serviciile dumitale. Pe colonelul Keller nici dracu nu-l poate înşela! Ai auzit, Aliomte? Nici dracu!

Şi iarăşi ochii săi, aceiaşi ochi de cucuvaie, cu reflexe verzi-cenuşii, brăzdate de firişoare roşii, m-au fixat întocmai ca ochii unei fiare pregătită să se arunce cu toată ferocitatea asupra pradei. „Colonelul Keller? Deci asta era explicaţia?" Ca şi cum s-ar fi deschis o uşă undeva, într-o boltă întunecoasă, au năvălit în conştiinţa mea capetele unor fire care de mult bîiguiau şi se căutau să poată da glas unui adevăr ţinut multă vreme sub obroc. Sub fluxul acestei lumini, dureros ca o lamă de pumnal, îmi adusei aminte că într-una din zile colonelul Cheleanu uitase memoriul personal pe biroul de lucru. N-am putut rezista ispitei de a-l răsfoi. Am rămas stupefiat cînd am citit că colonelul Grigore Cheleanu era, de fapt, Gotlieb Keller, născut în Prusia, fost sublocotenent în armata austriacă şi încadrat după 1918 în armata noastră, cu acelaşi grad, aşa cum s-a întîmplat şi cu

alți ofițeri stabiliți pe teritoriul României după primul război mondial. La gradul de locotenent, Keller era trecut cu patronimicul Cheleanu Grigore, în baza unei aprobări de schimbare a numelui obținută de la statul român. Nu mai era nici un dubiu că în sufletul fostului ofițer habsburgic doctrina lui Hitler trezise la viață rămășițele unor vechi resentimente, fapt care explica pe deplin optica sa antiumană. Mi-a venit să-i trîntesc un scuipat în obraz. Am întrebat numai :

— Ce vrea să spună domnul colonel ?

— Să mi-l aduci imediat la comandament pe Steiu ! Acum să mi-l aduci !

Și cu o lovitură de cizmă zvîrli masa de șah, cu tot ce era pe ea, în colțul opus al camerii.

— Îl voi aduce imediat, domnule colonel !

După ce am ieșit, aveam impresia să privirea lui dușmănoasă strecurată prin geamul ferestrei mă urmărește ca fasciculul unui laser. Nu am întors capul, să nu-mi trădez tulburarea. Mă intriga, pe de altă parte, neîntoarcerea lui Andrei ! Ce se întîmplase cu el ? N-am făcut însă două sute de pași, și trei călăreți ieșeau în goana cailor din tabără. La mijloc îl recunoscui pe Cheleanu. Pe ceilalți doi aveam să-i aflu mai tîrziu. Erau doi oameni ai lui din grupul de comandă, care, pocăiți, mai tîrziu, aveau să mărturisească cum culegeau informații despre fiecare ofițer. Am rămas înmăr-

murit. Afacerea lua un caracter din ce în ce mai grav. Cheleanu fusese informat, pas cu pas, de fiecare mişcare a bietului meu prieten. Fără a sta mult pe gînduri, sub cuvînt că am de făcut o recunoaştere, am luat un cal de rezervă de la comanda regimentului şi am tăiat-o drept peste cîmp, cu intenţia de a le-o lua înainte.

A trebuit să renunţ în scurt timp la acest plan. Noaptea începuse să invadeze cîmpia. Teama că mă voi rătăci, surprizele pe care putea să le prezinte terenul mă aduseră din nou la singurul drum de legătură dintre cele două localităţi. Mai aveam o singură nădejde : o potecă printr-o grădină de zarzavat, în apropierea satului, care scurta calea cu cîţiva kilometri. Timp de aproape două ore goniii disperat pe drumul pustiu, animat de dorinţa de a nu-l lăsa pe Andrei în mîna lui Keller. Dar fie că avansul cîştigat de adversari m-a distanţat prea mult, fie că bidiviul meu alerga cu o viteză prea mică pentru a-i întrece, că n-am putut ajunge la timp. În apropierea satului Picuzi au răsunat cîteva împuşcături. La scurtă vreme am auzit tropotul cavalcadei. Se întorcea într-o goană bezmetică. M-am ascuns într-o leasă de porumbari pînă au trecut, apoi am înfipt pintenii în burta calului disperat. Ceea ce îmi închipuisem se petrecuse în adevăr. Zăceau amîndoi pe malul Donetului, acolo pe dîmbul unde stătuseră cu o seară înainte. Nu

știu cum am ajuns la cantonament. M-am trezit la ziua albă cu ordonanța și omul meu de încredere, Vasile, lîngă mine. Imediat mi-am revăzut în minte toate întîmplările din ajun. M-am uitat lung la ordonanță. El a dat din cap compătimitor, fără să scoată o vorbă. Parcă ar fi știut totul. Atunci m-am jurat să nu las nepedepsită moartea lui Andrei. Dar cum ? Am socotit că este bine să mă prefac că nu știu nimic. Mi-am adunat în grabă situațiile de efectiv sosite de la batalioane și la ora stabilită le-am prezentat la semnat. Cheleanu a îndeplinit formalitatea fără să ridice ochii din hîrtii. Părea căzut într-o adîncă reculegere. Era vizibil că îi devenisem incomod. În timpul marșului următor mi-a comunicat că eram înlocuit în postul de adjutant. Ca să justifice crima, la prima etapă a chemat ofițerii și le-a comunicat că sublocotenentul Steiu Andrei se sinucisese. Evident că a însoțit noutatea cu comentarii mincinoase, potrivit punctului lui de vedere. Avea nevoie de o perdea de camuflaj în măsură să-i acopere nelegiuirea. Cum s-au întocmit actele de deces nu știu, deși în condițiile războiului este ușor de înțeles că asemenea operații nu constituie o greutate. În restul zilelor și etapelor ce au precedat ajungerea la front, îl vedeam bine că mă ocolește. Cînd îl întîlneam pe neașteptate, avea o ușoară tresărire, greu de

ascuns. După luarea sectorului de luptă în primire, nu părăseam plutonul. Trebuia să mă apăr din față, dar mai ales din spate, de lovitura perfidă a colonelului. El știa precis, ghicise din tăcerea mea, poate avea chiar informațiuni, că eram singurul cunoscător al tainei. Știa de asemenea că eram singurul prieten intim al lui Andrei între ceilalți ofițeri ai regimentului. În momentele de acalmie stăteam în șanțul de tragere, pradă gîndurilor celor mai ciudate. Ce puteam să fac? Fiecare ostaș avea un munte de necazuri. Noaptea ascultam ofurile lor. Către ziuă mă fura somnul două ceasuri. Vasile, singurul căruia îi destăinuisem secretul, mă veghea ca o sentinelă în post. Îl conjurasem ca, în cazul cînd mor, să vă aducă tristul mesaj. Într-o noapte, un agent al regimentului mi-a adus un ordin secret. Mi se ordona să fac o incursiune. Trebuia să mă furișez în poziția din față și să aduc viu un ostaș pentru informații. Asta, pe vremea aceea, era mai ceva decît a aduce miere din pădurea ursului. Știam bine unde bate colonelul. Fusesem amplasat într-adins într-o fîșie de teren frămîntat, unde surprizele se iveau la fiecare pas. Faptul că totuși trăiam îl punea pe gînduri. Devenise și el prevăzător. Voia să-și ia măsuri de siguranță pentru o eventualitate de care începuse să nu mai fie străin. Acum miza pe dispariția mea. Era, cum s-ar zice, o moarte legală.

Am primit să execut ordinul scrîşnind din dinţi. Nici n-am ieşit bine din poziţia noastră, că m-am şi ales cu un soldat grav rănit şi cu două găuri în braţul drept. În vremea aceea se pregătea ultimul act al dramei de la Don. Maşina de război nazistă întîlnise în cale un obstacol care se încăpăţîna să nu se lase depăşit. Deznodămîntul nu a întîrziat să se arate. S-a produs marele atac pe tot frontul, atacul care a cuprins tot cursul inferior al Donului, de dincolo de satul Raspopinskaia şi pînă la Stalingrad. Sub presiunea ofensivei generale m-am repliat către comanda regimentului, unde ştiam că se află Cheleanu. Nu voiam să-l scap. Era unicul gînd care străbătea ca un junghi prin potmolul vîscos al apelor morţii. Deasupra hrubei betonate, nici o mişcare. Nici măcar sentinela nu se vedea. Am ghicit că stătea ascuns sub lespedea protectoare ca viezurele în timpul viscolului. Aşteptam din clipă în clipă să-mi simt hoitul amestecat în ţărînă, dar m-am hotărît să-l ţin pe Cheleanu sub observaţie. Oare a plecat ? Îmi veni în minte chipul însîngerat al lui Andrei. Reuşise ucigaşul să-şi pună pielea la adăpost ? Un eşalon de tancuri germane trecu în grabă pe lîngă noi, retrăgîndu-se. Cum stam la pîndă, sub ploaia de proiectile, îl văzui pe Cheleanu ieşind din văgăună, cu grupul său de comandă. O luară la fugă pe urmele tancurilor.

— Domnule colonel ! am răcnit.

S-a întors o clipă, apoi şi-a continuat drumul înteţind fuga. Strîngînd în mîini pistolul-mitralieră, am încercat să-l ajung. Cînd m-am apropiat, l-am strigat din nou. Drept răspuns, s-a întors şi a tras. De jos însă, cu tot leşinul care mă moleşea, l-am ochit mai bine. Am tras în plin un încărcător întreg. S-a prăbuşit ca un buştean lovit de trăsnet. Nimeni nu l-a luat în seamă. M-au cules sanitarii unei formaţii de transmisionişti. După două săptămîni de febră, m-am trezit într-un spital din Camenca. Atunci mi-am dat seama că-mi lipseşte un picior. Am fost supus unei anchete juridice sovietice. Au venit martori din satul unde se petrecuse drama. Printre ei era şi o bătrînă în doliu, care m-a privit tot timpul cercetărilor cu ochii plînşi. Pentru anchetă au fost aduşi din lagăr şi cei doi sergenţi de la comanda regimentului, însoţitorii lui Oheleanu în seara crimei. Au făcut declaraţii amănunţite asupra modului cum au fost ucişi... Vă caut de multă vreme şi abia acum v-am dat de urmă ! Iată şi ceasul, ceasul lui Andrei !...

Cu un gest pios, aşează pe masă mica relicvă.

Apoi tăcerea se aşternu între noi, apăsătoare ca o veşnicie. Din perete se părea că ne zîmbeşte prin imensitatea întunericului chipul blînd al nefericitului Andrei.

ANII TRECEAU. INCEPEAU LA 15 SEPtembrie şi se încheiau la 20 iunie. Cu fiecare sfîrşit de an şcolar, încă o serie de elevi se rupea din viaţa cartierului.

Obiceiul era acelaşi : o serbare şcolară, cu darea de seamă a directorului, un cuvînt de rămas bun rostit de şeful promoţiei, şi-apoi totul se termina simplu, cu strîngeri de mînă şi îmbrăţişări şi cu respectivele buchete de flori. Emoţiile despărţirilor erau înduioşătoare. De multe ori elevii îşi luau rămas bun de la profesorii lor cu ochii în lacrimi.

Melinte se frămînta amarnic. Nu se putuse obişnui în cei aproape douăzeci de ani de slujbă cu ideea că orice serie de absolvenţi pleacă pentru că aşa este firesc, pentru că trebuie să plece. De aceea clipele despărţirii erau grele. Copiii creşteau ca puii păsărilor din Deltă, în liniştea nemărginită a apelor şi în legănarea trestiilor, timp de şapte

ani, în același cuib, apoi deodată se rupeau de această viață și cuibul rămînea gol. În urma lor, după ce ieșeau de la serbare, rămîneau în poarta școlii, melancolici, profesorii. Priveau spre ei cu aceeași caldă nostalgie cu care copiii de la țară privesc toamna plecarea cocorilor. Zbura fiecare către alte țărmuri, purtat de voința de a-și rostui un viitor.

Și serii după serii veneau ! Și serii după serii plecau !

Melinte știa pe dinafară pe toți elevii fiecărei promoții. Îi urmărea o vreme la școlile medii sau profesionale, apoi îl fura munca altei serii care trebuia să zboare la 20 iunie următor. Și vremea nu putea fi ținută în loc. Treceau săptămînile, lunile, trimestrele, anii...

Tîmplele îi încărunțiseră. Își dădea seama că îmbătrînește, deși avea impresia că rămîne tot tînărul cu entuziasmul primei zile de școală, ziua aceea, he-hei ! cîți ani se scurseseră de atunci ?!

Întîlnea adeseori foști elevi : inginerul Chiru, maistrul Drăgoi, maiorul Ciureanu...

— Și cîți ani ai, Ciurene ?

— Treizeci și doi, tovarășe profesor !

— Vai, vai, cît sînt de bătrîn ! rîdea Melinte.

— Nu sînteți, tovarășe profesor. Arătați ca și acum optsprezece ani.

— Drăguț din partea ta !

Se deprinsese să-şi socotească vîrsta după seriile absolvenţilor şi de la o vreme acestea erau aşa de multe, că începu să le amestece. Seara cînd, uneori, încerca să mai facă apelul în gînd, observa că lua pe unul dintr-o serie şi-l socotea în rîndul alteia. „Oare Georgescu nu a fost în seria lui Jurcă ? Sau a lui Anastase ?“ Alteori se întreba : „Oare seria lui Furtună a terminat facultatea ?“ Dar cu toată lupta de a păstra amintirea fiecăruia ca într-o firidă aparte, uitarea îşi făcea efectul şi rareori reuşea să reconstituie integral o serie mai veche. „Coca era colegă cu Viorica sau cu Doina ?“ Figurile fruntaşilor la învăţătură se reliefau mai puternic. Nu se întîmpla ca vreunul să-i scape memoriei, iar dacă se producea vreun neajuns, scotocea în carnetul seriei respective, păstrat cu evlavie într-un raft al bibliotecii. Se părea că acolo, în acel raft, fiecare carnet este un an viu din viaţa lui, care îl întinerea, îl readucea la epoca legată de mica lui colecţie cu file înnegrite de cerneală.

— Sofie ! Ascultă, Sofie !

— Spune, Alexandre !

— Oare Călin Petre era la Politehnică, sau la Medicină ?

— Care, Alexandre ?

— Şeful promoţiei '52, frate, unul brunet, frumuşel, orfan de ambii părinţi.

— Să fie cel cu ghiozdanul ?

— Aşa, Sofie ! Ghiozdanul acela, da nu-i ghiozdanul... a fost stăruinţa lui. Şi tare de mult nu l-am văzut !

Ochii lui Melinte se făceau mici-mici, parcă ar fi vrut să vadă în amintire, pe rînd, medalioanele tuturor elevilor săi, şi mai ales pe cel al lui Mirel, pentru care cumpărase ghiozdanul. Şi ghiozdanul fusese dăruit, după nenorocire, copilului acela îmbrăcat într-un surtuc sărăcăcios de culoarea penei de cocor. Lui Călin Petre.

Umbrele serii se strecurau prin ferestre în camera tăcută, grele şi mohorîte ca nişte aripi de corb. Bolnavul, pironit în scaunul din faţa biroului, aştepta cu groază o nouă noapte albă. A cîta, oare, de cînd l-au picnit durerile ? În afară de respiraţia lui, numai tictacul pendulei sfîşîia muţenia plictisitoare. De fapt lui Melinte i se părea că nici pendula nu-şi mai îndeplineşte rostul său, ci pur şi simplu ţine timpul în loc şi-i măreşte deznădejdea, cu monotonia bătăilor sale. Nu-i mai pria nici lectura, nici vizitele nu-i mai făceau plăcere. Boala îndelungată îl schimbase. Devenise silnic, ursuz, capricios. Obrajii i se gălbejiseră, ochii obosiţi de nesomn îşi pierduseră vioiciunea de odinioară. Semănau cu nişte lumini de felinare în întuneric care cu greu îşi fac loc prin geamurile afumate.

Afară se stîrni un vînt uşor. Una din crengile trandafirului, crescută pînă-n pervazul ferestrei, zgîria geamul cu vîrful uscat ca o prevestire lugubră. I se părea o gheară de fiară apocaliptică, tulburătoare, înfricoşătoare. Uşa se deschise încet. Sofia, sfioasă ca întotdeauna, se strecură cu precauţie, oprindu-se la intrare. Mai mult scînci decît vorbi :

— Alexandre, să aprind lumina ?

— Aprinde, Sofie !

Interiorul fu inundat de lumina mîngîioasă a becurilor.

— Sofie, să rupi tu creanga ceea care-mi tot rîcîie în fereastră.

— Care, Alexandre ?

— A trandafirului.

— Vai de păcatele mele, dar cum de am uitat, că mi-ai mai spus o dată ! se căină Sofia.

— Şi să iei şi tabloul din perete !

De astă dată Sofia îl privi lung, stăruitor. „Ce vrea să spună ? Nu cumva..." dar îi fu frică să ducă gîndul pînă la capăt.

— Ce tablou, Alexandre ?

— Ei, ce tablou ! Cel cu iarna. E prea multă zăpadă şi parcă îmi intră frigul în oase cînd îl văd. Fă bine...

— Îl iau, Alexandre !

Se sui pe un scaun, luă tabloul şi dispăru cu el în antreu. Acolo îşi şterse lacrimile cu podul palmei.

Melinte îşi prevedea sfîrşitul. O deznădejde necurmată i se cuibărise în suflet, dar nu se putea obişnui cu acest gînd. Părea că un zăpor puternic de ape se-nvîltora şi se smucea într-un zăgaz şubred pe care trebuia să-l sprijine cu grumazul său, obosit. Şi cu cît apele creşteau şi mugeau mai furioase, cu atît creştea şi nevolnicia lui.

Iubise viaţa. Se bucurase de tot ce întîlnise în calea lui. Fiecare epocă îşi avusese bucuriile ei. Şi, desigur, şi deceptiile nu-l scutiseră de colţii lor veninoşi. Acum preţuia viaţa şi mai mult, pentru că îşi dădea seama că o pierde. Melinte era bolnav şi era conştient de gravitatea bolii lui. Totuşi legătura cu lumea nu voia să se rupă.

— Nu se poate ! Nu ! şuieră printre dinţi.

Vorbele sfîşiară liniştea ca o lamă de sabie repezită în gol. Îşi duse mîna la frunte. Simţi umezeala broboanelor de sudoare. Gîndurile cele mai ciudate i se îmbulzeau în conştiinţă. Se agăţau unele de altele ca verigile unui lanţ mai dinainte deschise, se îmbrînceau înfruntîndu-se duşmănos sau se fugăreau cu sălbăticie, după cum erau : aducătoare de speranţe sau de perspective sumbre.

Şi lupta aceasta dura de cincizeci de zile. Cincizeci de zile şi cincizeci de nopţi. Îl apucase aşa,

pe negîndite, într-o după-amiază, la ieşirea din clasă. Adeseori oboseala îl dobora. Atunci capul îi cădea pe masă şi aşa, chinuit, îşi făcea somnul. Nu se putea odihni pe pernă. Cum se întindea în pat, durerea devenea insuportabilă. O durere de cap satanică îi dădea senzaţia că se prăbuşeşte într-o prăpastie fără fund. Inima începea să-i bată, de credea că-i sare din coşul pieptului, şi o sudoare rece, de moarte îl năpădea din tălpi şi pînă în creştet. Dar somnul cu capul pe masă, această continuă plutire între conştiinţa trează şi adormită, cu tresăriri la fiecare clipă, nu-l refăcea. Dimpotrivă, zi după zi puterile îi slăbeau şi starea sănătăţii se înrăutăţea. Pentru că nu era somn, ci o trezire halucinantă a subconştientului cu o sumedenie de imagini, care mai de care mai deformată şi mai înfiorătoare.

Cu cîteva zile în urmă îl vizitase unul dintre colegii mai în vîrstă : Andrei Petruş. De ce-l vizitase toomai Petruş, care îl pizmuise toată viaţa, nu se putea dumeri. La plecare, Petruş, fie din răutate, fie din nepricepere, socotise că-l consolează :

— Lasă, Melinte, toţi o să murim. Azi tu, mîine eu !

Va să zică era o confirmare a temerilor pe care el n-avusese curajul să le destăinuiască nimănui, deşi le simţea cum îl rod pe dinlăuntru şi-i grăbesc

prăbuşirea. „Deci lumea îşi dă seama că nu mai am nici o scăpare ?“ Cum de ajunsese Petruş pînă în camera lui, cînd Sofia ştia că nu poate primi pe nimeni de multe săptămîni ? La ce bun ? Probabil că intrase fără să fie văzut. Altfel nu se explică. Fără să vrea, privirea i se opri pe chipul statuetei de pe birou. Era un *Chopin* dăruit de un elev, devenit muzician. Stătea acolo, imortalizată în albul marmurei ca o apoteoză a nefericirii umane, nefericirea cîntăreţului purtată pe meleaguri străine. „Cine a întocmit atît de monstruos omenirea ?“ Şi iarăşi firul gîndurilor atrase din întunericul funest întrebarea : „Şi eu ? Este posibil ? Şi de ce tocmai eu ?“ Îşi aduse aminte de un pasaj din povestirea lui Leon Tolstoi — *Moartea lui Ivan Ilici.* Pasajul suna cam aşa : „*Ivan Ilici vedea că moare şi-l stăpînea o necurmată deznădejde... Exemplul de silogism, pe care îl învăţase din cartea de logică a lui Kiswetter — Caius este om, oamenii sînt muritori, deci Caius este muritor — i se păruse toată viaţa valabil numai în ceea ce-l privea pe Caius, dar nu şi-n ceea ce-l privea pe el.*“ Şi totuşi Ivan Ilici murise. Murise tot din cauza aceleiaşi boli, al cărei diagnostic înmărmureşte de groază pe bietele ei victime. „Cîte zile zăcuse Ilici ? Nu cumva tot cam cincizeci ?“ De cincizeci de zile nu mai intrase într-o clasă de

copii şi tot de atîta vreme nu mai auzise zumzetul plăcut, acel zumzet al copiilor care aşteaptă profesorul să intre în oră, sau chiotele din timpul recreaţiilor, cînd o parte din griji se destramă în atmosfera liberă a incomensurabilului aerian. Se părea că toţi l-au părăsit. E drept că în primele săptămîni îl vizitaseră elevii, Bob Teodoru, directorul, cu care era bun prieten, dar, mai ales de cînd cu vizita lui Petruş, refuza să mai primească pe cineva, oricît de drag i-ar fi fost. Vizitele îl amărau şi mai mult. Îi făcea impresia că toţi vin să-l vadă dintr-o datorie greu de îndeplinit, înainte de a deveni cadavru. Păstra lîngă el albumul cu fotografii. Nu era un maniac ! Erau în el peste o sută de fotografii cu chipurile unora dintre elevi — singuri sau în grupuri — şi din toate grupurile nu lipsea figura lui plină de încredere şi voie bună. Pe prima filă era chipul lui Mirel — unicul lui copil — omorît de un focos de grenadă, găsit într-o grădină după scurgerea coloanelor germane în anul 1944. Avea şapte ani. Multe lacrimi vărsaseră, ani în şir, amîndoi părinţii pentru întîmplarea nefericitului copil. Fusese singura lor nădejde. Poate de aceea Melinte avea faţă de elevii săi şi de tot ce era copil o duioşie paternă greu de tălmăcit pentru cine nu-i cunoştea drama care trăia încă în inima lui.

Ușa se deschise cu aceeași meticuloasă grijă și Sofia se întoarse cu ceaiul. Privirea buimacă a soțului aproape că o zăpăci. Se clătină. Cît pe-aci să scape tava, dar strînse cu atîta disperare mîinile, că ceașca se aplecă în dreapta, apoi în stînga, vărsîndu-se pe jumătate. Rămase ca o stană de piatră în fața lui. Cu o sforțare eroică își adună într-un mănunchi voința risipită în trupul firav și-și recîștigă siguranța :

— Ceaiul, Alexandre !

— Ceaiul ? ! păru acesta că se miră.

Ca să nu-și trădeze slăbiciunea, Sofia își căută de lucru prin cameră. Întoarsă cu spatele, luă o călimară de pe birou, prefăcîndu-se că o șterge de praf. Lacrimile îi curgeau pe obraz. „Doamne, cînd vom scăpa odată de necazuri ?“

Pentru prieteni, colegi și chiar pentru Sofia, ca și pentru foștii lui elevi, viața profesorului Melinte se considera un capitol încheiat. Ideea că o însănătoșire nu mai este posibilă nu mai avea nevoie de vreo dovadă. Sofia împărtășise cu el toate necazurile, calvarul tuturor nopților de neodihnă, dar niciodată nu-și trăda dezamăgirile. Pe de altă parte Melinte, nici înainte de a fi bolnav, nici acum, oricît de mult îl chinuiau durerile, nu-i spusese niciodată vreo vorbă de supărare. Niciodată

n-a certat-o. Căsnicia lor a fost ca o apă lină, pe faţa căreia nu apare nici-o încreţitură. De cînd cu moartea copilului, amîndoi se fereau să aducă vorba de el, tocmai spre a nu trezi unul celuilalt amintiri care să le provoace amărăciuni, deşi în fundul sufletelor lor fiecare îşi mistuia durerea singur, cu acea resemnare demnă a oamenilor cu caractere bine echilibrate.

— Nu bei ceaiul, Alexandre ?

— Da ! tresări ca dintr-un vis bolnavul şi începu să mestece cu linguriţa în ceaşca cu ceai.

Sofia îi ghici şi de astă dată gîndurile :

— Ai să te faci bine, Alexandre ! O să facem şi reţeta doctorului Smaranda.

Melinte clătină din cap, ca şi cînd ar fi zis : „Lasă astea. Toate sînt de prisos."

— Nu trebuie să te descurajezi !

— Îţi mulţumesc, Sofie ! adăugă într-un tîrziu cu glasul stins. Opt medici m-au consultat, la trei institute am fost examinat, dar, după cum bine ştii, n-am aflat alinarea. De unde să mai iau curaj ?

— S-o mai facem şi pe-a lui Smaranda.

— Totul s-a sfîrşit ! Se va sfîrşi !

— De ce nu vrei să faci morfina ? Poate ajută la ceva...

— Morfină ? Nu !

Continuă să țină privirea către un ungher al camerei, în timp ce mîna învîrtea automat linguriţa în ceaşca cu ceai. „Morfina ! Asta e ! Morfina ! Morfina se administrează numai unei anumite maladii. Deci şi Sofia ştie !“

Da ! Sofia ştia. În ultimele două zile, starea bolnavului se înrăutăţise brusc. Îşi dădu seama imediat că făcuse o greşeală ireparabilă. Cine o pusese să pomenească de morfină ? De atîtea săptămîni nu s-a trădat, şi tocmai acum, cînd el avea o mai stăruitoare nevoie de sprijinul ei, se demascase. Simţi cum din piept i se desprinde un nod şi urcă, urcă, gata să-i înăbuşe respiraţia.

În acest moment soneria ţîrîi prelung, apoi... ţîrr... ţîrrrr, cîteva sunete întrerupte.

— Cine-o mai fi ?

— Să nu primeşti pe nimeni, Sofie ! Oricine ar fi !

Sofia ieşi, dar se întoarse imediat.

— Alexandre, un tînăr vrea să te vadă !

— Sofie, am spus o dată !

— Spune că este un elev al tău !

— Cu atît mai mult ! Pentru elevi eu am murit de mult !

— Atunci, să nu intre !

Cu mers nehotărît, Sofia se întoarse să comunice musafirului refuzul bolnavului. Însă, în faţa

ei, în uşă, îşi făcuse apariţia un tînăr zvelt, brun, cu o ţinută îngrijită, care-i zîmbi cu bunăvoinţă.

— Vă doresc sănătate, tovarăşe profesor !

Vocea lui parcă rupse o pînză de păianjen incomodă şi insalubră prin însăşi existenţa ei, de mult ţesută în singurătatea camerei.

— Bună seara ! răspunse Melinte, nemulţumit că tocmai acum se găsise cineva care să-i nesocotească dorinţa de a fi singur.

O clipă rămaseră toţi trei tăcuţi, neştiind ce să facă. Tînărul se apropie şi-i luă mîna stîngă în mîinile sale viguroase. Bolnavul nu protestă. Parcă faptul acesta atît de neînsemnat în aparenţă, contactul cu braţele necunoscutului, îl învioră.

Sofia, deoparte, se bucura că se ivise un prilej care să-i mai primenească cel puţin atmosfera sufletească.

— Nu mă mai cunoaşteţi, tovarăşe profesor ! zise tînărul, vădit emoţionat.

Melinte simţi cum din adîncul făpturii sale se ridică un val de căldură binefăcătoare. Parcă îşi amintea ceva greu de definit, dar nu fără importanţă...

— Nu ! Nu te mai cunosc...

— Sînt elevul dumneavoastră !

Ultimele cuvinte fură rostite aproape cu vocea sugrumată.

— Elevul ? ! Fii binevenit !

— Dar mi se pare că aveţi ceva febră...

— S-ar putea. Ce să fac ? Un elev al meu niciodată nu m-a văzut într-o stare atît de becisnică. De asta i-am rugat, i-am implorat să nu mă viziteze. Este mai bine să rămînă cu imaginea celui care am fost, şi nu cu a celuia care sînt. Totuşi, mă bucur că ai venit.

— Ce vreţi să faceţi ? Nu ne-aţi spus dumneavoastră întotdeauna că, atunci cînd veţi fi bolnav, vreţi ca elevii deveniţi doctori să vă vindece reumatismele ?

— Hei, băieţi, iată că previziunea mea s-a împlinit, dar voi veţi încerca zadarnic să mă mai vindecaţi, pentru că nu mai este vorba de un reumatism ! In ce hal mă găsiţi ! Dar spune-mi, te rog, vezi, este vreme de atunci... nu ştiu...

— Da, tovarăşe profesor, este vreme, şi încă vreme multă.

Noul-venit lăsă cu grijă mîinile bolnavului pe braţele fotoliului şi se depărtă către fereastră. Făcea eforturi vizibile să-şi ascundă zbuciumul. Nu mai trăise asemenea momente. Era acolo, în fotoliul acela de culoare mohorîtă, întreaga sa copilărie, cu privaţiunile şi durerile ei, şi totodată era omul care îl veghease cu grijă întocmai ca un grădinar plecat asupra unei flori dragi, pe care vrea să o crească şi s-o vadă înflorită, ferind-o

deopotrivă de arşitele toropitoare, ca şi de gerurile grele. Şi nu e uşor să suporţi frigurile unor amintiri în condiţiile unei revederi, unde stările neprevăzutului produc răvăşiri greu de întîmpinat.

— Sînt Petre Călin, tovarăşe profesor.

— Călin ? O, dragul meu copil ! Vino mai aproape, să te privesc. Chiar tu, în adevăr ? Ce surpriză ! De cîţi ani nu te-am văzut ?

— Cred, dacă socotesc bine, că de cincisprezece ani.

Fostul elev se apropie. Melinte se ridică cu greutate în picioare, îi pipăi părul capului, obrajii, îşi lăsă mîinile uşor peste umeri, apoi îşi reluă locul în scaun.

— Vai, Căline, în ce hal mă găseşti !

— Să nu vă speriaţi ! Vom vedea îndată despre ce este vorba.

— Ce să mai vedem ?! oftă el, fără să-şi ascundă descurajarea.

— Vom vedea. Deocamdată vă rog să nu vă neliniştiţi, ca să facem o treabă bună, aşa cum făceaţi dumneavoastră atunci...

Călin deschise o trusă de piele galbenă şi-şi orîndui pe masă aparatele necesare unei consultaţii medicale. Surpriza soţilor Melinte era din ce în ce mai tulburătoare. Sofia rămăsese în picioare,

fără să scoată o vorbă. Era tînărul acesta, atît de stilat şi de îndatoritor, elevul sărman şi oropsit de pe vremuri, a cărui poveste o cunoştea în amănunt ?

— Ori de cîte ori desfac această trusă, continuă Călin, îmi amintesc de ajunul examenului de la Institut. Am făcut drumul la Cluj cu banii...

— Lasă, lasă, nu-mi mai amintesc. Spune, ce faci acum ?

— Am avut o bursă la Praga. M-am specializat în două din cele mai mari clinici şi de trei zile sînt în oraş. Am preferat acest oraş.

— Cum s-ar zice, eşti doctor ?

— E o profesiune care-mi place ! Ieri m-am întîlnit cu Constantin, inginerul. De altfel şi fără ştirea aflată de la el veneam la dumneavoastră, dar a trebuit să mă rezum în aceste zile numai la chestiuni administrative între pereţii spitalului. În sfîrşit, tovarăşe profesor, tovarăşe diriginte, pentru că am venit, cu voia dumneavoastră, aş vrea să vă consult.

După ce a fost consultat cu atenţia cuvenită, Petre Călin se aşează să-şi soarbă cafeaua, sosită între timp. Bolnavul obosise. De săptămîni întregi nu mai fusese supus la un grad de solicitare atît de mare. Îşi lăsă capul pe spătarul fotoliului şi închise ochii. Prinse a sforăi uşor.

— Acum, doamnă, şopti medicul, aş vrea să-mi spuneţi ceva despre primele simptome ale maladiei.

Convorbirea, în şoaptă, nu dură multă vreme.

Călin îşi luă cîteva note într-un carneţel, apoi le privi un moment cu încordare. Se părea că face un calcul. Îşi apropie din nou scaunul de Melinte. Acesta tresări :

— Grozav mă doare !

Deschizînd ochii şi văzîndu-l pe medic, îşi încruntă sprîncenele. Sentimentul de jenă îl nelinişti din nou.

— Tovarăşe profesor, simţiţi că durerea este concentrată într-un anumit punct, sau e o durere difuză ?

— Parcă aici... aici... parcă am un cui în craniu.

Îşi duse mîna către partea dreaptă a capului.

— Aha ! Bravo ! Sîntem pe drumul bun ! Dumneavoastră, după cîte ştiu, aveţi ceva din timpul războiului.

— Adică, ce vrei să spui ?

— Aţi fost cumva rănit la cap ?

— Nu ! Nicidecum ! N-am fost rănit în război !

Sofia îşi lungi gîtul, parcă n-ar fi auzit bine. De unde scotea doctorul asemenea născociri ?

Doar nimeni nu cunoştea mai bine decît ea suferinţele soţului din timpul războiului, dar de rană, şi încă la cap, nici pomeneală.

— Amintiţi-vă bine ! insistă Călin.

— Sînt încă perfect lucid.

— Eu, totuşi, îmi amintesc că ne-aţi povestit o dată în clasă că, într-o luptă cu grenade, o schijă milimetrică s-a oprit undeva în osul cranian.

— Mi se pare că ai dreptate, dar nu în război, ci la un exerciţiu de luptă, de la regiment, la poligonul de grenade.

— Mă rog, asta vreau să ştiu.

— Şi, adică...

— De acolo vin toate tulburările. Traumatismul îşi face efectul abia acum, datorită unor decompensări ale locului unde s-a oprit schija atunci. Mai precis, apasă undeva pe scoarţa cerebrală.

— Ei, drăcie ! Şi cum de ţi-a venit în minte tocmai acest amănunt, căruia eu nu i-am mai dat importanţă ?

— Acest amănunt, aşa cum spuneţi dumneavoastră, m-a sîcîit multă vreme în timpul practicii. Am operat multe cazuri similare şi ştiam că, o dată cu vîrsta, nici dumneavoastră nu veţi fi scutit de neplăceri. Trebuie să extrageţi schija ! Este necesar !

Medicul se ridică. Ceva îl frămînta. Se îndreptă către bibliotecă. Privi de cîteva ori rafturile pline cu cărţi. Se părea că doreşte o anumită carte. Trebuia să facă ceva spre a înlătura propriul său trac. Avea în faţa sa pe omul faţă de care sentimentul de stimă şi de recunoştinţă îl dezarma.

— Îmi daţi voie să mă uit într-o carte, tovarăşe profesor ?

Melinte încuviinţă din cap, el însuşi neştiind ce să creadă. Obrajii căpătară o uşoară roşeaţă. Vestea dată de medic, pusă de acord cu o întîmplare verosimilă, îl înviorase. Nădejdile îi năvăliseră în suflet ca un mănunchi de raze ţîşnite printr-o spărtură de nor. Gîndi : „Atunci, de asta cei de la Bucureşti m-au întrebat dacă n-am suferit vreun accident şi mi-au propus operaţia... Şi flăcăul ăsta... să ţină minte... de atunci". Ar fi vrut să mai pună o întrebare, dar îi era frică...

Medicul luă o carte din bibliotecă şi, cu mişcări încete, o deschise la întîmplare. Era o carte de Cezar Petrescu, intitulată *Baletul mecanic*. Nu citea. Dar acum era clipa hotărîtoare. Se silea să-şi stăpînească tremurul vocii. Fără să-şi ia ochii de pe fila unde se deschisese cartea, vorbi clar, să fie înţeles :

— V-aş ruga să-mi spuneţi, tovarăşe profesor, dacă aveţi încredere în fostul dumneavoastră ucenic...

Bolnavul rămase cu ochii ficşi asupra feţei medicului. Inima începu din nou să-i bată cu putere. Căuta să se convingă dacă nu cumva se află sub influenţa uneia dintre acele clipe ale coşmarului cînd ficţiunea se contopea cu realitatea. „Să fie adevărat ? Să se întîmple, oare, această minune, şi vrăjitorul să fie acest tînăr, Călin Petre de odinioară ?“

Întoarse privirea către Sofia ca pentru a afla o confirmare. Sofia plîngea. Pe buze însă îi flutura un surîs de fericită împăcare. Melinte întinse braţele către el.

— Cum să n-am încredere în tine, dragul meu ? Aceeaşi încredere pe care am avut-o întotdeauna.

Călin aşează cartea pe masă şi, apropiindu-se, îi sărută, pe rînd, cu dragoste filială, ambele mîini.

— Peste cîteva săptămîni voi veni să vă văd la şcoală. La şcoala noastră din cartier. Acolo unde aţi crescut un copil năpăstuit. L-aţi iubit. Şi nu l-aţi iubit numai pe el. Iubirea, ce lucru minunat !

Ca să-şi astîmpere apele sufletului, puse mîna pe receptor :

— Alo ! Alo ! Spitalul numărul trei ? Aici doctorul Călin. Tovarăşe Ilie, să vină Salvarea în Strada Săniuţei, numărul cinci.

În cameră stăruia atmosfera liniştită a marilor regăsiri, întocmai ca atunci cînd visezi că te afli în mijlocul unor valuri furioase, departe de ţărm, convins că, din clipă în clipă, te paşte sfîrşitul, dar te trezeşti într-un pat moale şi cald, la adăpost de nenorocire. Zîmbeşti fericit şi adormi din nou, fără nici o grijă...

CARNETUL CU COPERTE CENUȘII

Din jurnalul unui prizonier în Germania

CARNETUL L-AM PRIMIT ÎNTR-UN plic. Scrisoarea care îl însoțea nu era semnată. Se vedea însă din cuprinsul ei că autorul nu putea fi decît o femeie.

Ce o reținuse pe expeditoare să-și dea pe față identitatea, n-am putut stabili. Probabil că este chiar persoana indicată în notele carnetului și — în acest caz — avea oarecare motive să nu se dea în vileag. Nici nu reiese pînă la sfîrșit ce s-a întîmplat cu căpitanul Iureș, semnat pe una din file, căci, de bună seamă, el este autorul jurnalului.

20 octombrie 1944

Plouă mărunt. Ieri am trecut Tisa pe un bac. Ploua ca și acum. Am ocupat capul de pod între satele Toszeg — Tisza — Varcony-Vezseny, adică pe un front de 12 kilometri.

Inamicul a încercat să facă o incursiune de tăria a două plutoane, sprijinit de artilerie, dar s-a întors din drum. După intensificarea focului se pare că a primit întăriri.

Opt din ai lor s-au predat. Ne-au informat că nu avem decît o rezistență slabă în față și că trupele lor se retrag în dezordine. Nu știu de ce nu-i cred, nici eu și nici unul dintre ceilalți luptători. Au ceva straniu în priviri. Parcă ceva din vechea șiretenie musulmană.

Ploaia s-a întețit o dată cu căderea serii. Dincolo se aud zgomote de motoare. Sînt tancuri. Inamicul s-a dezlănțuit. Trage cu toate armele. Va ataca, oare ? Sîntem numai ochi și urechi.

Artileria noastră a trecut Tisa înapoi spre a-și lua distanța de tragere. Capul de pod nu este încă consolidat.

Puica mea, cînd vom fi din nou împreună ?

21 octombrie 1944

Se pare că de aseară pînă acum au trecut cîteva veacuri, atît de mult și de neașteptat s-a schimbat situația în douăzeci și patru de ore.

Scriu pe un scaun rupt, într-o închisoare de femei din Solnock, cu ultima rezervă de energie pe

care o mai am. Sînt prizonier, împreună cu supraviețuitorii companiei. Nemții ne-au tăiat retragerea și deocamdată au lichidat capul de pod pe care reușisem să-l facem la vest de Tisa, deși am rezistat încercuiți patru ceasuri, într-un adevărat iad. A fost o zi de apocalips.

Simt că mîna îmi tremură, inima îmi bate cu putere, lacrimile curg, totuși scriu, neputînd să șterg din fața ochilor înfiorătorul spectacol la care am asistat. Văd și acum forfota de ostași în mijlocul rîului, călări pe bușteni, agățați cu disperare de bărcile supraîncărcate, răsturnîndu-se de atîta greutate, apoi înotători și neînotători, luptîndu-se cu valurile furioase, sub focul tunurilor și mitralierelor care îi secerau de pe mal. Nu mai știu cîți au reușit să treacă Tisa înapoi.

Eu am rămas cu compania sub ploaia de proiectile ale tancurilor hitleriste și hortiste, sub bătaia armelor de toate calibrele și sub privirile întrebătoare ale soldaților care așteptau de la mine salvarea. Ne-am apărat pînă ni s-au terminat unitățile de foc.

Tancurile au strîns apoi cercul, împroșcîndu-ne necontenit, pînă cînd pîlcurile de soldați s-au convins că nu mai au nici o scăpare. Cartușierele și benzile mitralierelor erau goale. Am văzut fețele împietrite de groaza morții, oamenii strigîndu-se

unii pe alţii, alergînd bezmetici să fie laolaltă cu prietenii lor în coloană, nemţi furioşi lovind cu paturile armelor şi ale pistoalelor, grăbiţi să ne împingă grabnic către spatele frontului, ca pe o turmă, undeva într-un ţarc, din care nimeni să nu mai poată scăpa.

Mulţi ostaşi întorşi din Tisa în cămăşi şi izmene, uzi literalmente pînă la piele, învineţiţi de frig, se înghesuiau căutînd adăpost între cei îmbrăcaţi, uzi şi ei de ploaia nemiloasă din ultimele două zile.

Cîrduri-cîrduri de ostaşi au trecut pe lîngă mine către un platou înconjurat de gestapovişti, unde se aruncau armele, apoi se încolonau pentru o direcţie necunoscută. Atunci mi-am dat seama că efectivul făcut prizonier era mult mai mare decît mă aşteptam şi că, o dată cu noi, căzuseră şi cele două batalioane sovietice cu care pornisem atacul peste rîu.

La ora nouăsprezece nu mai eram decît o coloană de captivi, porniţi undeva către adîncul Ungariei, rupţi de foame şi de sete, căci de două zile se întrerupsese legătura cu spatele frontului, morţi de oboseală şi zdrobiţi de amărăciune.

Doamne, cît de uşor se pierde viaţa în război!

Şi pentru ce?

Sub continua amenințare a polițiștilor brutali ne-am tîrît într-un marș disperat pînă după miezul nopții.

Am ajuns la închisoarea de femei din Solnock. Ne-au luat în primire niște zdrahoni de femei înarmate cu pistoale, care au cartiruit soldații în coridoarele și celulele de jos, iar pe noi, ofițerii, ne-au urcat la etajul al treilea.

Acum nimeni nu mai spune un cuvînt. Unii dintre ofițeri deja au adormit, răpuși de neodihnă. Alții stau pe marginea patului, cu capul în mîini. Nu se dumiresc cum de s-a putut întîmpla un lucru atît de îngrozitor, la care nimeni nu s-ar fi gîndit.

De afară se aud strigătele gardienilor închisorii.

De sute de ani închisoarea adăpostește numai femei. Acum adăpostește prinșii de război.

Aș vrea să mai scriu, dar simt nevoia să mă întind undeva, să dorm. Să dorm și să uit, deși știu că acest lucru nu se poate uita...

22 octombrie 1944

La ora șapte sîntem puși în marș.

Așa cum arătăm, cu fețele nebărbierite, cu privirile rătăcite, cu hainele ponosite și bocancii murdari de noroi, nu putem inspira în nici un caz

vreun alt sentiment decît cel al milei. Populația se grămădește pe trotuare și ne privește cu ochi curioși. Cei mai mulți dintre privitori nu spun nici un cuvînt. Sînt în schimb destui care vociferează și ne amenință cu pumnul.

Merg în capul coloanei. Am în dreapta și în stînga cîte un ofițer, pe care nu-i cunosc. Probabil că sînt tot din divizia noastră. Unul, mai în vîrstă, are o cicatrice lungă pe obrazul drept. Cel din stînga este foarte tînăr. Cum ni s-au smuls tresele, nu știu ce grade au.

Nu privim decît înainte. Populația maghiară se înghesuie tot mai mult să ne vadă. O femeie plînge, ștergîndu-și ochii cu colțul basmalei. Poate are și ea un fecior în război ! Este însă apostrofată de un bărbat de-alături, care explică ceva în limba lui, cu gesturi largi, arătînd către noi. Femeia plînge mai departe, fără să-l ia în seamă.

Tristul spectacol se curmă. Sună alarma și într-o clipă trotuarele rămîn pustii. Se aud zgomotele motoarelor, salvele de tunuri și răpăiala armelor de bord. Noi mergem înainte, nu le dăm vreo importanță. Fie ce-o fi ! Nemții pășesc gravi pe lîngă noi, dar nu mai par oamenii neînduplecați, semizeii cu pas de gîscă.

Opt avioane Mustang trec pe deasupra noastră.

— *Schauen sie nicht!* strigă unul din hitleriști, observînd cîțiva soldați privind către ele.

Mărșăluim toată ziua, în care timp nu ne-am hrănit decît cu picăturile de apă scurse pe față din ploaia înghețată care continuă să cadă fără încetare.

La orele douăzeci ajungem în comuna Abony. Sîntem cartiruiți — de se poate spune astfel — sub niște șoproane de uscat cărămidă. Prin acoperiș plouă.

Ne-am așezat fiecare pe unde am putut. Numai cioclii care ne păzesc stau în picioare în jurul șoproanelor, cufundați în întunericul nopții. Mai mult îi simt decît îi văd.

Într-un tîrziu a sosit pîinea. N-am apucat s-o gust. Oamenii s-au repezit, pur și simplu, mai rău ca o ceată de lupi flămînzi. M-am uitat cu milă și m-am zbuciumat pentru propria noastră nefericire.

Am intrat în cuptorul cărămidăriei. Nu știu dacă am dormit. Am ascultat multă vreme zgomotul picăturilor de ploaie scurse printre scîndurile acoperișului. M-am așezat spate în spate cu Mihăilă, doctorul batalionului, să ne ferim cel puțin plămînii. Ne cunoșteam prea puțin înainte. Acum sîntem împreună. Suferințele ne-au înfrățit numai în cîteva zile.

Sîntem tot sub şoproanele cărămidăriei.

Ieri am avut prima bucurie. Ion, ordonanţa mea, care mă caută încă din ziua căderii în captivitate, m-a găsit. Bietul băiat ! Plîngea ca un copil. L-am oprit lîngă mine. Acum sîntem trei : eu, doctorul şi el. Pînă vom fi despărţiţi vom duce traiul împreună.

— Domnule căpitan, mi-a spus, lăsaţi că o să scăpăm noi şi de pacostea asta, că n-o să ţie răul cît lumea !

Logica lui simplă şi moralul sănătos îmi dau curaj. Altceva mai bun nu avem de făcut.

Este un tip de oltean îndrăzneţ şi expeditiv. Împreună cu alţi patru ostaşi au prins un cal. Unul din acei cai lepădaţi de convoaiele militare, pentru că nu mai este bun de nimic. L-au tăiat şi, în jurul unui foc mare, între şoproane, l-au fript. Grijuliu cum este, nu m-a uitat. Deşi carnea semăna mai mult a pastramă uscată, tare ca pielea de pe ceafa boului, am glojgăit-o între măsele vreme de cîteva ceasuri — tot n-aveam ce face ! — şi mi-am mai potolit foamea.

S-a mai întîmplat azi un fapt ieşit din comun. Au apărut doi indivizi în cămăşi verzi. Încep să ne vorbească în tirade bombastice despre „patrie“ şi „pămînt românesc“, invitîndu-ne să ne înscriem

să mergem pe front. Cîtă inconştienţă ! Ceea ce m-a uluit însă nu a fost naivitatea şi „naţionalismul" burlesc al protagoniştilor unor idei pe care le detest, ci complicitatea generalului C. şi a colonelului A. din divizia noastră, care girau cu poziţia lor militară propaganda celor doi legionari.

Se fac promisiuni ispititoare :

— Cine acceptă este îmbarcat imediat în maşină, transportat la Viena, unde se va bucura de regimul armatei germane.

Nu s-a înghesuit nimeni. Căci gîndul tuturor este să fie alături de cei care urmăresc libertatea şi integritatea ţării. Pînă la urmă au recrutat doi dintre noi : un sublocotenent bucureştean şi un soldat din Iaşi. Mulţimea ofiţerilor şi a soldaţilor a rămas tot atît de rece, ca şi cuptoarele îngheţate ale cărămidăriei.

26 octombrie 1944

Toată noaptea a plouat. Peste tot, lacuri şi mizerie.

În sfîrşit a sosit ordinul de deplasare. Ni se dă cîte o pîine, pentru trei zile. Convoiul se pune în mişcare, încă înainte de a se lumina.

Se mărşăluieşte greu, nespus de greu, din cauza drumului desfundat şi a ploii care cade cu duiu-

mul. Se anunță o etapă lungă. Aceleași fețe neprietenoase ne întîmpină pe laturile drumului, prin sate. Numai bătrînii ne compătimesc.

Sînt încadrat de Mihăilă și Ion. Doctorul pare resemnat. De altfel acceptăm situația, pentru că este singura soluție rezonabilă. De dimineață mi-a urat sănătate și fericire. Uitasem. Este ziua mea onomastică, Sfîntul Dumitru.

Poate tu, Norica mea, n-ai aflat încă ceea ce ni s-a întîmplat. Ești dezamăgită și te întrebi de ce nu-ți scriu. Sau, poate, îți faci presupuneri și mai tragice. Și ceea ce este mai greu, este lipsa de înțelegere alor tăi, cărora nu le-am putut intra în voie. Așa că nu vei putea închina un pahar cu vin în sănătatea celui plecat pe un drum plin de surprize. Cîtă deosebire între onomastica mea de anul trecut și cea de acum ! Cît de frumos am petrecut atunci ! A fost ziua fericitei noastre logodne. O logodnă care a dăinuit puțin. Poate de aceea amintirea ei este atît de înduioșătoare.

Plouă. Noi mergem înainte. Unde ? Pînă cînd ? Nimeni nu știe.

27 octombrie 1944

Am dormit pe un pumn de paie așternute peste niște crengi uscate, într-o arenă sportivă, față de

care cărămidăria era un pensionul. Un teren de fotbal neîngrijit, plin de bălți, sub cerul liber. Ca întotdeauna doctorul, preocupat de ideea de a nu contracta vreo afecțiune pulmonară sau renală, ajutat de Ion, au procurat această saltea rudimentară. Ne-am acoperit cu o foaie de cort și ne-am lipit unul de altul. Nu știu datorită cărui fapt am dormit fără vise. La ziuă am găsit pe spatele meu bunda lui Ion. M-a oblojit cu ea în timpul somnului. Îmi amintesc că am adormit sub reflexiile lui filozofice, cum că la Tisa a fost „vînzare", că hortiștii care s-au „dat" prizonieri erau în legătură cu legionarii. Mai știi ?

Ne-am sculat mai refăcuți.

Dimineața a fost tot răcoroasă, în schimb cerul era senin. Răsărise soarele. Noua localitate era un tîrg de pustă, cu străzi nepavate.

După încolonare am tras cu urechea la convorbirea dintre doi polițiști hitleriști. Erau dezorientați din cauza veștilor proaste de pe front. Motive să ne bucurăm. Tot de la ei am aflat că vom ajunge în cursul zilei la Budapesta.

Dar iată că înainte de a pleca, un grup de șase-șapte femei vin cu coșuri de pîine. Nu-mi pot opri lacrimile. Generozitatea lor ne tulbură pe toți. Doctorul privește cu aceeași nedumerire. Ion însă nu are timp să facă astfel de procese. Este primul

care se înghesuie şi pînă la urmă se întoarce triumfător cu patru bucăţi de pîine. Ne dă nouă cîte una, iar două le păstrează pentru el. Nemţii, de astă dată, n-au luat măsuri de represalii.

Coloana s-a refăcut din mers. Înfulecînd pîinea proaspătă, am văzut chipurile femeilor. Am înţeles că aceste şapte femei, mame sau poate soţii a unor oameni supuşi aceloraşi orori ca şi noi, reprezintă firea adevărată a omului situat pe adevăratele lui coordonate umane. Mulţi kilometri de marş s-au spus cuvinte de laudă la adresa celor şapte femei maghiare.

La ora 14 sosim într-o suburbie a oraşului Budapesta, la Kispest. Sîntem conduşi tot la un teren de sport.

A reînceput ploaia. Ne-am îngrămădit sub tribuna acoperită, unde nu încap decît cîteva sute de persoane. Noi însă, cu sovietici cu tot, sîntem în jur de trei mii de oameni.

N-am dormit o clipă.

Pe la miezul nopţii, aviaţia sovietică a bombardat Budapesta.

29 octombrie 1944

Sîntem din ce în ce mai zdrobiţi de oboseală. Greu mai pot continua însemnările !

Ieri am traversat Budapesta. Oraş măreţ, în care nu ştii ce să admiri mai întîi. Poate că nu este bine zis „am traversat", pentru că, de fapt, iarăşi ne-am tîrît. Toţi arătăm ca nişte oameni scoşi din grotele iadului: bărbile ne-au crescut în acest timp în chip fantastic, picioarele ni s-au umflat de atîta drum, iar păduchii încep să mişune. Pe deasupra foame, dar mai ales setea, ne doboară.

Azi-noapte am dormit într-o baracă de pe malul Dunării. Dunărea lui Iohann Strauss! Am avut apă suficientă. Fluviul ne-a adăpat pe toţi, dar foamea nu ne-am putut-o astîmpăra. Luasem dintr-un lan de porumb neculeş un ştiulete, cu toate somaţiile hitleriştilor, care au tras în noi omorînd un soldat. L-am văzut împleticindu-se cu mîinile prinse de firul de porumb. Baraca nu avea o instalaţie pentru bucătărie şi afară nu ni s-a îngăduit să facem focul de teama aviaţiei.

Am mîncat porumbul crud. Acum sînt bolnav. Doctorul mă ceartă.

Ion se uită compătimitor.

30 octombrie 1944

La ora şase şi jumătate plecăm către Päty-Torbagy-Bieseke. Ni s-a dat drept hrană fasole rece cu carne de cal.

Noua inițiativă legionară, date fiind supliciile la care sîntem supuși, de astă dată a avut un oarecare succes: cîțiva ofițeri, gradați și soldați au plecat pe front. Toți știm că ei nu aveau nici o tragere de inimă în această privință, ci au vrut să scape, într-un fel, de chinurile captivității.

2 noiembrie 1944

Sîntem sosiți de ieri la Felssögalla, unde se găsește multă populație românească deportată de horțiști după ocuparea Transilvaniei, în baza dictatului de la Viena. Este un centru industrial cu multe fabrici de ciment și cărămidă, unde lucrează deportații sub regimul stării de război. Am dormit în curtea unei asemenea fabrici, sub paza întărită a poliției germane.

La plecare, româncele ne-au întîmpinat cu alimente și țigări. Fumătorii erau înnebuniți după o țigară. Cum majoritatea fuma, s-a produs o busculadă, unde zeloșii gestapoviști din nou au făcut uz de arme. Două femei și un bărbat au rămas fără viață în mijlocul caldarîmului. Se pare că focul era îndreptat cu deosebire asupra populației civile.

3, 4 şi 5 noiembrie

Mărşăluim mereu supuşi aceloraşi privaţiuni. Necesităţile ni le facem la popasul stabilit de comandamentul pazei, sub supraveghere severă, pe marginea drumului, mai mulţi deodată, ca în tragicele marşuri ale deportaţilor siberieni din vremea ţarilor. Orice părăsire a zonei stabilite se pedepseşte cu împuşcarea.

Am parcurs itinerariul : Tata — Szöny — Komarom, oraş aflat pe Dunăre la graniţa cu Cehoslovacia. În ziua de 5 noiembrie am ajuns la Nagymegya, o gară izolată în nordul Ungariei, unde am fost separaţi de soldaţi. Ion plîngea ca un copil. Am fost înghesuiţi apoi cîte patruzeci în vagoane de vite, cu gratiile ferestrelor ţesute cu sîrmă ghimpată.

12 noiembrie

Azi la ora 8 dimineaţa am debarcat în gara Kaiserstrinbruk, de pe teritoriul Germaniei, unde se află lagărul 8 A. După cuvenita deparazitare a efectelor, îmbăiere şi tundere, fiecare dintre noi a dispărut cu individualitate proprie.

Mi s-a dat numărul 28170. Aceasta este de acum încolo întreaga mea stare civilă. Spun stare civilă,

pentru că alte considerente nu sînt valabile în lagăr.

„Lăsaţi orice speranţă, voi care intraţi !" îmi răsună în minte înfricoşătorul vers al lui Dante. Dar la ce bun să-mi mai fac sînge rău ? Mă simt atît de singur, atît de despersonalizat, atît de izolat de umanitate şi civilizaţie, încît trebuie să adopt simţul practic al lui Ion, să dau frîu liber instinctului de conservare, în locul unor speculaţii utopice, lipsite de sens. Vreau să trăiesc. Sînt numărul 28170 şi nimic mai mult !

Operaţia de instalare a durat pînă seara tîrziu. La această oră ni se dă, după nu ştiu cîte zile de drum — cine mai e în stare să ţină şi această contabilitate ? — prima mîncare caldă : un ceai amărui, o jumătate de pachet de pesmeţi de campanie şi o lingură de marmeladă.

Lagărul este amenajat pentru cincizeci de mii de prizonieri. Este unul din lagărele internaţionale concepute de acoliţii lui Hitler.

La dormitor ni se distribuie cîte două pături de persoană. Dormitorul este o baracă enormă, de cinci sute de paturi, în care, pe lîngă români, mai sînt cazaţi sîrbi, polonezi, cehi şi chiar italieni. Jumătatea superioară a pereţilor barăcii este construită din panouri masive prevăzute cu geamuri, aşa încît în orice timp — ziua sau noaptea — să

se poată supraveghea de afară mişcarea internaţilor. Sub grinzi sînt fixate becuri puternice, care luminează încăperea în timpul nopţii.

Am adormit imediat ce m-am vîrît sub pătură.

14 noiembrie

Ni s-a anunţat, încă din zori, că vom fi din nou vizitaţi de legionari.

Au venit, către ora zece, Vasile P. şi Toader I. Ne zugrăvesc un viitor sumbru. Din nou fac caz de „românism" şi „patriotism", dar nu culeg roadele aşteptate. Viaţa de lagăr este sufocantă, tînjim teribil după libertate, poate că au dreptate că o vom duce şi mai greu, dar nu ne putem arunca cu ochii închişi în prăpastie.

După două ore de dădăceală părăsesc baraca. N-au reuşit să convertească pe nimeni.

Între ofiţeri se încing discuţii contradictorii. Toate comentariile au la bază ideea comună a salvării şi, bineînţeles, a salvării definitive, adică nu este vorba numai de o punere momentană la adăpost, ci de întoarcerea acasă, într-o ţară liberă.

S-a mai întîmplat cu această ocazie încă un lucru ciudat. De la începutul captivităţii, la un loc cu noi este şi un sublocotenent brunet, care n-a scos niciodată vreo vorbă, n-a angajat discuţii cu

nimeni. Nici măcar nu știam cum îl cheamă. Trăiește retras, stă sub pătură și visează cu ochii deschiși. Nu întreabă niciodată nimic pe nimeni și, pe cît se pare, nici nu este amator să i se pună vreo întrebare. Astăzi însă a vorbit. S-a adresat celor doi legionari :

— Dumneavoastră în numele cui vorbiți ? Pentru că în nici un caz nu puteți vorbi în numele României !

Cei întrebați s-au justificat în felul lor.

Taciturnul — am aflat că se cheamă Radu Dorna — a continuat :

— Am fost studentul lui Iorga. Partizanii dumnevoastră l-au suprimat. Crima apasă asupra întregii mișcări, fără drept de prescripție. Ea se asociază nu numai cu un singur om sau cu un grup restrîns de oameni, ci angajează direct întreaga structură morală a unui cerc constituit într-o organizație politică. Cînd lumea se va liniști și va judeca prin perspectiva istoriei, a prejudiciilor aduse poporului român și culturii universale în general, dimensiunile acestei crime, fapta oribilă va apare în proporțiile ei adevărate. Moartea acestui mare om este rușinea veacului nostru. Să nu vă supărați, nu am încredere în dumneavoastră.

Dorna s-a așezat apoi liniștit pe patul lui.

S-a lăsat o tăcere stînjenitoare.

— Nu este vorba să facem procesele unor întîmplări ieşite din sfera împrejurărilor actuale ! a căutat Vasile P. să diminueze efectul penibil al intervenţiei ofiţerului.

Pe noi însă trista evocare a figurii istoricului ne tulburase peste măsură.

Propagandiştii totalitarismului au părăsit baraca ca vulpea cu coada între picioare.

16 noiembrie

Draga mea fetiţă,

Nu ştiu dacă m-ai uitat ! Încă nu s-a organizat serviciul de poştă. Este drept că ni se dau cărţi poştale, le scriem, dar se spune că nu ajung în ţară. Se bănuieşte că este o mînă misterioasă care le opreşte, datorită rezistenţei noastre la propunerile de a intra în noua armată.

Situaţia devine din ce în ce mai grea. Hrana este insuficientă şi tot de proastă calitate. Măsurile de precauţie ale nemţilor se înmulţesc. Astăzi ni s-a făcut o percheziţie severă. S-au confiscat toate hîrtiile albe, notiţele ofiţerilor şi creioanele. Cu cît pierderile pe front sînt mai mari, cu atît teama că prizonierii pot în vreun fel oarecare să grăbească apropierea prăbuşirii lui Hitler îi face mai îndîrjiţi.

Mi-am ascuns carnetul și creionul în cizme. Acum scriu pe furiș. Azi-noapte te-am visat din nou. Eram tot la logodnă. De ce, oare? iată, aceeași sfredelitoare întrebare.

Azi au plecat cinci ofițeri pe front.

18 noiembrie

Toată noaptea a bătut vîntul.

Afară este un ger cumplit. Iarna a venit mai devreme decît de obicei. Zăpada este îngrămădită în jurul barăcilor.

Oricît ne-am chircit și ne-am adunat mădularele sub pături, n-a fost posibil să ne încălzim. Nu avem dreptul la foc. Sîntem prizonieri și asta însemnează că tacîmul privațiunilor este mai grav decît al solavilor din antichitate, care, cel puțin sub acoperișul stăpînului, se puteau bucura de căldură.

De dimineață am făcut exerciții fizice în spațiul de lîngă baracă, lung de 60 pași și lat de 12 pași. Nu știu de ce, ori de cîte ori mă găsesc la aceste exerciții mă terorizează dorul libertății. Aș vrea să evadez din această imlaștină insuportabilă. Mă uit la cele trei rînduri de sîrmă ghimpată ale gardului înalt de trei metri, care înconjoară barăcile, păzit de polițiști înarmați și de cîini dresați.

Astăzi la ora 12 a venit generalul C. şi M.S. De obicei, cînd vin asemenea oaspeţi, se opresc la pavilionul comandamentului german. De acolo trec prin barăci şi-şi aruncă mrejele şi momeala. Acum au adoptat o metodă nouă : ne-au chemat pe rînd la comandament. Întîi a fost invitat generalul Vencu, apoi căpitanul Dancu, fiul generalului Dancu. Al treilea am fost chemat eu. Le-am răspuns :

— Nu-mi pot călca conştiinţa. Cred că destinele ţării noastre nu sînt legate de acţiunea dumneavoastră !

Au declarat dezamăgiţi că nu se aşteptau tocmai de la mine la un asemenea refuz. Sînt hotărît să rezist, deşi, aşa cum mi-a spus şi colonelul A., cu care am fost tovarăş de luptă, am slăbit îngrozitor. Foamea, frigul, depresiunea morală ne macină zilnic şi fiecare dintre noi se sileşte să-şi dozeze forţele pînă la sfîrşitul războiului, care, ştiu sigur, nu mai este departe. Am învăţat să descifrăm mersul evenimentelor din atitudinea paznicilor, a ofiţerilor comandamentului din lagăr, din zi în zi mai mohorîţi şi mai pricăjiţi.

Alarmele se ţin lanţ. În fiecare noapte escadrilele avioanelor anglo-americane domină cerul Germaniei. De s-ar termina odată cu toată povestea asta absurdă şi barbară !

S-a ivit dizenteria. Era şi de aşteptat. Din zi în zi sîntem puşi la încercări tot mai grele. Raţia zilnică de două sute de grame de pîine, vestita pîine de orez, neagră cum e pămîntul, amestecată cu pleavă, ciorba de sfeclă furajeră, mereu aceeaşi, nu reprezintă nici pe departe garanţia întreţinerii organismului. Şi cu toate astea, azi-noapte, unui bolnav i s-a furat de sub pernă pînă şi această mizerabilă bucată de pîine. Ce se mai poate spune în asemenea situaţie ? Sentimentul uman slăbeşte, pe măsură ce creşte mizeria. Şi în timp de război, mizeria nu are nicăieri mai multe limbi otrăvite decît în lagărele de prizonieri.

Dorm tot pe aceeaşi orizontală cu Mihăilă. Dorm — e un fel de a spune — pentru că nu dormim. Ne perpelim ca peştele pe jeratic. Ne prinde somnul o oră-două către ziuă, dar nu închidem ochii bine şi vine feldwebelul de serviciu Kranz şi tună de se cutremură sticlăria barăcii :

— Drepţi, camerad ! Fiecara stă lîngă pat al lui !

Ne numără în fiecare dimineaţă, mai grijuliu decît ciobanul temător că în timpul nopţii a pătruns lupul în tîrlă, sau vreun miel a ieşit pe sub zaplaz.

Cînd m-am trezit azi dimineaţă, Mihăilă era de mult printre bolnavi. Mai bine de patruzeci de ofiţeri rămîn în pat. Este şi firesc, la starea de anemie în care ne găsim, ca dizenteria să-şi facă de cap.

Alaltăieri au fost doi morţi, ieri cinci. Cîţi vor fi mîine şi cine va fi, ne e teamă să ne gîndim! Cu toate că s-au luat unele măsuri sanitare impuse de situaţie, flagelul se combate greu din cauza alimentaţiei şi a lipsei medicamentelor. Chiar dacă administraţia lagărului ar avea intenţia sinceră să vină în ajutorul bolnavilor, obsedată de prăbuşirea inevitabilă care se apropie cu paşi vertiginoşi, nu mai este în stare să se dedice unei atari cauze. De aceea hrana continuă să rămînă tot sfecla furajeră, pîinea veche şi mucegăită, la care în ultimul timp s-a adăugat 15 grame de zahăr pentru ceai, 15 grame margarină şi 50 de grame de cartofi. De două ori pe săptămînă masa conţine cîte 30 grame de carne. Foamea însă ne chinuie nu numai în timpul zilei, ci chiar în timpul somnului. De la greutatea de 72 de kilograme, cît aveam cu trei zile înainte de a cădea prizonier, am ajuns acum la 48,500 kilograme.

Ce vei zice tu, draga mea Puică, atunci cînd vei primi scrisoarea asta? Am profitat de faptul că

ni s-a permis contactul cu un delegat de la Crucea roşie elveţiană. Sînt primele sorisori despre care nutrim nădejdea că vor ajunge la destinaţie.

3 decembrie

Ne cunoaştem, pe un larg perimetru al dormitorului, biografiile.

În nopţile lungi de iarnă, cu geamurile înghe-ţate bocnă, sub şuierul viscolului sau huruitul avioanelor, ne-am destăinuit unul altuia viaţa noastră întreagă. Ne cunoaştem pe de rost copilăria, amintirile anilor de studii, viaţa din tranşee, ca şi amorurile. Bineînţeles că intervin adesea şi anecdotele pipărate, care au darul să înseninеze atmosfera mîloasă a lagărului, mai ales a lagărului nazist, cu ştiutele lui precepte ale exterminării. Povestea dragostei mele nefericite, Puica mea, o cunosc mulţi prieteni şi nu pot să spun că rezistenţa ta faţă de presiunile rudelor şi părinţilor, în special ale tatălui tău, nu este apreciată ca o adevărată virtute. Nu mă îndoiesc că vei rămînc fermă în hotărîrea ta pînă la sfîrşit şi că la întoarcerea în ţară ne vom găsi un orăşel unde vom trăi liniştiţi. E nobil să deschizi inimile tinerilor şi copiilor către adevărurile eterne şi e şi mai nobil să vindeci suferinţele semenilor tăi.

Îmi amintesc anii noştri de liceu, apoi cei de facultate ! Hei, ce frumoşi au fost aceşti ani ! Cu cîtă plăcere îmi aduc aminte de plimbările noastre ! Nu se poate ca o dragoste legată de atîtea amintiri, de atîtea întîmplări, să cadă pradă unor prejudicii ca cele pe care tu le ştii. Poate că nădejdea de a te revedea este una din cele mai puternice forţe menită să-mi menţină moralul. Văd adeseori bărbaţi în toată firea prinşi de deznădejde, căinîndu-şi soarta, blestemînd şi suduind războiul, nebunia războiului.

Eu continui să rămîn hrănit de credinţa că voi supravieţui, chiar dacă va trebui să traversez de mai multe ori iadul în lung şi în lat.

6 decembrie

Ger năprasnic ! Stăm sub pături.

De dimineaţă a apărut un nou prizonier. E locotenetul Biofini. De unde vine, cum a ajuns la noi, e greu de descifrat. Poartă uniforma poloneză, vorbeşte franceza, dar are nume italian. Vine din Ungaria, cel puţin după informaţia furnizată de el, fără să ne dea prea multe amănunte de altă natură. Unii spun că ar fi un evreu din Danzig, alţii că ar fi german naturalizat introdus printre noi cu anumite scopuri necurate, ceea ce implică

prudență. În ori ce caz a adus într-o boccea o mulțime de lucruri de care noi ducem lipsă : țigări, săpun de toaletă, lame de ras etc. Vinde zece țigări cu o mie de lei. Cei care au bani plătesc, cei care nu au vînd rația de pîine pentru cîteva țigări.

Eu am avut o mie două sute de lei, cu care am cumpărat o sută de grame de șuncă.

Dar ceea ce ne-a adus mai de preț Biofini nu este marfa lui dubioasă, ci vestea strecurată cu discreție că armata română se acoperă de glorie pe platourile Tatrei. Toți sîntem emoționați și ne vine să-l sărutăm pe acest negustor pișicher, despre care pînă la urmă nu știm ce să credem.

Pe la orele 11 a venit comandantul lagărului însoțit de doi aghiotanți. Ne-au propus să ne spunem doleanțele. Am vorbit ca la școală, pe rînd. Toți am cerut cu precădere două lucruri : îmbunătățirea hranei și a stării sanitare.

După ce ne-a ascultat aproape trei ore, ne-a spus-o net :

— Mergeți pe front și vi se vor îndeplini toate poftele !

Ghicisem, după gesturile lor din timpul discuțiilor, după reacția mușchilor feței, că totul va fi pînă la urmă condiționat de vechea invitație.

Nu s-a dus nimeni. Se joacă aceeași farsă lipsită de originalitate. Comandantul s-a înviorețit de

mînie şi ne-a aruncat aceleaşi invective şi insulte grosolane: trădători şi tîlhari, renegaţi şi laşi, graţiozităţi pe care le-am mai auzit şi în alte ocazii.

Din afara barăcilor se vede printre arborii pădurii o şosea. Este zi şi noapte aglomerată de trupe, într-un continuu flux şi reflux, ceea ce dovedeşte instabilitatea poziţiilor germane. De bună seamă că situaţia frontului este uşor de intuit. O ştim prea bine, poate tot atît de bine ca cerberii care ne păzesc.

7—10 decembrie

Ninge cu nemiluita !

14 decembrie

La ora patru, înainte de a se lumina, ni s-a anunţat plecarea din lagărul Keisenstrinbruk.

Nedumerirea este mare ! Dacă este uşor de bănuit motivul plecării, nu putem bănui unde ne îndreptăm. Toţi dorim să fim cît mai curînd dezrobiţi de armatele aliaţilor noştri, şi orice retragere către interiorul depărtat de linia frontului nu înseamnă decît o prelungire a suferinţelor.

Ne strîngem în grabă bruma de bagaje în ranite improvizate din sacii de merinde sau din cămăşi vechi, sub privirea ghețoasă a sentinelelor, şi pornim în marş către gara cea mai apropiată.

Ninsoarea cade fără răgaz. În limba poporului de acasă acest soi de cernere liniştită şi abundentă a zăpezii se cheamă „ninsoare oablă".

Înaintăm prin troianul pînă la genunchi. Frigul mă strînge în chingi, mai ales la picioare. Cizmele s-au rupt încă de la marşul din octombrie. Oricît m-am trudit să le rapar şi să le acoper pe dinăuntru tălpile găurite cu două rînduri de cartoane, simt că apa a pătruns la ambele picioare.

Către miezul nopţii ne-am urcat tot într-o garnitură de vite. Printre cei cincizeci de ofiţeri din vagonul nostru se află şi doctorul Mihăilă. Tăcut şi indiferent ca întotdeauna l-am văzut şi pe Radu Doma.

Trenul s-a pus în mişcare. Nimeni nu ştie unde. Numai din văzduhul întunecat zăpada ţine isonul nemiloasei nelinişti.

23 decembrie

După opt zile de drum de fier, cu interminabilele manevre în diversele gări, în care am tras cu urechea la zgomotul de fierărie uzată a gigan-

ticei maşini de război germane, am înţeles rostul evacuării noastre.

Am ajuns, deci, după opt zile, la noul lagăr de la Wustrau, situat în regiunea Mării Nordului, în apropierea Hamburgului, cale poate de o mie de kilometri faţă de Kaiserstrinbruk. (E greu de precizat distanţa numai prin simpla apreciere a duratei drumului.)

Călătoria a fost extrem de obositoare, ca să nu zic infernală. Aceleaşi vagoane cu scîndurile sparte, cu ferestre zăbrelite cu sîrmă ghimpată, cu uşi prinse în încuietori de temniţă, ne-au ţinut închişi tot timpul drumului. Drept hrană am avut o pîine şi jumătate, zece pesmeţi de război şi o sută de grame de margarină.

Torturaţi de frig, la desele noastre intervenţii manifestate prin urlete şi bătăi disperate în pereţii de scîndură ai vagoanelor, garnitura s-a oprit într-un cîmp de unde sentinetele, rupînd zăbrelele unei ferestre, au aruncat cîteva braţe de paie pe care ne-am culcuşit ca să ne mai putem dezmorţi oasele îngheţate.

Şase dintre noi au murit în timpul transportului. Nu li se răciseră încă bine trupurile, cînd au fost dezbrăcaţi spre a ne obloji mădularele rebegite cu mantăile, vestoanele, ba chiar şi cu cămăşile lor. Gestul acesta, privit şi analizat de un om care se lăfăieşte în căldura binefăcătoare a locuinţei sale,

pare o monstruozitate, dar cine mai avea vreme în acele momente să se gîndească la așa ceva ? Și ce relație poate să existe între omul conștient de beatitudinea procurată de atmosfera caldă a camerei sale și cel convins că este expus pieirii din cauza frigului ?

M-aș fi mulțumit să capăt și eu una din acele cămăși, pentru că pe sub veston purtam nu cămașă, ci niște fășii slinoase pline de păduchi, tot ce mai rămăsese din albiturile de odinioară. N-am avut curajul însă să întreprind un act care, ce e drept, presupune o mare tărie de caracter.

Cele șase cadavre au fost stivuite la un capăt al vagonului. În restul drumului nimeni nu privea în partea aceea.

Stăteam ghemuit între Mihăilă și Dorna. Eram atît de descurajați, atît de prăbușiți, încît socoteam inutilă orice folosire a graiului. Barometrul rezistenței coborîse atît de jos, încît nu mai aveam ce să ne comunicăm. Părea că o somnolență echivalentă cu preludiul morții ne împietrise nu numai limba și buzele, ci și puterea de concepție...

Ce erau pe lîngă acestea *Amintirile din casa morților* a lui Dostoievski, sau notele din zilele închisorii lui Oscar Wilde ? Niște palide lamentări romantice față de dimensiunile înfricoșătoare ale suferinței unui prizonier de război din veacul al douăzecilea, aflat pe meridianul unei țări unde

umanismul și civilizația fuseseră țintuite în sicrie pecetluite cu svastici și sloganuri dezgustătoare.

În timpul zilei, deși lumina murdară a vagonului, furișată prin deschizăturile ce țineau loc de ferestre, nu ne înlesnea vederea clară a fețelor gălbejite, ne evitam privirile, spre a nu ne adînci și mai mult gradul de exasperare.

Un singur om părea că nu se sinchisește de toată tragedia la care participa el însuși, supus acelorași chinuri deplorabile ca tot restul acestei imense mulțimi dirijate undeva, pe teritoriul țării unde încolțise scelerata flacără a dezastrului. Acesta era Radu Dorna. Poate că o asemenea tărie de legendă rămînea încrîncenată și sub epiderma cadaverică a altor prizonieri, dar nu o puteam înțelege, nu era atît de evidentă, categorică și netulburată ca a lui. L-am auzit într-un miez de noapte, cînd trenul era garat pe o linie moartă, șuierîndu-mi la ureche :

— Trebuie să rezistăm ! Am prins o frază de la un post de radio cînd treceam printr-o gară. Nazismul este la pămînt !

Atunci, în trepidațiile zgomotoase ale vagonului, în rafalele viforului dezlănțuit din fiordurile nordului și pînă sub dărîmăturile Berlinului — sau poate pînă în cîmpiile sudului — Dorna și-a dezlegat pentru a doua oară limba.

Am ajuns ieri în zori la Wustrau. Lagărul este amplasat într-un luminiş dintr-o vastă pădure de conifere. Nu ştiu ce să cred ! Ni s-a dat spre folosinţă nu numai cîte două pături, ci şi cîte două cearşafuri de celofibră. Sînt cam aspre, dar sînt, totuşi, cearşafuri. Ce s-o fi întîmplat ? Ni s-a dat şi un ceai cald.

Am adormit imediat ce m-am aşezat în pat.

Cînd am deschis ochii, m-am uitat în jur. Nu mă puteam dezmetici. Baraca — cartimuitorul i-a zis „stubă" — nu are cinci sute de paturi ca cea din Kaiserstrinbruk, ci numai o sută.

Pare mai primitoare.

M-âm ridicat din pat şi am privit pe fereastră. Dincolo de sîrmele lagărului se înalţă brazii împodobiţi de sus pînă jos de zăpadă.

Hei, Norica mea, ce n-aş da să le pot mişca puţin crengile şi să mă acopăr cu pulberea lor albă, aşa cum făceam în copilărie !

1 ianuarie 1945

Anul nou !

Aseară a murit doctorul Mihăilă ! Tînjea de mult, dar nu s-a văitat.

Şi fără această întîmplare nefericită, revelionul nostru ar fi fost tot trist. Azi am avut ocazia să

văd oameni în toată firea frîngîndu-şi mîinile şi ştergîndu-şi jenaţi lacrimile, alţii, cu nervii slăbiţi, plîngeau în hohote. De undeva de departe răzbăteau pînă la noi dangătele clopotelor. Ştiam de ce bat clopotele !

Am început Anul nou cu munca !

Mi-am peticit hainele şi, atît cît am putut, am bătut pe tălpile cizmelor două bucăţi de anvelope de maşină găsite în curtea lagărului. Oricît m-am trudit să le dau măsura pingelei n-am reuşit să le tai exact, aşa că cizmele mele arată acum ca un fel de încălţăminte pusă pe oplene de sanie. Primul care a observat forma lor curioasă a fost Dorna. Le-a privit cu interes şi a conchis fără să zîmbească :

— Să nu zici că nu te-ai pricopsit în Germania cu o încălţăminte de scafandru !

Poate să semene şi cu încălţămintea de scafandru — ce să zic ? — vorba e că acum nu-mi mai intră zăpada sub laba piciorului. Cui îi mai arde de eleganţă ?

Acum, în patul de deasupra mea, doarme Dorna. Nu ne plîngem unul altuia. Am oarecare ascendent asupra lui. Nu numai că eu sînt căpitan iar el sublocotenent, dar, fiind mai în vîrstă, Dorna nu nesocoteşte acest atù. Asta, şi mai ales caracterul său neînfrînt, mă opreşte să mă jeluiesc. Şi

parcă atunci cînd îl simt lîngă mine curajul şi nădejdile sporesc oarecum.

A avut grijă să-mi dea o cămaşă, nu chiar în bună stare, dar incomparabil mai bună ca a mea. Ca să-şi scuze gestul, a motivat că speră ca peste două săptămîni să fim îmbrăcaţi de sus pînă jos la „Vulturul de mare" din Bucureşti, deci pînă atunci poate s-o ducă numai cu cămaşa de pe el.

Atenţia lui m-a înduioşat. A trebuit să tac. N-am putut nici măcar să-i mulţumesc.

10 ianuarie 1945

În sfîrşit, ne-am găsit o ocupaţie! Ni s-a dat voie să scoatem buturugile dintr-o rarişte aflată la cîteva sute de metri, ca să ne putem încălzi.

Plecăm pe rînd cîte zece, cu o căruţă adusă de la o fermă vecină şi cu patru tîrnăcoape. Am căzut în prima echipă, laolaltă cu Dorna. De altfel am fost şi primii care ne-am înhămat la căruţă. Ca să obţinem un randament mai bun şi o economisire a energiei ne-am făcut guri de ham din curelele coechipierilor. Cu toată ingeniozitatea noastră însă, a trebuit să constatăm că lucrul e mai anevoios decît ni-l închipuisem. Drumul este îngust şi terenul neregulat, plus zăpada înaltă de peste o jumătate de metru. Pentru că purtăm că-

ruța la dus, conform învoielii, nu vom mai munci la scos buturugi. Sarcina asta revine echipei de „desfundători", adică cei patru mînuitori ai tîrnăcoapelor, restul de efectiv urmînd să tragă căruța la întoarcere.

Dar, vorba zicalei : „Planul de acasă nu se potrivește cu cel din tîrg !" Nici unul dintre noi n-a putut să facă munca propusă. Mai întîi noi, primii înhămați, după mai puțin de o sută de metri, a trebuit să ne oprim și să ne dăm seama cu părere de rău că nu putem înlocui la ham nici două mîrțoage prăpădite, deși căruța — un fel de gheoci ușor transportabil — putea fi trasă chiar pe zăpadă de un singur om cu validitate normală. Scosul buturugilor s-a dovedit o muncă teribil de obositoare. O muncă de ocnă ! În patru ore, cheltuind ultimul strop de energie, abia am putut scoate două buturugi. Brazii bătrîni, tăiați cu ani în urmă, ancorați de pămînt prin rădăcini groase, greu s-au lăsat dezghiocați din ultima lor rezistență. Unde mai pui, pămîntul înghețat și lipsa cazmalelor ! Cu toate precauțiile luate în prealabil, făcîndu-ne bandaje la mîini din obiele, palmele ni s-au umplut de bășici. Am făcut totuși tot ce s-a putut, sub privirile batjocoritoare ale santinelelor, ca să nu ne apuce noaptea în pădure.

Cînd am ajuns la ștubă eram literalmente goliți de orice vlagă, morți de oboseală. Dar sarcina se

îndeplinise. Ne-au ieşit în întîmpinare toţi cei rămaşi în baracă, silindu-se să ne vină în ajutor. Nimeni n-a făcut haz pe socoteala becisniciei noastre. Buturugile s-au descărcat într-o clipă. Cei optzeci şi ceva de compatrioţi, în împrejurarea de astăzi, şi-au făcut datoria, motiv să mă încredinţez încă o dată că sentimentul de omenie trăieşte.

În momentul cînd scriu, buturugile prefăcute în lemne de foc trosnesc în cele două sobe ca în focurile haiduceşti. Pentru prima oară putem dormi în cămăşi !

Sîntem în zece ianuarie ! Chiar dacă prima zi a anului ca şi cele următoare au fost zile de amărăciune, noul curs al faptelor şi mai ales atmosfera de compasiune, constatată la întoarcerea „argonauţilor cu... lemnele" — cum s-a exprimat un cavalerist — dovedesc un reviriment psihologic specific zilelor de aşteptare a viitoarelor bucurii.

Căldura din sobă mă toropeşte. Mi-e somn ! Ochii mi se închid fără să vreau ! *Carpe diem !*

24 ianuarie 1945

De patru nopţi în şir, de cum se înserează, se cutremură geamurile ştubei de zgomotul bombardamentelor aeriene. Mii de avioane, în nesfîrşite valuri, trec către Berlin. Deşi în mod precis nu

putem stabili ce distanță ne desparte de capitala Reichului — unii spun că s-ar afla la două sute de kilometri — exploziile se aud pînă la noi ca niște imense prăbușiri subterane, iar cerul, pe o mare întindere, se vede ca o geană roșiatică prelungită pînă deasupra pădurii. Canonada artileriei, benzile jucăușe ale reflectoarelor întrețesute ca o broderie apocaliptică pe fundalul întunecat al cerului nu-și găsesc astîmpărul decît către ziuă. Raidurile aviatice sînt cu atît mai dese, cu cît plafonul este mai tulbure.

Nu sînt partizanul distrugerilor ! Din păcate, sînt silit să accept acest adevăr tragic, anume că de efectul acestor bombardamente depinde actul păcii și deci salvarea noastră.

Deseori se văd avioane aprinse căzînd ca niște comete undeva pe sol, poate în mare, de la peste patru mii de metri înălțime. Ascultăm cu nervii întinși ca niște coarde de țiteră infernalul duel al cerului cu pămîntul.

Am adormit după ce liniștea și-a reluat stăpînirea în jur.

De dimineață ne-am sculat ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Din prudență, nu comentăm în favoarea nimănui evenimentele războiului. Un semn discret, o grimasă, un zîmbet semnificativ sînt semnele unui cod care nu are nevoie de lămu-

riri suplimentare. De Biofini încă ne ferim, mai ales de cînd a fost văzut în closetul de scînduri cum vorbea cu cozorocul şepcii sale.

Aşteptăm să fluture în zare steagurile păcii !

Ziua a trecut repede. După amiază am făcut o mică serbare închinată Unirii Ţărilor Române. A participat domnul general Vencu. M-a delegat să spun eu cîteva cuvinte de deschidere. Se pare că „ştuba" a rămas mulţumită.

Am sărbătorit cu această ocazie şi retrocedarea Ardealului. La festivitate a participat şi cîte o delegaţie de ofiţeri sovietici, iugoslavi, cehi şi polonezi.

S-au cîntat cîntece româneşti, s-au recitat versuri ocazionale, între care şi balada *Oltul* de Goga, ba un ofiţer de la Bacău a cîntat cîteva doine din frunză.

O excelentă impresie a făcut Radu Dorna cu vioara construită de el în cîteva zile, interpretînd, ca un adevărat virtuos, cîteva sonate de Mozart şi o suită de cîntece de acasă.

28 ianuarie 1945

De n-ar fi foamea, poate că nu ne-ar cuprinde de multe ori revolta şi disperarea.

În lagăr ciorba de sfeclă face ravagii. Din dormitorul nostru au fost ridicate în ultimele zile trei cadavre.

20 martie 1945

De mult n-am mai stat de vorbă cu gîndurile mele. Ba, să nu greşesc, cu gîndurile am stat, dar nu le-am mai putut aşterne pe hîrtie. Bolesc de aproape două luni. Bolesc, atîta tot. De ce am suferit ? n-aş putea să spun. Captivii au dat maladiei care ne trimite pe lumea cealaltă un nume nou : „Boala prizonierilor", neînscrisă în vreun tratat de medicină.

M-am întors de o săptămînă de la infirmeria lagărului. Nu ştiu cum arăt ! De altfel nici nu vreau să ştiu ! În această perioadă mi-am pierdut creionul.

Să nu te mire, Puica mea, că în condiţiile vieţii noastre a face rost de o unealtă de scris este mai greu decît traversarea Pacificului cu o barcă fără vîsle. Am aşteptat săvîrşirea unei minuni. Şi minunea nu s-a lăsat mult aşteptată, ceea ce înseamnă că tot mai am un dram de noroc.

O dată cu mijirea primăverii, au apărut urzicile. Şi dacă este permisă scoaterea buturugilor,

escorta ne însoţeşte şi la recoltarea urzicilor. Hrana este aşa de insuficientă, încît ciorba de urzici nu costă nimic administraţia lagărului, iar nouă zeama lungă ne potoleşte oarecum foamea. Zilnic o echipă de 7—8 prizonieri pleacă în pădure unde se scormoneşte pămîntul după napi sălbatici, ghindă, pur sau alte rădăcinoase bune de mîncat. Evident că, în condiţii normale, e greu de închipuit cît de mult valorează pentru un om chinuit de foame luni de zile o tufă de măceşe sau de porumbar, scăpate atenţiei păsărilor cerului.

Dar să revenim la minunea de care pomeneam mai sus. Azi am plecat şi eu cu prietenii la pădure. Mi-a ieşit înainte o rusoaică tînără dintre cele aduse din ţara lor de nemţi pentru lucru. Mi-a dat un pachet de carne de oaie, carne friptă, bineînţeles, tăiată mărunt, pe care am înfulecat-o împreună cu ceilalţi culegători de urzici. Era carne provenită din cadavrele unor oi dintr-o tîrlă apropiată, peste care căzuse o bombă de avion. Trebuie să recunosc că de multă vreme n-am mîncat o friptură atît de gustoasă. În definitiv, ce dacă oile au fost găsite moarte de rusoaică după cîteva zile ? Vînatul nu moare tot de metalul armei şi apoi vînătorii nu lasă, să zicem, iepurii cîteva zile să se frăgezească în propria lor piele, înainte de a fi gătiţi ? Aşa şi cu oile : le-am considerat drept

vînat şi pace bună ! Unde nu dă Dumnezeu să se mai repete o astfel de întîmplare !

Am întrebat-o într-o doară pe rusoaică dacă nu are un „carandaş". Aşa mi-am făcut rost de creion.

Acum, cel puţin, indiferent dacă însemnările mele vor supravieţui calamităţilor prizonieratului, îmi mai omor vremea şi îmi mai descarc sufletul de necazuri, trecînd pe răboj unele întîmplări zilnice.

1 aprilie 1945

Vînt şi ploaie rece.

Din cauza apropierii frontului am fost mutaţi cu cîţiva kilometri mai spre nord. Ţinutul este mai puţin păduros şi fără teren accidentat.

Dormim iepureşte. Trec mereu avioanele americano-sovietice către Berlin.

Azi-noapte Biofini a fugit din lagăr, tăind sîrmele. N-a fost încă prins, dar am fost imediat vizitaţi de o echipă de gestapovişti, care ne-au făcut o percheziţie amănunţită, cu fel de fel de detectoare, ne-au deşertat toate pernele şi saltelele, căutînd cu îndîrjire ceva pe care nimeni nu îl bănuieşte. Unii spun că Biofini ar fi fost un spion englez şi că s-a introdus în lagăr fără ştirea co-

mandamentului. Încerc să reconstitui cîte ceva din comportările lui. Avea, în adevăr, unele ciudăţenii, pe care abia acum ni le explicăm. De pildă, cînd venea ajutorul de comandant al lagărului, s-au feldwebelul Kranz, în baracă, el stătea sub pătură, motivînd că este bolnav. În restul timpului dormea cu cascheta în cap. Numai cînd veneau ofiţerii comandamentului şi-o ascundea sub pernă. Dacă cineva, intrigat de curioasa construcţie a capelei sale, îl întreba de ce are un cosoroc gros de aproape un deget, el răspundea liniştit că aparţine unei arme poloneze cu această uniformă.

Formaţii numeroase de motociclişti, poliţişti însoţiţi de cîini, au răscolit împrejurimile în lung şi în lat, mai mult de zece elicoptere au trecut în ras cu pădurile, sfredelind fiecare cută de teren, fiecare arbore sau stîncă, dar îndrăcitul de negustor de lame şi ţigări nu a fost găbuit. Nici alarmele din timpul zilei nu au curmat zelul cercetătorilor.

Apoi comandantul ne-a adunat, ne-a făcut atenţi asupra pericolelor cărora ne vom expune dacă vom încerca să evadăm. Totodată ne-a înştiinţat că se suspendă ieşirea la pădure după urzici.

Se pare că începe uvertura ultimului act...

7 aprilie 1945

Paza veche a lagărului a fost înlocuită cu S.S.-işti. Îi privim prin ferestrele ştubei, nu fără sfidare. Cînd se bănuiesc prinşi în obiectiv, întorc spatele. Le citim neliniştea în toate gesturile, în fiecare pas mişcat în jurul ţarcurilor, pe care aşteptăm să le escaladăm peste cîteva zile. Ştiu şi ei că se apropie sfîrşitul.

Circulă zvonul că a murit Rooswelt. N-avem cum să ne încredinţăm de adevăr.

17 aprilie

Mi-e foame !

20 aprilie

La orele 18 s-au împlinit şase luni de cînd am fost luat prizonier.

A reapărut dizenteria.

A venit feldwebelul Kranz şi ne-a comunicat că începînd de mîine putem merge din nou la urzici.

21 aprilie

Ruşii sînt la porţile Berlinului.

Aşteptăm eliberarea.

Am visat-o pe Nora ! Coincidență stranie ! În ziua de Sfîntul Gheorghe, cu un an în urmă, am fost invitați la farmacistul Liseanu. Am petrecut și am dansat împreună. Eram atît de fericit !

Draga mea Nora, simt că încă te iubesc. De multă vreme nu știu nimic de tine. Toate efortu-rile de a-ți trimite o scrisoare, chiar și serviciile Crucii roșii despre care ți-am pomenit în scrisoa-rea de acum cîteva luni, nu au putut fi fructifi-cate. Nu mi-a venit încă confirmarea primirii vre-unei vești de la mine. Și îndoielile cele mai crunte mă macină.

Afară este o vreme admirabilă. Păsările cîntă fără să ia în seamă bubuiturile de tun, raidurile avioanelor, mereu-mereu prezente pe cerul de un albastru fermecător. Acum coboară foarte aproape de pămînt și mitraliază posturile de pază, silin-du-ne și pe noi să ne petrecem vremea mai mult în șanțurile săpate în imediata apropiere a stu-bei. Nimeni nu ar dori ca în aceste ultime zile de necazuri să fie victima vreunui proiectil. De aceea, cu cît ne apropiem de ziua eliberării, sîntem mai grijulii, mai neliniștiți. Ar fi cel mai stupid lucru să pierim la capătul unui șir de încleștări cruciale !

Vreau să mă întorc la tine, în ţara mea, să pot munci cu folos pentru tot ce mi-e drag ! Sînt în stare să dărîm munţii şi să opresc apele din mers !

Iubirea noastră ! Sacra noastră iubire ! Ţi-aduci aminte ? „*Le premier amour, est le plus fort !*“ aşa mi-ai scris odată, cînd încă eram copii.

26 aprilie

Toată ziua am petrecut-o în adăposturi.

Încă din zori am intrat într-o zonă puternic bombardată de artileria şi aviaţia sovietică. După toate calculele ne mai despart de ei şapte kilometri.

Abia cînd s-a înnoptat ne-am repezit către grămada de gulii putrede ce fusese depozitată de cu seară în faţa ştubei pentru a fi gătite astăzi. Guliile au însă miros de hoit. Le mîncăm pe apucate, aşa cum sînt, fără să ţinem seamă că dizenteria nu este încă vindecată.

27 aprilie

Lupte grele se dau în jurul nostru.

Un proiectil de artilerie grea a căzut peste una din barăcile iugoslave. Au murit cinci ostaşi ! Erau sătui de-atîta şedere în adăpost, dar lipsa de precauţie le-a fost fatală.

Bieţii de ei !

29 aprilie

Sărbătoarea Floriilor !

Ce s-o fi întîmplat ? Speram ca azi să ieşim din vizuinile acestea insuportabile şi din strînsoarea gardurilor de sîrmă ghimpată, dar n-a fost aşa.

Ziua a fost liniştită. Slabă activitate aviatică.

Dorna este de părere că este simptomul dezlănţuirii definitive. Nerăbdarea îndelungatei aşteptări face explozie în inimile noastre ! Ne ajunge atîta suferinţă ! Nu mă mai pot concentra decît cu greu ! Nu mai sînt stăpîn pe mine ! Vreau să simt ozonul eliberării aprinzîndu-mi bronchiile !

30 aprilie

Artileria a lungit tragerea ! Stau chircit lîngă Dorna, tot în şanţ, deşi ştim că, odată lungită tragerea, se aşteaptă sosirea infanteriei.

Terenurile din jurul barăcilor, pe o mare întindere, au fost inundate. Se spune că nemţii au dat drumul unor canale de irigaţie, sperînd ca astfel să oprească înaintarea sovieticilor. De ieri nu se mai văd nici santinelele.

Dumnezeule, să se fi apropiat ziua ?

1 mai 1945

E greu de povestit ce s-a petrecut astăzi !

Lagărul Wustrau a fost eliberat ! Lagărul Wustrau a fost eliberat !

Dacă aș auzi de zeci de mii de ori acest refren, eu și toți tovarășii mei de suferință nu sîntem pe deplin încredințați că faptul s-a petrecut în adevăr. Libertatea ! Iată unica, marea, neegalata fericire a omului !

Am auzit bine, de cînd au început primele focuri ale armelor infanteriei. I-am văzut pe hitleriști, eșalon după eșalon, retrăgîndu-se prin terenul acoperit de apă, vlăguiți și cu rîndurile rărite, ca o haită de lupi neslăbită de urmăritori.

La orele 13 și 30 de minute un ofițer a aruncat capela în sus, anunțînd sosirea patrulelor sovietice. Deși lupta era în toi, i-am îmbrățișat și sărutat cu ochii în lacrimi.

Comanda lagărului a fost preluată de domnul general Vencu.

Începe pentru noi o eră nouă.

Sîntem liberi !

Trăiască libertatea !

EPILOG

Conținutul carnetului m-a cucerit de la început. De la cea dintîi însemnare. Fiind scris cu creionul și foarte mărunt, adeseori a trebuit să folosesc o lupă ca să pot să descifrez sau să deduc

conținutul frazelor. L-am copiat, atît cît am putut înțelege, în cîteva zile. Apoi m-am lăsat furat de alte treburi, uitîndu-l într-un sertar cu caracter de arhivă.

Dar zilele trecute, umblînd întîmplător în sertarul acela, am dat peste carnet împreună cu copia de odinioară.

Am deschis documentul căpitanului. Pe dosul primei coperte era imprimată firma fabricei, probabil o fabrică de hîrtie :

Karl Plessow,
Berlin SW 68 Friedrichstrasse 207

Abia atunci am observat, scrisă sub emblema firmei germane, tot cu creionul, o adresă abia vizibilă :

Nora I. Strada Salinei Nr. 8 S.

Majuscula S. este inițiala orașului de domiciliu. Era, desigur, scrisul prizonierului, al căpitanului de rezervă Iureș.

Ce-ar fi ? Adică ce-ar fi dacă aș face un drum la adresa indicată ? Ideea venită la început ca o ipoteză se transformă după cîteva clipe într-o furtunoasă obsesie. Curiozitatea de a dezlega misterul carnetului, de a afla ce se întîmplase cu Iureș și dragostea lui mă sufoca.

În după-amiaza aceleiași zile am fost la gară...

Casa avea ceva din austeritatea unui mausoleu, deși nu mi-a fost greu să recunosc că aparținea

unor oameni cu stare. Mi-a ieşit în întîmpinare o bătrînă. Probabil că a bănuit că nu sînt un musafir obişnuit, pentru că atunci cînd am întrebat de Nora m-a invitat înăuntru.

În această împrejurare am dat de firul adevăratei drame. Căpitanul Iureş fusese crescut de un orfelinat, fiind orfan de ambii părinţi, şi, ceea ce mi-a sporit emoţia, a fost amănuntul aflat de la bătrînă : părinţii săi muriseră în primul război mondial : mama la Iaşi, de tifos exantematic, tatăl în luptele de la Oituz. În timpul liceului a cunoscut-o pe Nora. S-au iubit neîntrerupt aproape doisprezece ani, dar părinţii Norei, crescuţi într-o anumită mentalitate, nu vedeau cu ochi buni dragostea fiicei lor. Şi-ar fi dorit un ginere mai cu stare şi cu familie. Totuşi, în ajunul războiului au admis logodna, nu fără oarecare calcule, pentru ca după eşecul unităţii căpitanului, de pe rîul Tisa, sub presiunea familiei, Nora să se căsătorească cu un judecător, Stănel Finichiu...

Bătrîna povestea şi tot arăta cu bastonul în care se sprijinea o fotografie pusă într-o mare ramă dreptunghiulară pe birou.

— El e ! Ăsta e bietul Iureş ! Ce profesor deştept ! Ce stofă de băiat ! Da de, soarta-i soartă ! N-a avut noroc ! A murit în accidentul de la Ciucea, cînd se-ntorcea acasă de pe unde l-a purtat nenorocul !

Am simţit că mă clatin. Mi-a venit în minte tălăzuirea nădejdii lui, lupta pentru viaţă în timpul şederii în lagăr, hotărîrea de a „dărîma munţii şi de a opri apele din mers“ ca să-şi recapete iubita. Dumnezeule, ce cruzime !

— Şi Nora ? am întrebat nerăbdător.

— Nora l-a plîns ce l-a plîns şi-apoi s-a despărţit de Finichiu. I-a spus că nu l-a iubit decît pe Iureş şi că nu mai are nici un rost să trăiască împreună. Şi bine-a făcut ! Numai tat-su a fost de vină. Mă-sa, adică fii-mea, s-ar fi înduplecat. El n-a cedat ! Că încăpăţînat a fost de cînd îl ştiu ! Poate soarta potrivea bobii altfel... Acuma, Nora îşi vede de bolnavii ei. A rămas cu fotografia. Rar mai vine pe acasă ! Ce să-i faci ?! S-a dus, s-a dus !

Am părăsit încăperea cu sentimentul cu care te desparţi de cripta unde zac osemintele cuiva care ţi-a fost drag. M-am îndreptat spre gară urmărit de vocea tărăgănată a bătrînei.

— Ce om era bietul Iureş ! Dar l-a mîncat pămîntul, că nu se mai satură, pustiul !

SUMAR

Marşul	7
Povestea caporalului Filip	20
Însemnările căpitanului Comşa	61
Frăţia de arme	81
Vavilia	88
Ţigara	103
Fata din Picuzi	137
Schija	167
Carnetul cu coperte cenuşii	188